

Szász Zoltán

Pankota

Az erdélyi CE Szövetség története a két világháború között

Előjáróban

A lábbi dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy „feltérképezem” a CE Szövetség két világháború közti tevékenységét. Mivel az anyaggyűjtés rendkívül sokféle információt tartalmazott, a dolgozat megírását jónak láttam a CE Szövetség négy alapelve köré csoportosítva rendszerezni. E rendszerezés mellett azt is megpróbáltam lemérni, hogy a CE Szövetség mennyire tett eleget a maga elé kitűzött céloknak. A négy alapelv: 1. *Vallástétel*, 2. *Szolgálat*, 3. *Hűség*, 4. *Közösség*. Tanulmányomban nemcsak a Szövetség oldaláról vett véleményeket szólaltattam meg, hanem a levéltári anyag és a korabeli egyházi sajtó közleményei alapján mutatom be a CE Szövetség tevékenységét, hogy teljes képet lehessen alkotni a mozgalomról.

A dolgozat elkészítéséért szeretnék köszönetet mondani mindenekelőtt a CE Szövetség azon mai tagjainak, akik felkeltették az érdeklődésemet a mozgalom iránt. Köszönettel tartozom továbbá Gellért Gyula érmelléki esperes és egyházkerületi levéltárosnak, aki volt szíves önzetlenül rendelkezéseimre bocsátani magán folyóirat-gyűjteményét. Illesse köszönet továbbá témavezető szaktanáromat, Buzogány Dezsőt, többek között azért is, mert örömmel fogadta a dolgozat megírásának ötletét. Végül, de mindenekelőtt, Istené a dicsőség!

Történelmi előzmények

A CE Világszövetség megalakulása és fejlődése

Francis E. Clark nevű ifjú kongregacionalista lelkész 1881. február 2-án az észak-amerikai Portland, Williston nevű városában létrehozta gyülekezetének 58 ifjú felébredt tagjával az első CE Szövetséget *Christian Endeavour*¹ néven. A mozgalom első célkitűzése az ifjúsági misszió, és azon elhatározással indul, hogy megtartsa a hitrejutott fiatalokat a gyülekezetben és a hitben. Ezt mai kifejezéssel élve úgy mondanánk, hogy a fiatalok egyházból való „kikonfirmálásának” megakadályozása volt a cél.

A mozgalom gyors fejlődésnek indult. Kilenc hónap múlva a második szövetség is létrejött a szomszéd államban, másfél év múlva pedig, 1882. június 2-án a willistoni gyülekezetben megtartott első CE-konferencián már hat szövetség vett részt. Öt évre rá, 1886-ban alakult meg az *United Society* néven az amerikai CE-szövetségek országos

---

¹ A CE rövidítésnek országonként más és más a jelentése. Magyar nyelvterületen *Célegyenest Előre* vagy a *Pro Christo et Ecclesia* kifejezésből kiindulva *Krisztusért és Egyházáért*. Ez utóbbi a legelterjedtebb.

egyesülete. 1882-ben, Kanadában már 20 szövetséget tartottak számon. 1884-ben, Hawaiián, 1885-ben Kínában, Indiában, Ceylonban, Burmában, 1886-ban Afrikában és Ausztráliában jönnek létre a szövetségek. 1886-ban ugyancsak az alapító Francis E. Clark hozza létre Európában az első szövetségeket, mégpedig Nagy-Britanniában az angol Vasárnapi Iskolai Szövetség égisze alatt. 1889-ben Törökországban, Japánban, Spanyolországban, Franciaországban, Mexikóban, Dél-Amerikában, Svájcban, Németországban, Szíriában és Izlandban alakulnak meg sorra a szövetségek. Az angol CE szövetségek Uniója 1896-ban Bristolban, az Európai CE Keresztyén Szövetségek Uniója 1906-ban Genfben alakul. 1902-ben világszerte 52 000 szövetség működött kb. 3,5 millió taggal. Egy 1925-ben végzett felmérés szerint,² az egész világon mintegy nyolcvan különböző felekezetben, 75 000 szövetség volt, 4 milliót meghaladó tagsággal. Az első világkonferenciákat Washingtonban, Londonban, Genfben, Agrában (India), Chicagóban, ismét Londonban, 1926-ban³ Berlinben és 1935-ben Budapesten tartották.

Az Európai Szövetségek első konferenciáját Londonban rendezték (1904), a másodikat Berlinben (1905), a harmadikat Oslóban (1912), a negyediket Nimesben (Franciaország) tervezték, de az I. világháború kitörése miatt el kellett halasztani, így a következő világkonferenciára Hamburgban (1924), az utána pedig Budapesten került sor (1927).⁴

Alapelvek

A szövetség már a névválasztásban is fontos alapelvet akart megfogalmazni: a szövetség Krisztus iránti hűsége az egyház iránti hűségben nyilvánul meg.

A célkitűzéseket röviden négy pontban határozták meg, mely négy pont a világ bármely pontján található szövetségeknek ugyanúgy célkitűzése és alelve.

1. **Vallástétel.** Minden tag személyesen adja át életét Jézus Krisztusnak, és nyilvánosan tesz erről vallást életvitelével és a közösségben vállalt szolgálatával.

2. **Szolgálat.** A szolgáló keresztyén élet felvállalása egyedül Isten dicsőségére. A más népek között végzett misszió iránti elkötelezettség, ennek imádságban való hordozása vagy konkrét szolgálat felvállalása formájában.

3. **Hűség** Krisztus egyetlenes egyházához, kinek-kinek a maga gyülekezetéhez való hűsége révén.

4. **Közösség.** A közösségi élet gyakorlása, ennek építése és gazdagítása a Krisztusban való testvériség révén.

Magyarországi előzmények

Szabó Aladár és a Skót Misszió. Ahhoz, hogy magyar területen is elterjedjen a tengeren túlról indult missziói mozgalom, szükség volt néhány évtizedes előkészületre, amelyet a magyar ébredés gyökereiként tartanak számon. Ebben a gyökéresztésben és a tulajdonképpeni magyar CE-szövetségek létrejöttében kulcsfontosságú szerepe volt

² A *Református Szemle* 1925-ben, több sorozatban közli először magyarul a *C. E. Keresztyén Szövetség Kiskátéját*, melyet Pollock J. írt és magyarra fordított K. Tompa Artúr, a hivatkozásban ezen túl csak *CE Kiskáték*ként jelzem.

³ Ekkor veszik fel hivatalosan a romániai CE-szövetségeket a Világszövetség keretei közé. Az erdélyi szövetségeket K. Tompa Artúr szövetségi titkár képviseli.

⁴ Ld. a *Vallástétel* c. fejezetben.

Szabó Aladárnak, akit a magyar belmisszió atyjaként tartanak számon. Szabó Aladár (1862–1944) annak a Skót Misszióknak a hatása alatt állt, amely 1841 és 1880 között nagyon áldásos munkát végzett Magyarországon. A misszió azzal a céllal jött Magyarországra, hogy a budapesti zsidóság között végezzen missziói munkát.⁵ E munka áldásai nagymértékben kiterjedtek a magyar protestáns egyházakra is. A magyar evangéliumi élet sok jeles személyisége e misszió munkája nyomán jutott hitre, így Szabó Aladár is. Szabó már teológus hallgatóként komoly részt vállalt az evangéliumi munkából. 1882-ben vasárnapi iskolát szervez a környékükön lakó gyerekek között,⁶ mely munkába bekapcsolódott több más teológustársa is, majd megkísérelte kiterjeszteni Sárospatakra is, ám az egyházi vezetők megakadályozták ebben. Ekkor fogalmazódik meg benne, hogy a magyar protestáns egyházat nehéz lesz meggyógyítani. Ennek ellenére teljes buzgalommal beleveti magát az evangéliumi munkába.⁷

A Skót Misszió abban az időben Budapesten a Hold utca 17. alatti imatermében minden szerda este diavetítéssel egybekötött előadásokat tartott. Ezeket főleg misszionáriusok végezték többnyire a misszió témakörében, német nyelven. Csak az evangelizáló összejöveleteken volt rövid, magyar nyelvű bevezető.⁸ Jelentős felismerés volt Szabó Aladár részéről, hogy fontos lenne magyar evangelizáló összejöveleteket tartani. Ebben a felismerésében támogatták őt Kenessey Béla és Kecskeméthy István.⁹ Elhatározása 1892-ben meg is valósul, és Szabó Aladár igehirdetése mellett külföldi lelkipásztorok és misszionáriusok is bekapcsolódtak a Hold utcai missziói programba. Itt indulnak el Kunszt Irén és Pauer Irma is, akik később a külmisszió útjára lépnek.¹⁰

A Lorántffy Zsuzsanna Egylet

Pauer Irma 1891-ben megalapítja a Lorántffy Zsuzsanna egyletet, melyben Szabó Aladár és felesége a református és evangélikus lányokat gyűjtötte össze. A tagok felvételénél sajnos nem tették komoly vizsgálat tárgyává, hogy a belépni szándékozók igazán odaszánták-e magukat Jézus követésére. Így sokan kerülnek be az egyletbe úgy, hogy nem voltak elkötelezett hívei az evangéliumi munkának és egy idő után ők alkotják a többséget. Ennek a következménye az lett, hogy a budai *Bethánia* nevet viselő, bérelt helyiségben működő fiókegylet tagjait, akik komolyan törekedtek valódi keresztyén életet élni, kizárták soraikból. A kizártakhoz csatlakozott Szabó Aladár és felesége, Biberauer Irma, Vargha Gyuláné és Kecskeméthy István.¹¹ 1900-ban megalakul az első gyermek CE Szövetség, melyet még abban az évben követett a leányszövetség is.

A Bethánia Egylet

1903. február 2-án Szabó Aladár vezetésével megalakult a Bethánia Egylet, melynek alakulásakor 16 rendes, 20 rendkívüli és 3 segítő tagja volt. A választmányban Szabó Aladár volt az elnök, Kecskeméthy István az alelnök, Pauer Irma és Forgács Gyula a

⁵ Bővebben olvasható erről a munkáról: Anne-Marie Kool: *Az Úr csodáiban működik*. I. kötet, 100–113. (A továbbiakban: Anne-Marie Kool I.)

⁶ Anne-Marie Kool I., 140–143.

⁷ Uo. 143.

⁸ Uo. 147.

⁹ Ez a tény majd a későbbi erdélyi vonatkozásban válik jelentőssé.

¹⁰ Kunst Irén Kínában, Pauer Irma Egyiptomban és Szudánban.

¹¹ Farkas János: *A régi ösvény* – „Mustármagocská”. A Bethánia CE-szövetség 1993. évi körlevele.

titkárok. A választmány tagjai voltak ezen kívül Szabó Aladárné Biberauer Irma, Antal Gézané, Biberauer Richárd, Csűrös István és Fülöp Piroska.¹² Az alakuló gyűlésen Szabó Aladár elnök hangsúlyozta: ne az legyen az Egylet tagjainak fő törekvése, hogy tagokat gyűjtsenek a Bethániának, hanem hogy minél több lélekkel ismertessék meg Jézus Krisztus evangéliumát. Szabó Aladár a 25 éves jubileumi megemlékezésében így beszél az indulásról: *A Bethánia Egyletet nem én alapítottam. [...] Akárki is alapította a Bethánia Egyletet komoly vágy volt a valódi keresztyén élet nevelésére. Először kinevettek bennünket, hogy hiszen ezek nem is nagyon tehetséges, s így nem nagyon veszedelmes emberek [...] Hogy sok gyarlóság volt ebben az egyesületben az bizonyos, de az is bizonyos, hogy az őszinte vágyódás hozta létre, hogy legyen egy hely, ahol Krisztust szeretik, és ezért volt áldás a Bethánia.* Eletrajzában pedig ezt írja: *A Bethánia Egylet megalapítása és erősödése nemcsak nem ártott a többi belmisszói egyletnek, hanem élesztette a vezetők tüztét.*¹³ Az első rendes gyűlés az egylet célját a következő alapszabályokban határozta meg.¹⁴

Az egylet célja a keresztyén könyörülő szeretet gyakorlása és a keresztyén élet felvirágoztatása.

Az egylet jövedelmei

1. Az egylet tagjai által varrott vagy készített ruhák és élelmiszerek kiosztása, diakonisszák által betegek ápoltatása;
2. A szegények meglátogatása;
3. Jóralvó evangéliumi szellemű irodalmi művek elajándékozása, esetleg kiadása;
4. Felolvasások és vallási összejövetelek tartása;
5. A cselédek erkölcsi életének megóvására s a keresztyén szövetségmunka felvirágoztatására teendő intézkedések társadalmi úton.

Forgács Gyula lelkész, szövetségi titkár, aki az első tudósítást leköszölte a *Kis Tükör* lapjain, elmondja azt is, hogy a szövetségbe igyekeznek bevonni a gyermekeket és a fiatalokat. Továbbá, hogy a szövetségbe csak azok vehetők be, akik megígérik, hogy a Szentírást naponként olvasni fogják, és naponként imádkoznak. *Igaz, hogy a gyermekek konfirmáltak, de aki látta közelről e szép dolgot s akinek volt alkalma figyelemmel kísérni néhány konfirmált gyermek további életét, könnyen biznyságot tehet arról, hogy a konfirmáltak kilencven százaléka rövid idő múlva teljesen megfelelőek életének e fontos lépéséről. [...] A gyermek lelkét továbbra is gondozni, táplálni, bátorítani, még akkor is, ha a konfirmáció valóságos élő összeköttetésben hozta Istenével* – írja Forgács a beszámolójában. A szövetség első tervei között szerepelt Márk evangéliumának magyar nyelvű fordítása (fordító: Kecskeméthy István), ezen kívül teljes állású Biblia- és vallásos iratterjesztő. E célkitűzésekből kitűnik, hogy a *Bethánia Egylet* alapelvei azonosak a CE Világszövetség alapelveivel. Ezzel a Bethánia mindjárt indulásakor betagoledott a CE Világszövetségbe.

Kecskeméthy István

¹² *Kis Tükör* 1903. XI. évf. 22. sz. 174.

¹³ Dr. Szabó Aladár: *Kegyelem által*. Gödöllő 1941. 167–168.

¹⁴ *Kis Tükör* 1903. XI. évf. 23. sz. 178.

A budapesti szövetség megalakulása után nyomban, Szalay József lelkész Nagybecskereken, Nyári Pál lelkész pedig Pécsen, megalapítják a helyi CE-szövetségeket.

Erdélyi előzmények

Túlzás nélkül állítható, hogy az erdélyi CE Szövetség története akkor kezdődött, amikor Kecskeméthy Csapó István Erdélybe jön. Szász Domokos erdélyi püspök 1894. okt. 13-án írásos meghívót küldött neki a nagyenyedi teológiai fakultás ószövetségi tanszékére. 1895. febr. 25-én érkezett Nagyenyedre, ahol fél évig, az új kolozsvári fakultás beindulásáig az ószövetségi tanszéket vezette. 1895 őszén az új tanári karral ő is Kolozsvárra érkezett, ahol már 1895 novemberében és decemberében, minden szerda este a felolvasó estén előadásokat tartott a kolozsvári Teológia dísztermében. Az esték célja volt előkészíteni a karácsonyi ünnepeket.¹⁵

1896-ban megszervezte az *Evangéliumi Szövetséget*, melynek keretében indította el a *Fehér-Kereszt Egyletet* a paráznaság elleni küzdelem és a házasság előtti lelkigondozás-megelőzés céljából. Emellett katonai evangelizációt is végzett. 1896–1903 között 6 éven keresztül feleségével, Irmával¹⁶ együtt pásztorolta a monostori és hóstáti reformátusok alakuló gyülekezetét. Rendszeresen tartott istentiszteletet és bibliaórát a gyülekezet mai templomának elődjében, a monostori Kisgereblye utca 12. szám alatti földész házában. 1899–1901 között a Teológia dísztermében gyermek istentiszteleteket is működtetett. Tette mindezt olyan időben, amikor a vallásoktatás stagnált: nem volt kátémagyarázat, hiszen a Heidelbergi Káté már évtizedek óta ismeretlen, akárcsak a II. Helvét Hitvallás.¹⁷ Amit Tavaszy Sándor ír Kecskeméthy István és Kenessey Béla Erdélybe jöveteléről, az teljességgel fedi a valóságot: *Az Alföld meleg levegőjeként hozták az evangéliumi kegyességet, hogy az erdélyi kálvinizmus zordon levegőjét enyhítsék.*¹⁸

A liberális szellem jellegzetes képviselője Szász Gerő egyházkerületi főjegyző volt. Harcos, eleven tollú, tehetséges közíró, akinek hite azonban elsősorban a protestáns szabadságeszmék győzelméhez fűződik, és hallani sem akar radikális, belső megújulásról. A *Protestáns Közöny* hivatalos egyházi lap főszerkesztőjeként éles hangú bírálatot fogalmaz meg a lapban, állítván, hogy a belmisszió képviselői ultramontánok, nazarénusok és szocialisták. Kecskeméthy a *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* 1896. évi 27-i¹⁹ számában így válaszol: *Aki az evangelizáció ellen harcol, saját egyházá ellen harcol.* Aztán az ellene támadó Szász Gerőt biztosítja afelől, hogy az a belmisszió, amit képvisel, nem Budapestről származik, hanem Palesztinából. Továbbá bírálja azokat a lelkészeket, akik figyelmen kívül hagyják a reformáció jelentős történelmi és teológiai vívmányait, történetesen az egyetemes papság elvét, amit éppen a megalakult *Evangéliumi Szövetség* kívánt megvalósítani. Kecskeméthy szerint a belmissziót bírálóknak és támadóknak az fáj, hogy a választmányba 3 földműves, 1 szabó meg 1 csizmadia is beválasztott, s a vallásos estéhen egy földműves imádkozott (bátha még azt tudná a mérges cikk nemes haragú írója, hogy egy másik földműves meg beszédet tartott), szóval azért, hogy most már a földművesek, s a horrendum dictum, még a csizmadiák is felvették a „világi papok” közé.²⁰ Szász Gerő a *Protestáns Közöny* *Evangelizáció és belmisszió* című rovatában mindegyre pellengére állítja a belmisszió kép-

¹⁵ *Kis Tükör* 1927. XVII. évf. 20. sz. 82.

¹⁶ Teljes nevén Walterskircheni Schodl Irma (1869–1929).

¹⁷ Nagy Géza: *A Kolozsvári Református Teológiai Fakultás története*. Kolozsvár 1995. 49.

¹⁸ Kenessey Béla az Erdélyi Református Egyházkerület történetében. *Református Szemle* 1924. 34.

¹⁹ Uo. 147–149.

²⁰ Kenessey Béla az Erdélyi Református Egyházkerület történetében. *Református Szemle* 1924. 147–149.

viselőit, a *Hajnal* és a *Kis Tükör* gúnyolódásának állandó tárgyai lesznek. A *Febér-Kereszt Egyletet* „szűzegyletnek” csúfolja, a katonai evangelizációt pedig egyenesen botrányos dolognak minősíti. A vita odáig fajult, hogy a Teológia többi professzorának és a kerület többi lelkészeinek is állást kell foglalnia. A vidéki papságból 1897-ben összesen 9 egyházmegye lelkészi kara nyilatkozik Szász Gerő mellett. A többi egyházmegyében a vélemények megoszlanak. A Teológián oda fajult a helyzet, hogy a teológusok kezéből egyenesen kitépik a Kecskeméthy szerkesztésében megjelenő *Kis Tükör* példányait. Kecskeméthyt csak az menti meg a fegyelmi eljárástól, hogy Szász Domokos püspök melléáll, és bár rokona Szász Gerőnek, őt a *Protestáns Közöny* szerkesztésétől eltiltja. Kecskeméthy „megmenekül”, de az evangelizáló munkát, a békesség kedvéért, be kellett szüntetnie. *Maradt tehát az evangelizáló munka megszüntetése. Ez elég tapintatosan és fokozatosan, de vaskézszel és következetesen ment végbe. Az evangelizáló órák áttették az iskolákba, hervasztóba. [...] A Vasárnapi Iskolák helyébe ugyan gyermek-istentiszteleteket rendeztek, csak Kecskeméthyné tartotta fenn továbbra is az övét magánlakásán, de ott sem lehetett soká, mert a magánlakás végre is hivatalos egyházi épületben volt – emlékezik vissza Kecskeméthy 32 év múlva, *Egy elsikkadt jubileum* c. cikkében.²¹*

Áldatlan állapotok

Erdélyben, a századforduló legismertebb liberális teológusa, a nagyenyedi teológia rektora, 1869-ben így jellemzi a kortárs falusi lelkészeket: *Mit mondjunk a szószeréről? A falusi papoknak jó része egyetlen prédikációt nem írt. Bűnös lustaságukban azt a néhány prédikációt ismételték, amit a teológián tanultak meg. Vasárnapról-vasárnapra ezt tették, néha egy fél évszázadon keresztül, ugyanabban a faluban. Az ambiciózusabb papok is elkerülték a hitismereteket a prédikációikban. Dogma vagy vallásos tapasztalat szóba sem került, a prédikáció moralizálásban merült ki. Ezeknek a prédikációknak a vázlata mindig azonos volt: 1. Mit kíván saját magunk érdeke? 2. Mit kíván a közjő? 3. Mit kíván tőlünk a Szentírás? Az utóbbi néhány, bibliai konkordanciából kimásolt textus felsorolásából állt. Persze a papság többsége hazafias frázisok ismételésére specializálta magát vasárnapról vasárnapra. Az a néhány, aki valóban többet akart nyújtani, a 18 század szentháromságáról prédikált: Isten, szabadság és hallhatatlanság. Amikor a szabadságról szóltak, annak a lényege az volt, hogy Isten csekély mértékben szól bele az emberek mindennapi életébe.²²*

A CE Szövetség Erdélyben

A magyarországi Bethánia Egylet megalakulása után (1903) Kecskeméthy az egylet alelnökeként természetesen Erdélyben is népszerűsíti a CE Szövetség evangéliumi munkáját. Az első szövetségek Zilahon, Marosvásárhelyen, Kolozsváron és a Zsilvölgyénben alakultak meg és számláltak kisebb-nagyobb taglétszámú helyi csoportokat, sőt nem egy lelkész is csatlakozott a szövetséghez (például Kádár Géza, Bácsy Gyula, Erdélyi László, Magyarai Árpád, Konrád György stb.). A létrejött szövetségek az első másfél évtized alatt a Budapesti Bethánia Egylettel, mint a CE Szövetség központjával tartottak fenn szoros testvéri kapcsolatot, annak lapját és iratait olvasták és terjesztették.²³ Évről évre részt vettek a tavaszi országos konferenciákon, és ahol erre a

²¹ *Kis Tükör* XXII évf. 16. sz. 62.

²² Komjáthy Aladár idézi a *Kitántorgott egyház* c. műben. 13.

²³ Főleg a *Kis Tükör* és *Mustármag*.

szükséges előfeltételek megvoltak, a népesebb CE-szövetségek a Bethánia fíókegyletével szerveződtek.

Az I. világháborúban a nagyobb városok területén működő szövetségek (Marosvásárhely, Kolozsvár, Zilah stb.) felkarolták a háborús özvegyeket és árvákat.

Az 1919-ben bekövetkezett trianoni döntés következtében az erdélyi CE szövetségeknek a Bethánia anyaegylettől végleg le kellett válniuk. Érdekes, hogy a diktátumot megelőző mélyreható politikai változás idején mintha megérezte volna a történelem irányát: Kecskeméthy 1918. augusztus 20-án Kolozsváron, a Református Teológia dísztermében, megalapította az Evangéliumi Munkások Erdélyi Szövetsége²⁴ evangéliumi alakulatot, mely attól fogva hivatásának tartotta az elárvult Erdélyi CE szövetségek központi szervévé lenni. Az EMESZ megalakulásakor elfogadott első alapszabályzatot az akkori magyar királyi Belügyminiszterhez Budapestre küldték föl jóváhagyás végett. Viszont Erdélynek Magyarországtól való elkülönülése miatt új román nyelvű alapszabály elfogadására volt szükség, és kormányhatósági jóváhagyást kellett szerezni. Az újabb alapszabályzatot a 80 833/1923. sz. belügyminiszteri és a 61 315/1923. sz. kultuszminiszteri iktatószámok alatt, 1923-ban hagyták jóvá.²⁵ Ez azt jelentette, hogy 1923-ban a román kormány elismerte az EMESZ szervezetet, amennyiben az alapszabály mindjárt az elején leszögezi: *a szövetség felekezeti fölötti és politikával nem foglalkozik*. Ezentúl az EMESZ, mint a különböző evangéliumi munkák országos szervezete, kapcsolatot tartott olyan világszervezetekkel, mint a *Vasárnapi Iskolai Világszövetség*, *CE Világszövetség*, *Evangéliumi Világszövetség (Aliansz)*, *Kék-Kereszt Egyletek Világszövetsége*. Az *Evangéliumi Világszövetség londoni küldöttei*, Wingate elnök és Gooch titkár, a szövetség meghívására, Erdélybe is ellátogattak. Az EMESZ élénk sajtótevékenységével, lapjaival, traktátusaival a küldetés szellemét állandóan ébren tartotta.²⁶

1923. nov. 24-én az Erdélyi Egyházkerület Nagy Károly püspök irányítása alatt felszlatta az egyházban működő egyesületeket. Az EMESZ, jogi személy lévén, továbbra is működhetett. Mivel az EMESZ célkitűzései közé tartozott az egyetemes papság gyakorlatba ültetése, bázisát pedig többnyire laikus szolgálattevők alkották, állandó feszültség volt az egyház hivatalosan ordinált lelkészei és a CE szabadon és önkéntes alapon szolgáló munkásai között.

Az 1926. évi londoni világkonferencián az európai CE végrehajtó bizottsága, az európai mozgalom felvette kötelékébe a romániai CE-szövetségeket.

A szövetség igen jelentősnek tartja a belmissziót, ami többek között vasárnapi iskolák tartásában, Fehér-Kereszt misszióban,²⁷ Kék-Kereszt misszióban,²⁸ a külmiszió népszerűsítésében, zsidómisszióban, cselédek közti misszióban, iratterjesztésben nyilvánult meg. 1926. évi újraindulása után a szövetség hivatalos lapja, az egész Erdélyszerte ismert evangéliumi, családi és képes hetilap, a Kis Tükör lesz. A lap, a gazdasági válság miatt 1933-ben megszűnt, szerepét a Kádár Géza zilahi esperes *Keresztyn Élet* című havilapja vette át.

²⁴ A továbbiakban EMESZ.

²⁵ *Keresztyn Élet* XXXI. évf. 1937/1. sz. 3–4.

²⁶ Nagy Géza: *A Kolozsvári Református Teológiai Fakultás története*. Kolozsvár 1995. 141.

²⁷ Prostitáltak missziója és megelőző lelkigondozás a fiatalok között a házasság előtti nemi élet helytelenítésének tekintetében.

²⁸ Iszákosmentő misszió, melyet ugyancsak Kecskeméthy István honosított meg Erdélyben még a 19. század végén. Ennek a missziónak az alapjait eredetileg Macauley Jerry vetette meg 1872-ben New Yorkban.

Az EMESZ megalakulása pillanatától kezdve, utazótitkári és iratterjesztői tisztet tölt be K. Tompa Artúr.²⁹ Sokáig csak mellékállásban végzi a titkári teendőket, és hűségesen látogatja a vidéki szövetségeket, mígnem 1928-ban az EMESZ országos vezetősége úgy dönt, hogy teljes állásban alkalmazza, mint utazótitkárt. Ez a munka meghozza áldásait, mert a 30-as években nagy fejlődésnek indul a Szövetség, mind a tagok létszámának a növekedése tekintetében, mind a szolgáltatok végzésében.

Ugyanebben az évben (1928) az Erdélyi Egyházkerület Igazgatótanácsa a 2746/1928. IV. számú körlevelében jelentést kért a kerület lelkészeitől: írják meg, hogy az egyházi életre nézve milyen természetű munkát végez az EMESZ. A jelentésében Máthé Elek bonchidai lelkész leírja, hogy az EMESZ független, szabad evangéliumi mozgalom, mely felekezeti korlátokon felülemelkedve igyekszik Isten országának megvalósítását munkálni. Tagjai között eleve ki van zárva a felekezeti viszály, mivel senkire és semmire nem néznek, hanem csak a hitnek elkezdőjére és bevégezőjére: Jézusra. A szövetség tagjai mindnyájan buzgó tagjai saját egyházuknak. A legbuzgóbb templombjárók, a legszolgálatkészebb egyháztagok, akik a lelkészt híven támogatják a gyülekezeti munkában. Van példa bőven arra, hogy amióta a szövetség megalakult valahol, senki nem lépett ki az egyházból. Viszont van arra is példa bőven, hogy a lelkész üldözi a szövetségeseket, megveti és hátráltatja a szövetség munkáját, de ennek dacára a szövetségesesek hűségesen járnak templomba és rendszeresen vesznek úrvacsorát.

Az 1931. augusztus 30. – szeptember 1. között Marosvásárhelyen megtartott országos konferencián javaslat született, hogy az EMESZ megnevezést ismét CE Szövetségre változtassák.

A legerősebb szövetségek Marosvásárhelyen, Kolozsváron és Zilahon alakulnak ki, olyan lelkészek vezetésével, mint Kádár Géza (esperes, Zilah) és K. Tompa Artur (Kolozsvár). A marosvásárhelyi szövetség vezetője Herbeth István. Ugyanott vezetőségi tagok Konrád György, Filep Béla és Tóthfalussy József esperes.

1933 szeptemberében a CE Szövetség felterjeszti az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsához módosított alapszabályzatát, melyben kifejti, hogy az EMESZ keretében maradvá, de mégis külön alapszabályokkal működő szövetségként, az egyház céljait fenntartás nélkül előmozdítani kívánja, de éppen ezért teljes önállóságát is meg akarja őrizni.

1937-ben a szövetség titkára, K. Tompa Artúr 7 pontban vázolja fel a Szövetség legfontosabb szervezeti feladatait:

---

²⁹ Kolozsváron született 1872. október 24-én. Az itteni Római Katolikus Főgimnáziumban érettségizett 1891-ben. Természettan, földrajz, vegytan szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett, majd beiratkozott a budapesti tudományegyetem bölcsészkarára. Amszterdamban és Halléban képezte magát tovább. 1915–1919 között vegyész a kolozsvári mezőgazdasági kísérleti állomáson és helyettes természettan-vegytan szakos tanár a kolozsvári kollégiumban. 1918–1919 között ének-zene előadó tanár a Kolozsvári Református Teológián. 1931-ben elvégezte a teológiát Kolozsváron. 1931 októbertől helyettes segédlelkész Kendilónán. 1938–1940 között lelkészértkezes elnök. Tanárként és vegyészként, majd lelkipásztorként gazdag tudományos munkát, tevékenységet fejt ki. Szőlő- és borgazdasági tanfolyamokat szervez és irányít, majd Budapesten doktorál. A Vasárnapi Iskolai Szövetség és az Evangéliumi Világszövetség erdélyi tagozatának, valamint az Evangéliumi Munkások Erdélyi Szövetségének a titkára. Szerkesztője az *Evangéliumi Munkás* című kiadványnak. Három fia volt: Imre, Károly és György. 1944 októberében ismeretlen félkatonai alakulat tagjai, feleségével elhurcolták a parókiáról és a Kendilónához közeli erdőben végeztek velük.

1. A szövetség vezetője felelős elsősorban Isten és ember előtt a szövetség eredményes működéséért. Mivel képtelen minden munkát egymaga elvégezni, ezért legelső és legsürgősebb dolga legyen munkatársakat szerezni a szövetség tagjai közül.

2. A szövetségi munka, mint minden evangéliumi munka önkéntes, a vezető igyekezzék tehát odahatni, hogy a szövetség tagjai évenként ajánlkozzanak bizonyos meghatározott munka elvégzésére.

3. Az önkéntes ajánlkozásánál tekintettel lehet és kell lenni arra, hogy az ajánlkozó milyen munkát végez legszívesebben.

4. Vannak munkák, amelyeket legtöbbször mellőznek. Ezek elvégzésével bízzuk meg azokat, akik semmi másra nem vállalkoztak, vagy akik annyira előrehaladtak a keresztyén alázatosság útján, hogy Krisztus iránti szeretetből azt is szívesen elvégzik.

5. Igyekeznie kell a vezetőnek arra, hogy lehetőleg egy tag se legyen munka és feladat nélkül, mert a legegyszerűbb és legügyetlenebbnek látszó tag is képes valamit igen jól, sőt talán másoknál jobban elvégezni.

6. Nem elég a munkát vagy feladatot vállalni és kiosztani, hanem utána is kell nézni, hogy az jól és hűségesen végeztessék el, vagyis számon kell tartani a tagok munkásságát. E végre ajánlatos a hetenkénti vagy havonkénti munkabizottsági összejövetel, amelyen minden tag beszámol vállalt munkájáról.

7. A jó szervezés jó vezetőt kíván. Hogy legjobb legyen a szervezetünk, a legjobb vezetőre: Jézus Krisztusra van szükségünk.³⁰

A szövetség elnöke Kecskeméthy István, a megalakulástól haláláig (1938). Őt váltja dr. K. Tompa Artúr 1944-ig, és 1944-től a Szövetség feloszlásáig, 1947-ig, dr. Nagy András ószövetségi teológiai tanár. A mozgalom igazán a 30-as évektől kezd el fejlődni és kibontakozni. Ez a konferenciák létszámán látszik leginkább. A második világháború sem töri meg a fejlődést, azt leszámítva, hogy sok oszlopos tagja lesz a háború áldozata, mint például K. Tompa Artúr, akit családjával együtt meggyilkoltak, és Kádár Géza, aki Budapest bombázásakor vesztette életét.

A Szövetséget, állami nyomásra, 1947-ben feloszlatták, és 1990-ig illegálisan működik. Tőkés István egyháztörténeti munkájában így méltatja az erdélyi CE munkáját: *Tagjai nem szakadtak el az egyháztól, hanem épp az egyház életében igyekeztek gyakran csodálatot érdemlő önátadással munkálni a hitbeli megújulást és elmélyítést. [...] Bizonyos, hogy egyesek kegyességi túlzásai elértek az evangéliumi tanítástól, de egészében véve és a cél tekintetében hűséges példaadók és biznyságtévők valamennyien. Innen érthető, hogy viszonylag sok református lelképásztor is hozzájuk csatlakozott, s a hivatalos korábbi református egyház sose fordult ellenük. Nemcsak az állam, hanem az egyház részéről is hangzottak és hangzanak el felelőtlen ítéletek. Kétségtelen, hogy a CE Szövetséget áldott eszközként használta fel az Anyaszentegyház Ura a megújuló egyházi élet előmozdításában [...] Állítható, hogy a gyülekezeti imádságban évtizedeken a szövetség hatása alattak mutatnak jó példát és követendő magatartást számos alkalommal.*³¹

II. Vallástétel

A CE Szövetség *Kis Kátéjában* szó van arról, hogy a szövetségek keretén belül nagygyűléseket és konferenciákat lehet szervezni.³² A nagygyűlés alatt a helyi szövetség területén belül rendezett legfeljebb két összejövetelt ért egy nap alatt. A konferencia

³⁰ *Keresztyén Élet* 1937. XXXI. évf. 11. sz. 7–8.

³¹ Tőkés István: *A Romániai Magyar Református Egyház Élete. 1944–1989.* 118–119.

³² XII. fejezet.

valamely nagyobb területről összegyűjtött küldöttek közösségét jelentette, az összejövetelek sorozata két vagy több napra is kiterjed. A *Kis Káté* azért ajánlja ezeket az alkalmakat, mert elsősorban szellemi-lelki felemelkedés, a szövetség elveinek a kifejtése és a lelkekbe való oltása, a mozgalom iránti érdeklődés mélyítése, a széles körű bajtársiasság elevebb megvalósítása, újabb tapasztalatok gyűjtése, tervek és eszmék kicserélése, bevált módszerek technikai begyakorlása és ezt követően az egyes szövetségeknek a jelenlévő kiküldöttek által való előrelendítő ösztönzése. Az erdélyi CE Szövetség esetében inkább az első világháborút követő trianoni döntés után beszélhetünk ilyen összejövetelekről, konferenciákról. Hiszen a világháború előtt a magyarországi szövetséghez tartozott és az ott szervezett konferenciákat látogatták az erdélyi szövetséges tagok. Ezek a konferenciák jó lehetőségek voltak arra, hogy az alapelveket gyakorlatba ültessék: a *Vallástételt*, vagyis Jézus Krisztusnak, mint Úrnak és Megváltónak a személyes megvallását. Ezeken az alkalmakon lehetőség nyílt arra, hogy a szövetségi tag vagy érdeklődő jelenlévő hallja mások vallástételét vagy ő maga tegyen vallást a Krisztusban kapott reménységéről, tudván, hogy *a hit hallásból van, a hallás pedig Isten ígéje által* (Róm 10,17).

1924. szeptember 6–8., Marosvásárhely

Az Evangéliumi Munkások Erdélyi Szövetsége a szerkezetébe tartozó CE-szövetségekkel, Marosvásárhelyt, az ottani keresztyén szövetség fennállásának évfordulója alkalmából tartott konferenciát. A konferencia ülései a református kollégium aulájában folytak le naponta 200–300 ember részvételével. A vasárnapi ünnepi istentiszteletet az EMESZ elnöke, dr. Kecskeméthy István tartotta a Vártemplomban. A konferencia keretében sor került az EMESZ évi közgyűlésére is, amelyen számot adott és kitűzte programját a jövőre. Ebből egyik kiemelkedő pont: két utazó iratterjesztő beállítás az egyházkerület segítségével.³³ A konferencián 28 helyről, 98 résztvevő gyűlt egybe (közülük 8 lelkész), a helybeliek közül részt vett 3 református és egy evangélikus lelkész, valamint 123 szövetségi tag, összesen tehát 221. A legkiemelkedőbb K. Tompa Artúrnak, az EMESZ titkáranak a *Turáni Misszióról*³⁴ tartott vetítőképes előadása volt. A konferencia után a marosvásárhelyiek körutat tettek Kolozsváron, Zilahon, Nagyszalontán és Érabrányban. A vulkániak a krasznaiakat keresték fel és a maroszséki ébredező csoportokat, míg dr. K. Tompa Artúr titkár Dévát. A konferencia érdekessége még, hogy a marosvásárhelyi CE Szövetség 10 éves történetéről füzetet adtak ki.³⁵

1926. április 10–13., Nagyszalonta

A konferencia fő témája: *Az imaélet*. A napi témák: 1. *Az ószövetségi imádkozók. Jákóbuszája Jabbóknál. Mózes, Dávid és Dániel tapasztalatai az imádságról*. 2. *Jézus imaélete. Jézus tanítása az imádságról. Jézus ígéretei az imádságra vonatkozólag*. 3. *Az ima az egyházban. Az apostoli ősegyház imaereje. Imaközösség a családban. Példák az újkori nagy evangélisták (Spurgeon, Moody, Müller György stb.) imaéletéből. Imaközösség a keresztyén szövetségben*. Az EMESZ ekkor tartja évi rendes közgyűlését. Nem sok résztvevő jelent meg, különösen a lelkészek maradtak távol az első napokon (lévén épp húsvét); csak az ünnep utáni napokra jö-

³³ *Hajnal* 1924. X. évf. 61.

³⁴ Erről a témáról bővebben a CE Szövetség külmiszióval kapcsolatos fejezeténél.

³⁵ Filep Béla: *Tíz év a Marosvásárhelyi Keresztyén Szövetség életéből*. Kiadja az Evangéliumi Munkások Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár 1924.

hettek el. De azért voltak az ország minden részéből: küldöttek érkeztek a Zsil-völgyéről, Lupényból, Marosvásárhelyről, Krasznáról és Nagyfaluból, és jelen volt Budapestről a Bethánia Egylet titkára, dr. Csia Sándor is.³⁶

1926. július 16–21., London³⁷

Ez a világkonferencia jelentős mérföldkő az erdélyi szövetség életében, és ezért teszünk róla említést, mert itt történik meg a romániai magyar szövetségek világszövetségbe való felvétele, bár az Erdélyi CE Szövetség már nyolcadik éve működött. Az erdélyi szövetségeket dr. K. Tompa Artúr képviselte. A konferenciára 35 nemzet küldte el képviselőjét. Július 16-át az imádságnak szentelték: a híres londoni templomban, a nap minden órájában, más és más nemzetiségű tagok imádkoztak. Július 17-én reprezentatív Istendicsőítő összejövetel volt, másnap pedig London valamennyi protestáns templomában a konferencia kiküldöttei prédikáltak. Július 19-én, 20-án és 21-én a kristálypalotában tartották a gyűléseket, a 3 nap témái: 1. *Krisztus hívása a világ ifjúságához: Jöjj!* 2. *Krisztus felszólítása a világ ifjúságához: Kövess!* 3. *Krisztus megbízása a világ ifjúságának: Menj!*³⁸

1926. augusztus 22–24., Marosvásárhely

Ez a konferencia tulajdonképpen evangelizáló konferencia volt, melynek programja a következőképpen alakult:³⁹ Aug. 22-én de. 9-kor bibliaköröket tartottak, amelyen mindenki a neki kijelölt helyen vett részt. A bibliakör tárgya: *Az Úr Jézus és Nikodémus*. 11-kor istentisztelet a Vártemplomban, du. 4-kor szeretetvendégség a Református Polgári Leányiskola nagytermében, mely alkalom egyúttal a tanácskozás hivatalos megnyitója is volt *Jöjjetek énhozzám* címmel. Este 7-kor vallásos estély volt szintén a Vártemplomban. Aug. 23-án de. 9-kor a bibliakör tárgya: *Az Úr Jézus és a samáriai asszony*. 10-kor a konferencia főtárgyának folytatása: *Mindnyájan, akik megfáradtak és megterheltek*. Du. 4-ig imaóra, miután a konferencia előadássorozata folytatódott *És én megnyugosztalak titeket* címmel. Ezután értekezlet volt CE ügyben. Aug. 24-én 9-kor bibliakör, melynek tárgya: *Az Úr és Zákheus* volt. 10-kor a konferencia előadása: *Vegyétek fel az én igámat*. Du. 4-ig imaóra, majd a záróelőadás: *Tanuljátok meg tőlem, hogy én szelíd és alázatos vagyok*. Utána zárszó és morzsaszedegetés. Az előadók: báró Podmanicky Pál, Kádár Géza, Debreceni László, Bitay Béla, Kádár Imre, Torró Miklós és K. Tompa Artúr. A konferencia kimutatása a résztvevők száma sorrendjében: Marosvásárhely 150, Mezőcsávás 31, Mezőpanit 25, Folyfalva 22, Kolozsvár 21, Meggyesfalva 16, Szentanna 16, Sóvárad 15, Udvarfalva 14, Dicsőszentmárton 12, Déva 12, Nagyenyed 8, Kibéd 6, Kakasd 4, Nagyszalonta 4, Vulkán 4, Lőrincfalva 3, Kraszna 3, Petrozsény 2, Bibarcfalva 2, Harasztkerék 2, Mezőbodon 1, Mezőbánd 1, Marosugra 1, Földvár 1, Érabrány 1, Fintaháza 1, Parajd 1, Szilágynagyfalva 1, Zilah 1 résztvevő. Összesen 385.⁴⁰

1927. ápr. 23–25., Nagyszalonta

Az EMESZ kebelében alakult országos szövetség III. konferenciája.⁴¹ A konferencia főtémája: *Legyetek tanítványaim, tegyetek tanítványokká minden népeket!* Jn 15,8 – Mt 28,19.

³⁶ *Kis Tükör* 1926. XVI. évf. 7. sz. 52.

³⁷ Ez a Világszövetség VIII. világkonferenciája.

³⁸ *Keresztény Élet* 1926. XX. évf. 10. sz. 59

³⁹ *Kis Tükör* 1926. XVI. évf. 24. sz. 164.

⁴⁰ Uo. 25. sz. 176.

⁴¹ Uo. 1927. XVII. évf. 14. sz. 56.

Az egyes részletelőadások tárgyai: 1. *Tanítványok az ószövetségben*. Előadó K. Tompa Artúr, Kolozsvár, a hozzászólást bevezette Nagy Zoltán, Gyorok. 2. *Az újszövetségi tanítványok*. Előadó Debreceni László, Érabrány, a hozzászólást bevezette Filep Béla, Marosvásárhely. 3. *Hogyan lettem én Jézus tanítványa?* Előadó Herbeth István, Marosvásárhely, a hozzászólást bevezette Pálffy István, Bere. 4. *Akadályok Jézus követésében*. Előadó Pálffy István (Bere), a hozzászólást bevezette Csiszár Imre, Lupény. 5. *Tanítvánnyá tevés a vasárnapi iskolában*. Előadó Borbáth Irén, Bibarcfalva, a hozzászólást bevezette Weinrich Lujza, Kolozsvár. 6. *Tanítvánnyá tevés a serdülők között*. Előadó Klimstein Vilma, a hozzászólást bevezeti Keiser Ilonka. 7. *Tanítvánnyá tevés a CE Szövetségben*. Előadó Herbeth István, a hozzászólást bevezette Klimstein Vilma. 8. *Tanítvánnyá tevés az egyházban*. Előadó Nagy Zoltán, Gyorok, a hozzászólást bevezette Dohi Árpád, Nagyszalonta. 9. *Tanítvánnyá tevés a társadalmi környezetben*. Előadó Csáky János Kolozsvár, a hozzászólást bevezette Keresztes József, Resica. 10. *Felelősségünk és részvételünk a külmiszejóban*. Előadó Tordai Ferenc Kísnyégerfalva, a hozzászólást bevezette Dr. K. Tompa Artúr Kolozsvár. Külföldi vendége is volt a konferenciának, mégpedig Paul Achenbach, a németországi wernigerodei⁴² missziótársulat titkára, aki dr. Csia Sándor⁴³ kíséretében szombaton érkezett meg és még aznap este az iparos kör nagytermében az oroszországi evangéliumi ébredés csodálatos jelenségeiről tartott előadást. Vasárnap pedig ugyanott tartott ötszázat is meghaladó hallgató előtt hitmélyítő előadást. A konferencia részvételi díja 40 lej volt.

1927 augusztus 28., Kraszna

Területi konferencia, melyre a környékbeli szövetségek voltak hivatalosak.⁴⁴ A meglepően pontos érkezőket a helybeli elemi iskolában fogadták. Szilágynagyfaluból 37, Zilahról 6, Szilágyballáról 1 résztvevő volt. Ugyanott, az iskola épületében a helybeli lelkész Kádár Imre nyitotta meg a konferenciát bibliamagyarázattal a Mk 9,8 alapján. A templomi istentisztelet előtt imaközösséget tartottak. Ebéd után, a délutáni istentisztelet előtt Deák György szilágynagyfalusi lelkész hirdette az igét a Lk 9,57–58 alapján, majd a templomi igehirdetést követően Kabai András és Kabai Bálint szilágyballai, meg Kabai András szilágynagyfalusi szövetségesek tartottak bibliamagyarázatot. A nagyfalusi dalárda két és négyszólamú énekekkel szolgált.

1927. augusztus 8–14., Budapest

Ez volt az európai CE-szövetségek V. konferenciája. Programja⁴⁵ a következők szerint alakult: 8-án volt az európai végrehajtó bizottság ülése, 9-én folytatódott az ülés és este volt a megnyitó összejevetel, mely üdvözlő beszédek keretében elhangzott az első előadás (*Európa ifjúságát Krisztusnak!*), 10-én pedig elkezdődött a konferencia főtárgyának a kifejtése: *Mit akar a CE Szövetség? 1. megmentésünket. a) A bűn zsoldja a halál, b) Isten kegyelmi ajándéka az örök élet, c) Célegyenest előre!* Délután két előadás volt Oroszország helyzetéről és az európai CE-szövetségek oroszországi feladatairól. 11-én a fő-

⁴² Wernigerodében (Thüringia) egy orosz missziót alapítottak Licht im Osten (Világosság keleten) névvel, mely a német táborokban levő orosz foglyok között végzett lelkészi szolgálatból fejlődött ki. Anne-Marie Kool: *Az Úr csodásan működik*. A magyar protestáns külmisziói mozgalom (1756–1951) II. Budapest 1997. 8. (A továbbiakban: Anne-Marie Kool II.)

⁴³ 1919-től a magyarországi CE Szövetség főtárgya és 1935-től az európai CE szövetség alelnöke.

⁴⁴ *Keresztyén Élet* 1927. XXI. évf. 8. sz. 5–6.

⁴⁵ *Kis Tükör* 1927. XVII. évf. 33. sz., 129. és 34. sz. 137.

tárgy folytatása: *Mit akar a CE Szövetség? 2. Nevelésünket: a) A csendes óra, b) A szövetség óra, c) A szövetségmegerősítő óra*, este pedig evangelizáló alkalom volt (*Krisztusért és egyházáért!*), 12-én reggel úrvacsoraosztás, utána pedig a főtárgy befejező előadása: *Mit akar a CE Szövetség? 3. Munkába állításunkat: a) A szövetség életével foglalkozó bizottságok, b) Lelki munkát végző bizottságok, c) Szociális munkát végző bizottságok*. Este nagy keresztyén hangversenyt rendeztek a zeneakadémián. 13-án közös hajókirándulást szerveztek Esztergomba. 14-én, vasárnap istentiszteleteket tartottak valamennyi protestáns templomban német, angol és francia nyelven. Délután nagy felvonulást rendeztek Budapest utcáin a konferencia tagjainak az evangéliumi egyházak és egyesületek, köztük a vasárnapi iskolák részvételével. Ez után a szabad ég alatti gyűléseken többen is előadást tartottak *Hol találom meg az igazi boldogságot?* gyűjtőcím alatt. Este zárógyűlésre gyűltek össze, amelyen a különböző nemzetek képviselői mondtak beszédet, ezt pedig záróelőadás követte: *Hogy mindnyájan egyek legyünk!* címmel. 15–16-án megint kirándulást szerveztek a Balatonra, Debrecenbe, a Hortobágyra, Diósgyőrbe, az Aggteleki-cseppkőbarlangba és Pécs környékére.

A konferenciát kiállítás egészítette ki, amelyen Európa valamennyi nemzete bemutatta szövetségi munkáját folyóirataik, könyv- és egyéb kiadványaik, jelvényeik, zászlóik, tagsági jegyeik, népszerűsítő eszközeik, statisztikai tábláik, fényképeik, kézimunkáik kiállításával.

1927. szeptember 11–12., Marosvásárbely

Ez kerületi konferencia volt, egyetlen témával: *Egy lelkiébredés előkészítése*. Több előadás foglalkozott ezzel a témával, és beszámoltak az V. budapesti európai konferenciáról is. Íme a jelenlevők is, települések szerinti megoszlásban: Kolozsvár 1, Nagyszalonta 3, Zilah 1, Déva 1, Dicsőszentmárton 2, Désfalva 2, Sóvárad 6, Parajd 5, Kibéd 8, Székelykövesd 3, Mezőfele 2, Harasztkerék 13, Mezőpanit 10, Nyárádtó 1, Udvarfalva 13, Mezőcsávás 11, Maroszentanna 8, Kakasd, 2, Medgyesfalva 4, Nyárádselye 1, Nyárádmagyarós 2, Csittszentiván 1 és Folyfalva 6 résztvevő, összesen tehát 106.⁴⁶

1927. október 9., Kolozsvár

A CE Szövetség kötelékébe tartozó, vagy azzal rokonszenvező és együttműködő lelkipásztorok konferenciája volt ez, a Református Teológia dísztermében 22 lelkész részvételével.⁴⁷ A konferenciát Kecskeméthy István nyitotta meg a Mózes V. könyve 2, 24–25 alapján tartott igemagyarázatával. Utána ugyancsak ő kezdte el a konferencia I. előadását *A mi Urunk Jézus Krisztus* címmel. A második előadást Debreceni István szatmári lelkész (*Nincs más név, amely által megtartatunk, hanem csak az Úr Jézus neve*), a harmadikat Magyar Árpád székelykakasdi lelkész (*Újszövetség a Jézus vére által*), a negyediket pedig Pálffy István berei lelkész tartotta (*A megdicsőülés begyén*). A délelőtti részt Nagy Zoltán belényesújlaki lelkész zárta természettudományi és filozófiai megalapozottságú előadásával: *Krisztus minden mindenkiben*. A délutáni ülésszak 4-kor folytatódott a hatodik előadással, melyet Kádár Géza zilahi esperes tartott *Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek* címmel. Majd Péter András bürgezdli lelkész a János 15,16 alapján mondta el a hetedik előadást: *Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket* címmel. Az előadást K. Tompa Artúr hozzászólása egészítette ki, melyben a közösség figyelmébe

⁴⁶ *Kis Tükör* 1927. XVII. évf. 39. sz. 158.

⁴⁷ Uo. 48. sz. 180–191.

ajánlotta az évek óta általa népszerűsített turáni missziót. Elmondása szerint ebben a misszióban szükség van alapos zsidó, görög és tatár nyelvismeretre, mert csak így érdemes kimenni a rokon turáni népek közé, hogy az ottani munkának itthoni kihatása is legyen. A nyolcadik témát Máthé Elek bonchidai lelkész dolgozta fel *Jézus legnagyobb csodája* címmel. A kilencedik előadást Torró Miklós bráilai lelkész a Fil 3,14 alapján tartotta meg (*Érted mindent tettem, te mit teszel értem*), a záró, tizediket pedig, 1Kor 2,2 és az 1Pt 1,3 alapján, Kádár Imre (*Mi pedig a Krisztust prédikáljuk a megfeszített és feltámadott Krisztust*). Végül a konferencia Kecskeméthy István szavaival⁴⁸ zárult: *Erdélyre nézve elhatározó megmozdulás történt, amelynek az a célja, hogy valamit tegyünk a Krisztus országáért s akik úgy gondolják, hogy csak azok mozdulhatnak meg sikerrel, akik átadták magukat a Krisztusnak, valljanak színt s legyen vége annak a rossz szokásnak, hogy – az emberektől félve – a megtérést nem merjük mondani, hanem mondjuk meg nyíltan, hogy hadat üzentünk a világnak, ellenségei vagyunk neki s – kenyértörésre vivén a dolgot – a világ felett diadalmaskodó Krisztusnak adjuk át egészen magunkat.*

1928. április 24–27., Szjénváralja

Ez volt az EMESZ IV. országos konferenciája. Főtémája: *A keresztyén szövetséges*. A konferencia programja szombaton 14-én: 1. Elnöki megnyitó: *A keresztyén szövetséges jelentősége az egyházi és társadalmi életben*, előadó Kecskeméthy István szövetségi elnök, 2. előadás: *Isten szövetségesei az Ószövetségben* – Nagy Zoltán (a beszélgetést K. Tompa Artúr vezette be), 3. második előadás: *Az Újszövetség szerzője és közbenjárója* – Máthé Elek. Vasárnap, 15-én, a délelőtti alkalmi istentiszteleten Kecskeméthy István prédikált a Mt 26,27–28 alapján. Délután *Hogyan és miért lettem szövetséges?* címmel Debreceni László tartott előadást, a hétfő délelőtti előadás címe *A keresztyén szövetséges hivatása a családban* volt, a délutáninak pedig *A keresztyén szövetséges helyzete a világban*.

Kedden, 17-én de. *A keresztyén szövetséges szolgálata az egyházban*, bevezette Deák F. György, délután pedig K. Tompa Artúr előadása hangzorr el: *A keresztyén szövetséges, mint evangéliumi munkás* címmel.⁴⁹

1928. május 12–13., Nagyenyed

A helyi szövetségesek konferenciáját rendezték meg e két napon, melynek ima- és bibliaórái a helyi református gyülekezet tanácstermében: 12-én este dr. K. Tompa Artúr szövetségi titkár tartott bibliamagyarázatot Lk 12,32 alapján, vasárnap délután a helyi református templomi istentiszteleten ugyancsak a szövetségi titkár hirdette az igét Zsolt 25,10 alapján, melynek keretében özv. Csiky Istvánné szólót énekelt, majd Wohlfarth Lőrinc harmóniumjátékkal örvendeztette meg az egybegyűlteket.⁵⁰

1928. szeptember 7–9., Marosvásárhely

A konferencia szervezője a helyi szövetség, programja a következőképpen alakult: 7-én de. áhítat (Halmen Erzsébet) majd igehirdetési szolgálat a Lk 15,12 alapján (Máthé Elek), ezt imaóra követte (Nagy János), délután igehirdetés Lk 15,13–16 alapján, aztán értekezlet a szövetségi munkáról (Tóthfalussy József marosvásárhelyi lelkész), 8-án reggel áhítat (Pap Irénke), igei szolgálat Lk 15,17–19 alapján, aztán ismét

⁴⁸ *Kis Tükör* 1927. XVII. évf. 48. sz. 180–191.

⁴⁹ Uo. 1928. XVIII. évf. 11. sz. 42.

⁵⁰ Uo. 22. sz. 87.

imaóra (Nagy Juliska). Délután igehirdetés a Lk 16,20–21 alapján, utána pedig az értekezlet tárgya (evangéliumi munka) K. Tompa Artúr vezetésével. 9-én a napot áhítattal nyitotta (Halmen Béláné), majd istentiszteletet a Vártemplomban (Kecskeméthy István), amelynek keretében úrvacsoraosztás is volt. A konferenciát közös szeretetvendégség és igei morzsaszedegetés zárta a református kollégium tornacsarnokában, melyen négyszáznál többen vettek részt. A nyilvántartás alapján⁵¹ a résztvevők száma a következők szerint alakult: Mezőpanit 20, Folyfalva 15, Karácsonyfalva 15, Mezőcsávás 14, Dicsőszentmárton 13, Sóvárad 13, Parajd 11, Kibéd 9, Sófalva 9, Kolozsvár 9, Nagykend 8, Déva 7, Marosszentanna 5, Székelykövesd 5, Harasztkerék 4, Nagyszalonta 3, Kakasd 3, Marosújvár 3, Zilah 3, Meggyesfalva 3, Udvarfalva 3, Nagyvárad 2, Nagyenyed 2, Lupény 2, Fintaháza 2, Désfalva 2, Bonchida 2, Ákosfalva 2, Torda 1, Teke 1, Göcs 1, Székelyudvarhely 1, Mojos 1 és Várhegy 1 résztvevővel.⁵²

1928. október 21, Bürgезд

A kerületi konferenciát Péter András helybeli szövetséges lelkész szervezte, melyre hivatalos volt az EMESZ központi vezetése is.⁵³ A rendezvényeket a helyi iskolában tartották meg. A kezdő nap reggelén Debreczeni László érábrányi lelkész kezdte a napot áhítattal, Zsolt 133 alapján. Ez után következett a tulajdonképpeni konferencia az alábbi sorrend szerint: 1. *A bűn zsoldja a halál* – előadó K. Tompa Artúr. 2. *Az Isten kegyelmi ajándéka az örök élet* – előadó dr. Kecskeméthy István. 3. *Kegyelemből hit által* – előadó Kecskeméthy István. 4. *Evangelizáció Jer 3,11 alapján* – Kecskeméthy István. A délutáni program vasárnapi iskolával folytatódott Weinrich Lujza kolozsvári szövetséges vezetésével, melyen 40 gyermek vett részt. Ezt követte a konferencia többi eseménye: 5. *Evangelizáló beszéd* – Király Bálint szilágyballai szövetséges. 6. *Király Jézust koronázások* – Kecskeméthy István. 7. *A napi csendes óra* – Debreczeni László lelkész. 8. *Maradjatok meg őbenne, hogy sok gyümölcsöt teremhessetek*, igehirdetés a Jn 15 alapján – Kecskeméthy István. 8. *Záróbeszéd: Hogy mindnyájan egyek legyünk* – Kecskeméthy István. A résztvevők közül 19-et Krasznáról és 60-at Szilágynagyfaluból említ a krónika.

1929. augusztus 25–27., Kolozsvár

Ez volt a VII. Országos Keresztyén Szövetségi Konferencia, vezérigéje: *De te józan légy mindenkiben, szenvedj, az evangélista munkáját cselekedd, szolgálatodat teljesen betöltsd* a 2Tim 4,5 alapján. Az előadásokat a Teológia dísztermében tartották, étkeztetés a konviktuson volt.⁵⁴ A program a következők szerint alakult: 1. nap aug. 25: *Józan légy mindenkiben*, de. 1. *A testi józanság és a megtartóztatás* (Németh József, Vulkán), a hozzászólásokat dr. K. Tompa Artúr vezette be, 2. *A szellemi értelemben vett józanság*. (Magyari Árpád, Székelykakasd), a hozzászólásokat Debreceni László (Érábrány) vezette be, du.: *Feladataink az ifjúsággal szemben I. Az ifjúság megvédése a testet-lelket rontó élvezetektől* (özv. Princz Ferencné). II. nap aug. 26: *Szennvedj, az evangélista munkáját cselekedd*, de. 3. *A szenvedés jelentősége a keresztyén életben* (Péter András, Bürgезд), a hozzászólásokat Pálúr István (Lippa) vezette be, 4. *Az evangelizálás jelentősége a keresztyén munkában* (Nagy Zoltán, Belényesújlak), a hozzászólásokat Herbeth István (Marosvásárhely) vezette be, du. *Feladataink az ifjúsággal szemben II. Az ifjúság evangelizálása* (Filep Béla, Marosvásár-

⁵¹ *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 39. sz. 155.

⁵² Uo. 34. sz. 135.

⁵³ Uo. 44. sz. 174.

⁵⁴ *Kis Tükör* 1929. XIX. évf. 34. sz. 150.

hely). III. nap de.: *Szolgálatodat teljesen betöltsd*, 5. *A szolgálat jelentősége* (Mezey Mihály, Magyarláros), a hozzászólásokat bevezette Tárczy Géza (Bere). 6. *A keresztyén tökéletesség* (Debreczeni László, Érabrány), a hozzászólásokat Máthé Elek (Bonchida) vezette be. Du. *Feladataink az ifjúsággal szemben* III. *Az ifjúság szolgálatra nevelése a CE Szövetség által* (Klimstein Vilma, Déva). A résztvevők száma⁵⁵ összesen 110, a következő megoszlás szerint: 86 nő és 24 férfi. Utóbbiak közül 7 lelkész. Lakóhely szerint kimutatva: Kolozsvár 38, Marosvásárhely 23, Déva 7, Sófalva 5, Szentlászló 4, Nagyszalonta 3, Parajd 3, Nagyenyed 3, Bonchida 3, Székelykakasd 2, Marosújvár 2, Tordatúr 2, Kraszna 1, Magyarláros 1, Branyicska 1, Bibarcfalva 1, Resica 1, Érabrány 1, Harasztkerék 1, Sóvárád 1, Kibéd 1, Aldoboly 1, Búrgezd 1, Nagyvárad 1 és Vulkán 1 résztvevő.

A konferencia keretében adták át szolgálatra a kolozsvári Csákány utca 33 sz. alatt a CE Szövetség napközi gyermekotthonát.⁵⁶

1929. október 6., Marosvásárhely

Evangelizáló konferencia a helyieknek és a környékieknek. Reggel 8–9-ig az áhítatot Halmen Erzsébet tartotta Jn 11, 28 alapján, Halmen Béláné pedig előadást tartott a *Megalázkodásról*, Pt 5,6 és Fil 2,8 szerint. 10-kor istentisztelet volt a Vártemplomban, melynek keretében Tóthfalussy József – a Zsid 12, 1–2 alapján – bizonyágtételében ismertette a CE Szövetség megalakulását és kiemelte, hogy a szövetség nem szektásodik, hanem az Anyaszentegyházban szolgál, és ahol baj van, segíteni akar. Különösképpen érvényes ez a marosvásárhelyi CE Szövetségre. Istentisztelet után folytatódott a konferencia és *Bűntudat és bűnbánat* címmel a vásárhelyiek *István bácsija*, Herbeth István lelkész tartott előadást az Ézs 58,1, majd Nagy Juliska diakonissza előadása következett a *Munkálkodásról*, Jn 5,17 alapján. Délután 4-kor két csoportban áhítat volt kb. 180–200 résztvevővel, melyet Papp Irénke és Klein Pál Adolf tartottak. Ezután következett a konferencia záró aktusa, a szeretetvendégség, melyet Herbeth István nyitott meg imával, Papp Irénke és Halmen Erzsébet pedig szavaltak. Tótfalussy József lelkész *A CE Szövetség céljáról* tartott előadást. Beszédében ismét rátért a szektákra, amelyek az Anyaszentegyház ellenségei. Továbbá rámutatott a CE Szövetség céljára: *Az Anyaszentegyházban munkálkodni a Krisztusért és Egyházáért*. Végül pedig Klein Adolf Pál bibliamagyarázata után Biró József ákosfalvi lelkész imádsága zárta az együttléteket, melyre a vidékiek 25 helyről 104-en jöttek el.⁵⁷

1930. április 20–22., Nagyszalonta

A konferencia egybeesett a húsvéti ünnepekkel.⁵⁸ 22-én, vasárnap reggel a napot a központi iskola nagytermében imaórával kezdték, melyet a szövetség titkára, K. Tompa Artúr vezetett be az Ef 2,19–22 alapján. Délelőtt a templomi istentiszteleten Kecskeméthy István hirdette az ígét, textusa Lk 24,34 verse volt. Délelőtt a konferencia első tárgyát: *Az Isten számára kiválasztva* K. Tompa Artúr vezette be. Mindezt tartalmazó hozzászólás követte Torday Ferenc és Halmen Béláné részéről. Ezután Kecskeméthy István a községháza nagytermében evangelizáló beszédet tartott, melynek keretében David Livingstone életéről és utazásairól vetítés volt. Az ünnep és a

⁵⁵ *Kis Tükör* 1929. XIX. évf. 36. sz. 159.

⁵⁶ Erről az átadástól bővebben a *Szolgálat* c. fejezetben.

⁵⁷ *Kis Tükör* 1929. XIX. évf. 43. sz. 186.

⁵⁸ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 18. sz. 71., 20. sz. 78. és 21. sz. 83.

konferencia másodnapján reggel ismét imaórával kezdődött a nap, melyet újra a szövetség titkára vezetett be 1Kor 12,12–29 alapján. A második napi témát Kovács Károly, dévai szövetséges tartotta Mt 21,42–44 alapján. A konferencia harmadik előadásának tárgya a templom megtisztítása volt, melyet Máté Elek bonchidai lelkésznek kellett volna megtartania, de mivel nem tudott jelen lenni, helyette Torday Ferenc olvasta fel az előadás leírt változatát. A negyedik előadást Torday Ferenc helybeli tanító vezette be *Lélekben és igazságban* címmel, Jn 4,19–26, az ötödiket (*Ki-ki meglátja, mi módon épít reá* címmel) a szövetség titkára K. Tompa Artúr 1Kor 3,11–17 alapján. A hatodik és egyben utolsó előadást Debreceni László szövetségi alelnök tartotta.

1930. november 2., Marosvásárhely

A konferenciát a református leányiskola helyiségeiben szervezték meg. November 2-án reggel 8 órakor Herbeth István, a marosvásárhelyi CE Szövetség vezetője Jn 1,36 alapján áhítattal indította a konferenciát. Az első előadást Halmen Erzsébet tartotta az 1Móz 11,1 alapján. Az előadás után a konferencia résztvevői a Vártemplomba mentek istentiszteletre, amelyen Tóthfalussy József textusa Zsolt 95,1–5 versei voltak. Istentisztelet után, visszatérve a leányiskolába, a második konferenciái előadás következett, a Herbeth Istváné a megszentelődésről. A harmadik előadás a Nagy Juliskáé volt a szolgálatról. Délután K. Tompa Artúr áhítatot tartott a Márk 1,16–18 versei alapján. Az áhítat után a helybeli lelkész, Tóthfalussy József utalva egy már előző konferencián hozott határozatra, indítványozta, hogy a marosvásárhelyi és vidéki szövetségeknek határozottabb védelme és elismertetése végett, a központi vezetőséget a leendő lépések megtételére felhatalmazzák és megbízzák. A konferenciázáró bibliamagyarázatot ezután K. Tompa Artúr tartotta 4Móz 32,20–23 alapján, melyben az Ige és a Lélek fegyvereivel való harcra hívta fel a jelenlévőket Erdély evangelizálásáért ebben a nemzedékben.⁵⁹

1931. augusztus 2., Sóvárád

A helybeli szövetségesek Máthé Elek lelkész vezetésével missziói napot szerveztek, melynek alap gondolata *Menjünk Jézushoz, vegyük fel az ő keresztyét, hirdessük őt minden népnek*.⁶⁰ A napot reggel 9-kor K. Tompa Artúr kezdte imaórával, textusa Jn 16,24 volt. Az imaóra után a gyülekezet a parókiára vonult, ahol a gyerekek virágcsokrokat nyújtottak át Kecskeméthy István teológiai tanárnak. 10 órakor ünnepélyes istentiszteletre került sor a templomban, ahol Klein Adolf Pál felolvasta Róm 18,18-at és utána imádkozott. Máthé Elek, helyi lelkész, szólóban elénekelt *Csak az Úrnak nagy kegyelme* c. hallelujah éneket. Az ígét Kecskeméthy István hirdette az 1Kor 2,1–5 versei alapján. Utána Deák Sándor helybeli kántortanító elénekelt *Ki az, ki az, ki kopog?* c. hozsánna éneket. Az istentisztelet után vasárnapi iskola volt, melyet a parajdi Kacsó Mancika vezetett Mk 3,31–35 alapján. Délután ismét imaórát tartottak, amelyet K. Tompa Artúr vezetett be, textusa a Jn 14,2. 3 órakor a templomban folytatódott a missziói nap, melyet Fekete János felsősófalvi lelkész bibliolvasása, a Jak 1,21–27 alapján és imádsága követett, aztán szólót énekelt ismét Máthé Elek *Itt van Isten köztünk* címmel, majd ezt követte az ige hirdetés, amelyet Dávid György kibédi lelkész a Mt 7,21–23 alapján tartott. Ezután Ilyés Teréz parajdi szövetséges szavalt, K. Tompa Artúr előadása következett *A CE szövetség munkája az egyházban* címmel. Ezt Kacsó Manci parajdi szövetséges szavalata

⁵⁹ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 46. sz. 181–183.

⁶⁰ Uo. 1931. XXI. évf. 33. sz. 130–131.

követte, majd Klein Adolf Pál tartott előadást (*Jézusnak hol nem volt és nincs helye*) a Lk 2,7 alapján. Ezután énekeduett következett (Máthé Elek és Deák Sándor *Örök felség* címmel), a napot végül Kecskeméthy István összegzése zárta. A közeli vidékekről 97-en vettek részt. Felsősófalváról 60, Kibédről 20, Parajdról 14 és Alsósófalváról 3 résztvevő volt. Ezen kívül a helyi lelkipásztor családjával és a falu értelmisége szintén képviseltette magát.

1931. augusztus 30. – szeptember 1., Marosvásárhely

A konferenciát Tóthfalussy József és Herbeth István helyi lelkészek szervezték. A konferencia első napja áhítattal kezdődött, melyet K. Tompa Artúr vezetett a Jn 5,5–6 alapján. Ezután istentisztelet volt a Vártemplomban, melyen ugyancsak K. Tompa Artúr hirdette az igét a Mk 2,1–12 szerint. Ennek keretében Herbeth István olvasta fel azok üzeneteit, akik nem jelenhettek meg (Kecskeméthy István elnök és Máthé Elek sóváradai lelkész). Nagy Árpád parajdi segédkántor szólót énekelt (*Hozzám kiáltst*), harmóniumon Benke Rózsika kísérté. Este 6 órakor istentiszteletet tartottak, melyet Bisztray Sándor segédlelkész igemagyarázata a Mk 12,41–44 alapján, ifjúsági előadást tartott Klein Adolf Pál *Mi a kötelessége a keresztyén ifjúnak e világban?* címmel, Jeremiás 1,4–10 szerint. Az előadás után az ifjak között komoly beszélgetés alakult ki. Másnap a reggeli áhítatot Benke Rózsika vezette 2Kor 4,12 alapján. A konferencia előadásainak sorozatát Bíró Mózes maroszentkirályi lelkész nyitotta meg (*A csendesen elmélyülő tanítvány*), őt követte délután Klimstein Vilma dévai szövetséges (*Hogyan nyerjük meg a serdülőket?*) és Nagy Júlia marosvásárhelyi szövetséges hozzászólása (*Hogyan kezdjünk munkát az ifjúság között?*). A délutáni második előadást Szűcs János vérvölgyi lelkész (*Az engedelmes tanítvány*), este pedig Tóthfalussy József lelkész előadása követte (*A keresztyén szövetség jogos helyzete az egyházban*). Főbb gondolatai ezek voltak: *A külföldi evangéliumi munka csodabogár volt, tudniillik gyanú övezte. Az bizalmatlanság oka e munkával szemben a hitetlenség volt. Isten országa nem az ember akarátán múlik. Az ún. pietista apostolokat később kezdték megérteni és az evangélium kellett, így a világosság győzött a sötétség felett. Nagyon gyanakodva fogadták Kenessey, Pokoly vagy Kecskeméthy munkáját. Hivatalos körökben miért van idegenkedés a CE munkájával szemben? Talán nem személyes ügy az Isten országa kérdése? Ha így volna, fájdalmas lenne. A CE munkáját nemcsak megbecsülendőnek tartom, hanem olyannak jelentem ki, mint egy fontos részt az egyház belmissziójában. Senkinek sem férhet gyanúja a CE Szövetséghez, mivel ez a munka sem Romániára, sem Magyarországra, hanem az egész világra kiterjed.*⁶¹

Ezután egy javaslatot terjesztett elő, amelyben kérte, hogy az EMESZ változtassa meg a címét CE Szövetségre. Miután ez megtörtént, ajánlja fel szolgálatát a hivatalos egyháznak. K. Tompa Artúr titkár felszólalása után a javaslatot elfogadták. Este a templomban az ifjúsági konferencia folytatódott, melyen a bevezető előadást ifj. Koszta István fiatal költő tartotta *A munka tövisei* címen, a Mt 5,48 alapján. A konferencia harmadik napjának reggelén Halmen Erzsébet tartott áhítatot (Mt 17,1–4), ezt követte Herbeth István előadása (*A szolgáló tanítvány*). A hozzászólások rendjén Klein Adolf Pál felhívta a figyelmet arra, hogy a rabokat, akiket a börtönből kiszabadultak, ne ítéljék el, hanem munkát adjanak nekik. Hozzászólásában kihangsúlyozta azt is, hogy szolgálattal tartozunk az izákosok és zsidók iránt. Az utolsó nap úrvacsoraosztással egybekötött istentisztelettel zárult, amelyen Tóthfalussy József és Bíró Mózes lelkipásztorok szolgáltak, és amelyen 32 férfi és 124 nő vett részt. A konferencia részt-

⁶¹ *Kis Tükör* 1931. XXI. évf. 38. sz. 150.

vevői: Kolozsvár 25, Mezőpanit 30, Dicsőszentmárton 11, Parajd 10, Alsósófalva 2, Válaszút 1, Vérvolgy 2, Sófalva 4, Kibéd 3, Ákosfalva 7, Sóvárád 1, Kecsed 1, Folyfalva 3, Déva 5, Nagyenyed 4, Nagykanizsa 1, Arad 1, Mezőfele 4, Brassó 2, Temesvár 1, Mikelaka 1, Mezőcsávás 20, Udvarfalva 4, Nagykend 4, Retteg 1, Szőkefalva 1, Felsősófalva 1, Székelykakasd 3, Kutyfalva 5, Magyaros 5, Várhegy 1, Nyárádkarácsony 2, Marosszentanna 4 és Ákosfalva 1 taggal képviseltette magát.⁶²

1932. augusztus 28–29., Marosvásárhely

A program szerint 28-án felnőtt és 29-én ifjúsági konferencia volt. A felnőtteknek három előadás volt: 1. *Az ember természetes élete* (Zsolt 103,14–17) – Nagy Ödön tanár, 2. *Megújult élet* (Róm 5,4) – Herbeth István, 3. *Szolgálatra rendelt élet* (1Jn 3,16) – Filep Béla. A százakra menő jelenlevők este szeretetvendégséggel zárták a napot, amelynek keretében Balogh Ferenc alsósófalvi lelkész hirdette az ígét. Az ifjúsági konferencia másnap a közeli Somostetőn, szabad ég alatt folytatódott. Három előadás hangzott el: 1. *Vészélyben forgó élet* (Jn 12,25) – Benke Róza, 2. *Felszabadult élet* (Zsid 2,15) – Halmen Erzsébet, 3. *Krisztust dicsőítő élet* (2Kor 4,10) – Nagy Júlia. A konferencián kb. 220-an vettek részt Aradról, Kolozsvárról, Zilahról, Déváról, Nagyenyedről és a környéken levő 22 településről.⁶³

1933. szeptember 10–12., Marosvásárhely

A szűkszavú beszámolóból kitűnik, hogy a konferenciának felnőtt és ifjúsági programja egyaránt volt. A felnőtt konferencia témái: I. *A kereső Jézus*. II. *A megtartó Jézus*. III. *Az örök-ké élő Jézus*. Ez alkalommal tartotta meg a marosvásárhelyi CE Szövetség a rendes közgyűlését is, amelyen az EMESZ keretében megmaradva ugyan, de mégis külön alapszabályokkal működő szövetséggé alakult. Ezzel az volt a célja, hogy a helyi egyházközségekkel szorosabb kapcsolatba lépjen. A CE ezeket az alapszabályokat felterjesztette az Egyházkerület Igazgatótanácsához azzal az indoklással, hogy fenntartás nélkül az egyház céljait kívánja előmozdítani, de éppen ezért teljes önállóságát is meg akarja őrizni.⁶⁴

1935. augusztus 2–7., Budapest

Ez a CE Világszövetség IX. világkonferenciája is egyben, jelmondata: *Jöjjön el a te országod!* A konferencia részletes programjától eltekintünk. Az viszont mindenképp említésre méltó, hogy az ekkor már kb. 4 és fél millió tagot számláló CE Világszövetség külföldi tagjai közül kb. 800 vett részt a rendezvényen. A magyar résztvevők száma 1000 feletti volt. A nehéz gazdasági körülmények dacára szép számmal jelentek meg a

⁶² *Kis Tükör* 1931. XXI. évf. 37. sz. 146.

⁶³ Uo. 1932. XXII. évf. 16. sz. 63.

⁶⁴ *Kis Tükör* 1933. XXIII. évf. 7. sz. 28.

magyar utódállamok képviselői is. Az erdélyi küldöttséget dr. K. Tompa Artúr szövetségi titkár képviselte, akit előadással is megbíztak. Néhányan a jeles meghívottak közül: Daniel Poling a *Christian Herald* amerikai evangéliumi újság főszerkesztője és az Egyesült Államok akkori legnépszerűbb rádiószónoka, Kelly James a *Vasárnapi Iskolai Világszövetség* főtítkára, Fred B. Smith a *Nemzetközi Jóbarátság Világszövetségének* (*World Alliance for International Friendship*) elnöke, Jakob Kroeker missziói igazgató, dr. Kelly James Glasgowból az Európai CE szövetség elnöke, dr. Ravasz László református, és Kapi Béla evangélikus püspökök, dr. Victor János teológiai tanár, báró Podmaniczky Pál stb.⁶⁵

1936. augusztus 22–24., Zilah

A CE Szövetség országos konferenciáját rendezte meg Zilahon *Krisztusért és Egyházáért* jelszóval.⁶⁶ A konferencia tárgya Mt 7,13–14: *Széles út, szoros kapu, keskeny út*. A konferencia programja a következők szerint alakult: aug. 22-én este volt a megnyitó áhítat, amelyet Kádár Géza esperes tartott Jn 2,7–8 alapján, utána közös imádság; aug. 23-án, vasárnap de. Kádár Imre krasznai lelkész ígét olvasott és imádkozott, azután Fodor Béla szilágyballai lelkész prédikált (Mt 11,28–30), az istentisztelet után a gyülekezeti nagyteremben folytatódott a konferencia a *Széles út* c. előadással, melyet Kádár Géza esperes tartott. Délután került sor a második, Végh Árpád egrespataki lelképásztor *Szoros kapu* című előadására. Még jutott ezután idő a harmadik, Debreczeni László érábrányi lelkész előadására is: *Keskeny út*. Az egész napi konferencia anyagát Kádár Géza esperes foglalta össze Zsolt 139,23–24 alapján. Ezután a résztvevők a CE Szövetség alapelveit beszélték meg: 1. *Személyes élő hit Krisztusban* alapvet Klimmstein Vilma dévai postatisztnő szövetséges dolgozta fel, 2. *Bizonyágtétel Krisztusról és a keresztyén élet tapasztalatairól* alapvet a marosvásárhelyi szövetség küldötte Nagy János műasztalos ismertette, 3. *Szolgálat Krisztusért és Egyházáért* alapvet pedig Weinrich Lujza, a kolozsvári szövetség küldötte. Augusztus 24-én, hétfőn a közös áhítat (Péter András bürgezdí lelkész) után következett a CE Szövetségek közgyűlése, amelyen Déva, Kolozsvár, Marosvásárhely, Bürgezd, Érábrány, Kraszna, Szilágyballa és Rákosd szövetségeinek képviselői ismertették a munkájukat. Ezt követően Kádár Géza esperes szólt a helybeli szövetség 30 éves történetéről.⁶⁷ Ezután K. Tompa Artúr előadása következett (*A CE mint keresztyén közösség*), amelyben kifejtette, hogy a szövetségeknek testvéri közösséggé kell fejlődnie, majd ismertette a szövetség ellen leggyakrabban felhozott kifogásokat. Megcáfolván azokat, azt állapította meg, hogy a CE közösségeknek gyakorlati bibliai életközösségeknek kell lenniük. A tanácskozáson elhatározták azt is, hogy a *Keresztyén Élet* c. Zilahon havonta megjelenő folyóiratot a CE Szövetség hivatalos lapjává teszik. A közgyűlés ezután átvonult a templomba és úrvacsorát vett, melyet Kádár Géza zilahi esperes és Kádár Imre krasznai lelkész osztottak ki. 16 településről érkeztek a konferenciára: Bürgezd 10, Szilágysomlyó 2, Marosvásárhely 9, Kolozsvár 13, Márkod 1, Kendilóna 1, Kraszna 19, Krasznahorvát 2, Lele 1, Nagybánya 1, Szilágyszeg 1, Egrespatak 6, Szilágynagyfalu 1, Rákosd 1, Szilágyfőkeresztúr 1, Érábrány 1 és a helybeli zilahiak közül 78 résztvevő volt jelen.

⁶⁵ A részletes program megtalálható a *Keresztyén Élet* 1935. XXIX. évf. 5. sz. 4–6.

⁶⁶ *Keresztyén Élet* 1936. XXX. évf. 9. sz. 2–3.

⁶⁷ Ezt az előadást teljes egészében sorozatban közölte a *Keresztyén Élet* 1933–1934-es számaiban.

1937. augusztus 28–30., Kolozsvár

A CE Szövetség országos évi konferenciája volt ez, amelyet Nagy Géza teológiai tanár kiemelkedőnek tart a többi országos konferenciák közül, és megjegyzi, hogy a betegeskedő Kecskeméthy István szövetségi elnök távolmaradása miatt Kádár Géza vezeti a konferenciát, aki ekkor már kolozsvári alsóvárosi lelkész.⁶⁸ 28-án, szombaton este Kádár Géza az 1Pt 4,10 igeversek alapján tartott áhítat keretében köszöntötte a megjelenteket.⁶⁹ Ezután számba vették a jelenlévőket és megállapították, hogy a kolozsvári nagyszámú jelenlevőkön kívül ott voltak: Nagyenyed, Kraszna, Temesvár, Nagyvárad, Ploiești, Déva, Marosvásárhely, Szilágysomlyó, Tordaszentlászló, Bukarest, Zilah, Mezőszengyel, Kendilóna, Büргеzd, Dicsőszentmárton és Márkod képviselői. Dr. Csia Sándor igazgató-főorvos pedig a CE Világszövetségének, azután az Európai CE Uniónak, végül a Magyarországi CE Szövetségnek hozta testvéri üdvözlését. Vasárnap délelőtt, a konferencia második napján, annak résztvevői istentiszteletre gyűltek össze az alsóvárosi templomba, ahol Geréb Pál helyi segédlelkész imája után Kádár Imre krasznai lelkész hirdette az ígét Fil 2,5–11 versei alapján. Istentisztelet után a gyülekezet úrvacsorai közösséget tartott. Ebéd után K. Tompa Artúr kendilónai lelkész tartott előadást a kollégium dísztermében *Alkoholizmus és evangéliumi munka* címmel, melyet szemléltető képekkel és rajzokkal kísért. Délután a konferencia Deák Ferenc kolozsvári lelkész *Szolgálat a családban* című előadásával folytatódott. A második előadást Bíró Mózes kolozsvári hidelvei lelkész vezette be (*Szolgálat az egyházban*). A *Heidelbergi Káté* és a *CE Szövetség Kiskátéja* alapján ismertette az egyházban való szolgálat alapelveit és módszereit.⁷⁰ A konferencia harmadik napján reggel Horváth László bukaresti lelkész Jn 4,1–30 alapján tartott áhítatot, utána került sor a konferencia harmadik előadására (K. Tompa Artúr *Szolgálat a közösségekben*). A közgyűlés végén, mely az egyes szövetségek küldötteinek a beszámolójából állt, Kádár Géza záróáhítatával (Mk 5,19) zárult, és kijelölték azt a bizottságot, amely a közgyűlés üdvözlését vitte el Kecskeméthy István nyugalmazott teológiai tanárnak, a szövetség beteg elnökének.

III. Szolgálat

A CE Szövetséget az az igény hozta életre, hogy a szolgáló keresztyén életet felvállalja. A magyarországi Bethánia Szövetség alapszabályának kezdőmondata ez: *Az egyetlen célja a keresztyén könyörülő szeretet gyakorlása és a keresztyén élet felvirágoztatása.*⁷¹ A századfordulón Erdély református egyháza, kevés kivételektől eltekintve, vajmi keveset mutatott fel a belmisszió terén.⁷² Bár 1900 jan. 7-én, a kolozsvári Teológián összeül valamilyen egyházi belmissziói szerv,⁷³ tényleges áttörés e téren csak 1922-ben történt, amikor hivatalosan is megalakult az egyház belmissziói bizottsága *Belmissziói Tanács* néven, vagy más néven *A Kolozsvári Lelkészek Társasága.*⁷⁴ A tanácsnak vezetője és a belmissziói előadója Imre Lajos teológiai tanár lett, aki 1923. november 1-én benyújtja

⁶⁸ Nagy Géza: *A Kolozsvári Református Theológiai Fakultás története*. Kolozsvár 1995. 219.

⁶⁹ *Keresztyén Élet* 1937. XXXI. évf. 9. sz. 2–4.

⁷⁰ Ld. a Függelékben.

⁷¹ *Kis Tükör* 1903. XI. évf. 23. sz. 178.

⁷² Lásd Nagy Géza: *Kolozsvári Református Theológiai Fakultás története*. Kolozsvár 1995. 47–50.

⁷³ Uo. 48.

⁷⁴ A belmissziói Tanács születésére és működésére nézve ld. Buzogány Dezső részletes ismertetését: *Az Erdélyi IKE története 1930-ig*. Kolozsvár 2000. 13–16. [A továbbiakban: BuzogányIKE]

a belmissziói bizottságnak *Szabályzat tervezet a belmisszió ügyének rendezésére*⁷⁵ című, a belmisszió beindítását célzó javaslatát 14 pontban. Ez a javaslat, melyet később a bizottság elfogad, a CE-t illetően a 3. és 9. pontjában bír jelentőséggel, mert ezekben a pontokban jelentőséget kap a már eddig megkezdett belmissziói munka támogatása és folytatása. Vannak munkamezők, ahol a CE munkásai az egyház megbízottaival együttműködve végzik a szolgálatot. Erre a legjobb példa a CE által beindított vasárnapi iskolai munkák, amelyet teológusok segítségével végeznek Kolozsváron. A Belmissziói Bizottság megalakulásának érdekessége, hogy erre az időre, vagyis 1923. november 23-ra esik az egyházkerület azon határozata, mely szerint az egyesületi munkákat betiltja. Ennek ellenére a román kormány által jóváhagyott, tehát jogi személyként létező EMESZ továbbra is végezheti a belmissziót a református egyház keretében.

Figyelemre méltó a CE missziói alapvetése, amelyben ismét, mint a legtöbb esetben, Kecskeméthy István a szóvivő a *Misszió* című⁷⁶ írásával. Ebben arról beszél, hogy a névleges keresztyének szívesebben hajtanak végre ún. vallásos kötelezettségeket, mint pl. a szentségekkel való élés, akár a római katolikus 7, akár a református 2 szentség tekintetében. Olykor ezek az emberek még a legsúlyosabb áldozat megtételéről sem riadnak vissza, mert úgy vélik, hogy amit Istentől kérnek, azt a maguk által végzett cselekmény teljesítése érdemül nyerik meg. Ezzel ellentétben kevesen vallják és követik, hogy a szentség állandó és folytonos kapcsolatban állás Istennel azért, hogy az ő parancsait öntudatos és örvendező engedelmességgel teljesítsük már a földi életünk minden napján és órájában. A szentség célirányossága tehát a missziói feladatok elvégzésében hangsúlyozódik ki. Ezért mondja Jézus, hogy hiába mondják neki az emberek: *Uram, Uram!* ha nem teljesítik az ő mennyei Atyjának akarátát. A mai emberekben azért nincs missziói buzgóság, mivel nincs olyan üdvösségük, amit érdemes volna továbbadni, üdvösségük pedig azért nincs, mert nincsenek mindennap Jézussal. Azért nincsenek pedig mindennap Jézussal, mert nem kezdték el alázattal és belé vetett élő hittel engedelmeskedni missziói parancsának, ki-ki abban a körben és helyzetben, amelybe Isten állította. *Azért nincs tehát misszió, mert nincs üdvösség, és azért nincs üdvösség, mert nincs misszió!* – állapítja meg Kecskeméthy.

Vasárnapi Iskola

A vasárnapi iskolai munka szükségességét és elvi megalapozottságát a CE Szövetség ebben látta: 1. az istentisztelet az az alkalom, ahol a gyermek megszokja a gyülekezeti közösséget, mert ez egyetemesen jelenik meg Isten színe előtt. Az igehirdetés, amelyet a gyermek hall, fejleszti közösségtudatát és református felekezeti öntudatát. 2. A vallástanítás hivatott felmutatni, mi is tulajdonképpen a református vallás, miért kell nekünk épp reformátusoknak lenni. 3. A családban ezek munkálására alkalmas teret kell előkészíteni.

A szövetségi munkában már kezdetektől nagyon fontos helyet foglalt el a gyermekek és ifjak katekézise. Amint azt láttuk, Kecskeméthy István mihelyt Kolozsvárra kerül, máris beindította feleségével a vasárnapi iskolák sorozatát a Teológia dísztermében. A teológus hallgatók segítségével Kecskeméthy megszervezte az iskolai vasárnapi

⁷⁵ Erdélyi Református Egyházkerületi Levéltár Belmissziói ügyek – T 58/1901.

⁷⁶ *Kis Tükör* 1931. XXI. évf. 31. sz. 121.

munkát,⁷⁷ de a Szász Gerő kiobbantotta belmisszió-ellenesség miatt ezeket beszűntették. Kecskeméthy visszaemlékezésében maga mondja el, hogy Szász Domokos püspök, jobb meggyőződése ellenére, kénytelen volt hatalmi szóval betiltani a vasárnapi iskolákat.⁷⁸ A vasárnapi iskolák akkor az ő lakásán találtak menedéket, és Szász Domokos püspök baráti kérésére sem volt hajlandó megválni azoktól. Ezért az következett, hogy az iskolák tiltották el a gyermekeket attól, hogy Kecskeméthy lakására menjenek vasárnapi iskolába. A házi vasárnapi iskolai alkalmakat még egy ideig megszervezték a Monostori *Kévízközben*, Turgyánék házában. Ekkor a hivatalos egyház csak abban látta a gyermekmunka lényegét, hogy kényszerítette őket istentiszteletre járni. Ez a kísérlet, Kecskeméthy szerint, meg is bukott. Szerinte nem történt más, mint hogy *az evangéliumi vasárnapi iskolát gyermek-istentisztelettel akarták végleg eltemetni elvi alapon, mert a gyermeket nevelni kell a templombajjárásra*. A CE Szövetség részéről ezt a gyermekmunkát 1907. október 9-én kezdték el ismét Radnóthffáy Gyuláné, tábornoki özvegy, a Kenyér utca 2. szám alatti kolozsvári magánlakásán.

Jelentős változás a gyermekmunkát illetően akkor állt be, amikor 1923-ban az EMESZ a román kormány engedélyével működni kezdett. Ez jelentősen felgyorsította a vasárnapi iskolák szervezését Kolozsváron. Állandó vasárnapi iskolája működött a szövetségnek a monostori református iskolában, a Petőfi utcai állami iskolában és a református Teológián vasárnap reggel 9–10 között. A Teológián Imre Lajos tanár vezetésével a teológusok, miután a hivatalos egyház is belátta a gyerekevangelizáció szükségességét, az EMESZ munkatársaival karöltve végezték a vasárnapi iskolai munkát. 1923 elején már elmondható, hogy nincs olyan kolozsvári iskola, amelyben ne folyna vasárnapi iskolai munka. 1922 karácsonyán a teológusok a Teológia dísztermében 500 gyermek számára készítettek karácsonyi műsort, míg az EMESZ 280 gyermek számára a monostori fűtött templomban.⁷⁹ K. Tompa Artúr, az EMESZ titkára a vasárnapi iskolai vezetők számára (a teológiai hallgatóknak is) előkészítő órákat tartott. A Mária-Valéria leányárvaházban pedig szerdán délutánonként református gyermekek számára tartott bibliórát Keiser Ilona szövetségi tag, Kardosfalván pedig, Farkas Lázárné lakásán, minden szombaton délután Csáky János református teológus tartott bibliórát gyermekeknek.⁸⁰ Ugyancsak Kolozsváron, a Fecske utca 3. szám alatt, özv. Váradiné lakásán kezdődött el 1925-ben állandó jelleggel a vasárnapi iskolai munka a szövetség védnöksége alatt.⁸¹

A Csákány utcai napközi gyermekotthon

1929. augusztus 25–27. között, a Kolozsváron megtartott VII. országos EMESZ-konferencia keretében, a CE napközi gyermekotthont adott át, amelynek rendeltetése a gyermekek vallásos nevelése volt. A széki származású Szabó Sára, árván felnőtt szövetségi tag a Csákány utca 23. szám alatti házat szánta oda erre a célra. A gyermekotthon felavatásakor elmondott beszédében maga Kecskeméthy szól arról, hogy miért pont erre a célra szánta házat. Régi történetet idéz: a ház udvarán eperfa állt, amely alatt, egy alkalommal, Sára néni 22 nevelt gyermeke szedte az epret. Ahogyan az lenni

⁷⁷ *Kis Tükör* 1932. XXII. évf. 16. sz. 62.

⁷⁸ Uo. 1927. XVII. évf. 20. sz. 82.

⁷⁹ *Egyházi Figyelő* IV. évf. 2. sz. 12.

⁸⁰ *Kis Tükör* XVI. évf. 7. sz. 53–54.

⁸¹ Uo. 1928. XVIII. évf. 47. sz. 187.

szokott, a gyerekek alaposan összevesztek. Ezt látva Sára néni sorba állította őket és megkérdezte, hogy tudnak-e imádkozni. Erre kiderült, hogy a 22 gyerekből csak 3 tudja a Miatyánkot. Sára néni elkezdte ezen túl imádságra tanítani a gyermekeket. A Csá-kány utcai bibliakör és a Koncz telepi bibliakör 1930. január 2-án szeretetvendégséget szervezett a gyermekotthonban. A gyermekek szavalatai után K. Tompa Artúr hirdette az ígét. Ugyanebben az évben, július 20-án Szabó Sára, az otthon alapítója 300 gyereket látott vendégül, köztük a Mária-Valéria árvaházat is.⁸²

Cselédmisszió

1928-ban a Kolozsvári EMESZ tagjai a belvárosi egyházközség tanácstermében, vasárnap délutánonként a háztartásban alkalmazott leányok között evangelizáló bibliaköri munkát indítottak el. A munka beindulásáról szóló híradás szerint egyelőre csak Kolozsváron szándékszik végezni ezt a munkát, de később kiterjeszti más nagyobb vidéki városba is. Az ilyen munkát vállalt leányok között az evangéliumi munka a legnehezebb, mert a leányok a legtöbb esetben már hazulról magukkal hozzák a világius hajlamaikat és gondolkodásmódjukat. Nem ritka az sem, hogy a háztartásban alkalmazott leányok, idegen vallású családoknál szolgálva, a család életének szuggesztív hatása alá kerülnek és otthagyják református vallásukat. Ezt hivatott megelőzni ez a misszió.⁸³

Külmisszió

A külmisszió a szövetségnek nagyon fontos szolgálati területe, már a megalakulása kezdetétől. A *CE Szövetség* állandó kapcsolatot tartott fenn külföldi missziói társaságokkal, pl. a német *Licht im Osten (Világosság Keleten)* nevű misszióval. 1922-ben Berlinbe látogatott Francis E. Clark, a CE mozgalom alapítója, és kapcsolatba került több „világosságot kereső” orosz diákkal. Találkozott az orosz keleti ortodox archimandritával, aki kijelentette, hogy a CE mozgalomra az orosz keleti egyháznak is szüksége volna, mert az tagjaiban Krisztus iránti őszinte odaadást ébreszthet. Clark egyik levelében azt a kérdést intézi a magyar CE Szövetséghez, hogy nem tehetnének-e valamit Oroszorszáért, kihasználva az ottani páratlan alkalmat. A magyar válasz nemleges volt az akkori nehéz körülmények miatt, ezért bízták ezt a missziót a *Licht im Osten* missziós társaságra, mert ők korábban már Wernigerodében (Thüringia) missziót folytattak a német táborokban lévő orosz foglyok között.⁸⁴

Az első világháborúban sok magyar küzdött az orosz fronton és hazatérésük után óriási lelki éhségről és a szibériai ébredésről tájékoztatták a magyar keresztyéneket. Magyar katonák arról számoltak be, hogy Oroszországban élnek a magyarral rokon finnugor népek is. Ezeknek a tudósításoknak a hatására írta meg dr. K. Tompa Artúr a Turán-misszió területéről szóló cikksorozatát, melyben feltárta a Turán-mozgalom gyökereit. A cikksorozat a *Hajnal* című külmissziói folyóirat 1923. évfolyamában jelent meg, *Képek a turáni misszió területéről* címmel. Tompa abból indult ki, hogy a 13. században Julianus barát arra törekedett, hogy a turáni földön maradt fajtestvéreinkkel való összeköttetést lehetőleg ismét felvegye. *Sőt, feltett célja volt az ősmagyar testvérnéphez még határozottan a hittérítés, az evangélium terjesztése. A 19. században megindult kutatások célja főleg a*

⁸² *Kis Tükör* 1929. XIX. évf. 36. sz. 159.

⁸³ Uo. 1928. XVIII. évf. 24. sz. 93–94.

⁸⁴ Anne-Marie Kool, 7–8.

magyar nyelv finnugor vagy török-tatár rokonságának kimutatása és a többi turáni népek nyelvkincsének összegyűjtése volt, úgy hogy tudományos kutató munkásságuknak csak mintegy melléktérmeke gyanánt tekinthetjük azokat az etnográfiai anyaggyűjteményeket, amelyek a turáni népek evangélizáló misszió szempontjából a szóban forgó népek psychéjének adottságát megvilágítani alkalmasak – állítja Tompa tanulmányában. A turáni népek missziója iránti érdeklődés a magyar társadalom ez irányú, általános érdeklődésével társult. Tompa, ahol csak tehet, népszerűsítette a turáni misszió szükségességét, olykor vetítéssel kísérve előadásait.

Egyházi viszonylatban, a külmisszió tekintetében nagy áttörést jelentett 1925 novembere, hiszen e hónap 23-án az EMESZ kérést intézett az egyházkerülethez a turáni misszió tárgyában.⁸⁵ A kérésben az áll, hogy a misszió céljára szánt adakozások, egyházi pénztárokon átvezetve, az egyházi hatóságokokon keresztül juttassanak el rendeltetési helyükre. 1926. április 18-án az Erdélyi Református Egyházkerület Belmissziói Bizottsága a református Teológia tanácstermében tartott gyűlésén dr. Imre Lajos belmissziói előadó felhívja a bizottság figyelmét arra, hogy a külmissziói érdeklődés egyházunkban teljesen ki van halva, pedig ez igen fontos tevékenysége valamennyi evangéliumi egyháznak. Ezután a bizottság Imre Lajos javaslatára a következő határozatot hozza: 1. Felhívja az összes vasárnapi iskolát, bibliakört, hogy a külmisszió kérdéseiről szóló kérdéseket vagy előadásokat vegyenek fel programjukba, erre a célra igyekezzenek a gyermekek érdeklődését és áldozatkészségét megnyerni. A legközelebbi konferencián a külmisszió kérdését egy megbeszélés vagy előadás tárgyául kitűzi. 2. Felterjesztést intéz az Igazgatótanácshoz, kérve, hogy melyik külmissziói intézményt vagy munkát ajánlja támogatásra. Ezenkívül hívja fel a lelkészeket, hogy a külmisszió kérdésének fontosságáról évente legalább egyszer emlékezzenek meg az igehirdetésben, éspedig a pünkösdi ünnepek alkalmával.⁸⁶

Imre Lajos *Az Út* című lapban írt tartalmas tanulmányt az egyház külmissziói feladatáról. Tanulmányát így kezdi: *A külmisszió gondolatának igazi fontosságára most kezd rájönni egyházunk, s ezzel együtt felmerül a kérdés, hogyan tudjuk népiünket ránevelni, hogy egész nagyságában és jelentőségében lássa ezt a kérdést. Nyilvánvaló, hogy az állapot, mikor egy egyház a külmisszió kérdésével nem foglalkozik és az iránt nem érdeklődik, mindig a hanyatlás és visszaesés jele abban az egyházban. Azt jelenti, hogy annyira el van foglalva magával és a saját problémáival, hogy nem jut ideje és tere törődni másokkal.*⁸⁷

1927. április 21-én Paul Achenbach, a *Licht im Osten* missziótársulat titkára, a Dévai CE Szövetség meghívásának eleget téve, előadást tartott az Oroszországban folyó misszióról. Ezután részt vett az április 23–25. között megtartott nagyszalontai III. országos CE-konferencián, ahol szintén az oroszországi misszió áldásairól beszélt.

1928. február 1–5. között teológus konferenciát tartottak, melynek február 3-i napirendi pontja sokatmondó: *Megérett-e egyházunk a külmisszióra?* A tárgy előadója Kecskeméthy István volt, aki az egész kérdéskört az egyetemes keresztyénség szempontjából nézte és az őskeresztyének életében mutatta fel az igazi üdvéletet. *Ebből az üdvéletet élő társaságból, feszítő erővel terjedt az evangélium. Az intézményes egyházban az üdv már tanná lett és meddővé lett az egész misszió. Az üdvösséget elevenné megint a reformáció tette. De a mai kispolgárius berendezésű egyház megint alkalmatlan* – állítja Kecskeméthy az előadásá-

⁸⁵ A kérést Vásárhelyi János kolozsvári esperes továbbítja az Egyházkerület felé. Ld. Erdélyi Egyházkerületi Levéltár : Belmissziói ügyek –T 58/1901.

⁸⁶ Az erről készült jegyzőkönyv. Uo.

⁸⁷ *Az Út* 1926. XI. évf. 9. sz. 240–243.

ban.⁸⁸ Azután határozati javaslatot terjesztett elő, mely kimondja a külmiszió szükségességét, és azt az egyház első feladataként jelöli ki. Javasolja, hogy az erdélyi református egyház vegyen részt a turáni népek missziójában, amire nézve az erdélyi CE Szövetség által már történt is némi kezdeményezés. Hogy pedig a pogányok közé ne csak száraz életformákat vigyen, hanem valóságos, üdvtől duzzadó életet, feltétlenül szükséges az egész egyházi élet Krisztusban való teljes megújítása az egyháztagok egyéni újjaszületésén át. *Eppen ezért szükséges az egyházi élet megújítására eddig igénybe vett gépies eszközök mellé, vagy azok helyett a CE munkának óvatos, bölcs és őszinte felvételét, és ezáltal a CE világmozgalomba való gyümölcsöző bekapcsolódást.*⁸⁹

Imre Lajos az önéletrajzában úgy beszél az erdélyi külmiszióról, hogy elismeri, a külmiszió iránti felelősség gondolatát először a Kecskeméthy-féle *Keresztyén Szövetség* hirdette (ezen a néven került be a köztudatba a CE).⁹⁰ Visszaemlékezésében elmondja, hogy miután az egyházkerület meghirdette a külmiszió fontosságát, mind a *Keresztyén Szövetség*, mind az *Ifjúsági Keresztyén Egyesület* tagjai által tartott vasárnapi iskolai csoportok elkezdtek adakozni a külmisziói munkára. A *Keresztyén Szövetség* és a Leánydiákszövetség adományait a liebenzelli⁹¹ misszióknak küldték el.

1931. június 4–5-én Kolozsváron tartózkodott dr. vitéz Csia Sándor, a MÁV főorvosa és a *Magyar Külmisziói Szövetség* elnöke, aki úton volt Sumenba (Bulgária), ahol Döbrössy Lajos missziós lelkészt látogatta meg, aki a mohamedánok között folytatott missziói munkát. Kolozsváron 4-én előadást tartott a református Teológia dísztermében teológusoknak és a külmiszió iránt érdeklődőknek. Az előadás a külmiszió akkori helyzetéről szólt. Előadásában megemlítette a korabeli magyar misszionáriusokat, akik éppen a külmiszióban teljesítettek szolgálatot.⁹²

Makkai Sándor püspöksége alatt vetődött fel a gondolat, hogy a skót egyházzal társulva az erdélyi református egyháznak is legyen önálló munkása és önálló missziós területe. Erre a munkára látszott alkalmasnak Babos Sándor lupényi lelkész, aki tagja volt a CE Szövetségnek. Babos Sándor,⁹³ miután elvégezte a kolozsvári Teológiát, kiment tanulni a bázeli teológiára, ahol két évig tanult és itt növekedett az érdeklődése a külmiszió iránt.⁹⁴ Végül az Erdélyi Református Egyházkerület, a Skót Misszióval közösen úgy dönt, hogy Babos Sándort a kínai birodalom északi részén lévő Mandzsúriába küldi misszionáriusnak. Makkai Sándor püspök 1933. aug. 24-én, Babos Sándor kibocsátásának napján külmisziói konferenciát hívott össze és körlevélben tudatta a gyülekezetekkel az egyházi élet e nagy eseményét: *Bár 1900 év múltán, de mi is örömmel en-*

⁸⁸ *Református Szemle* 1928. febr. 17. 105.

⁸⁹ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 34. sz. 134.

⁹⁰ Imre Lajos: *Önéletírás*. Sajtó alá rendezte Adorjáni Zoltán és Buzogány Dezső. Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek/2. Kolozsvár 1999. 277.

⁹¹ Németországi külmisziói társaság.

⁹² Az előadást teljes terjedelmében leköszölte a *Kis Tükör* 1931-es 24. és 25. száma.

⁹³ Babos Sándor emlékezéseiben megírja, hogyan erősödött a misszió iránti felelősség az Erdélyi Református Egyházban: Amikor a trianoni békeszerződés következtében Erdély leszakadt a magyar nemzet testéről, amikor atyáink úgy látták, hogy minden összeomlott, és nem tudnak nekünk tanácsot adni a jövőre nézve, amikor minden bölcs mondás haszontalannak bizonyult a nemzeti szerencsétlenséggel szemben, akkor az Úr, fiatal professzorokon és hallgatókon keresztül megnyitotta szemünket a belső és felső dimenziók felé. Elkezdtük megérteni, hogy az elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket jézusi parancsa nem csupán a keresztség szokványos szertartás része, hanem az Úr nekünk szóló parancsa, annak az Úrnak a parancsa, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön. Babos Sándor levele Anne-Marie Koolnak 1992. október 31.

⁹⁴ Anne-Marie Kool II., 170–173.

gedelmeskedünk az elhangzott krisztusi nagy parancsnak és elküldjük magunk közül az elsőt, hogy legyen ő a zsenge, kit reméljük, követnek nemsokára többen is – áll a püspöki körlevelében.

A kolozsvári Teológia dísztermében 250–300-an gyűltek össze, amelyen dr. K. Tompa Artúr kendilónai lelkész hirdette az ígét. Ezután a külmisziói munkáról folyt megbeszélés, amit Horváth Jenő aninószai lelkész vezetett s osztotta ki a külmiszió most jelentkezett barátainak a gyűjtőperselyeket.⁹⁵

Babos Sándor feleségével, Lőrinc Máriával együtt 1944-ig teljesítettek szolgálatot Mandzsúriában.

Zsidómisszió

Klein Adolf, a kolozsvári szövetség munkatársa többször is ír arról a *Kis Tükör*ben, hogy mennyire a szíven viseli a zsidók megtérítését. 1930 júliusában szomorúan írja, hogy egy katolikus lap milyen gúnyosan ír a jeruzsálemi siratófalnál síró zsidókról: *Mintha az évezredek faláról forró olaj csöpögne a nyakukra, oly éktelen ez az ordító siratás.* Klein Adolf szomorúan fűzi hozzá: *Talán ez a gunyoros hang nem elbizakodás akar lenni, hogy e lap híveinek megvan az a Messiása, akít azok a síró zsidók várnak. Félek, hogy az a forró olaj azoknak a nyakára fog csöpögni, akik ezeket a síró zsidókat nem vezeték Jézushoz, hanem e helyett gunyoros hangon tárgyalják fájalmukat.*⁹⁶

1929. aug. 21-én Klein Adolf részt vett és előadást tartott Désen egy zsidó missziói konferencián, ahol 150 hithű vallásos zsidó férfi jelent meg. Jelen voltak egy Chisholm nevű skót missziói lelkész, valamint Corn és Iricz nevezetű zsidó misszionáriusok. Corn hittérítő előadást tartott *A zsidó kérdés történelmünkben* címmel. Amikor a hallgatóság Jézus nevét meghallotta az előadásban, Corn misszionárius fejét akarták venni, és olyan botrányt csaptak, hogy csak a rendőrség tudott véget vetni a zavargásnak. Az előadás mégis azt eredményezte, hogy 25–30 zsidó visszamaradt és Krisztus felől érdeklődött, amit hajnalig tartó beszélgetés követett. Amikor Klein e konferenciáról beszámolt, felhívást intézett a *Kis Tükör* olvasóihoz: *A keresztyénségnek egyik legfontosabb tevékenysége a zsidó misszió kell hogy legyen, és hogy a zsidó bűnös és nem fogadja el Jézust, részben a keresztyénség oka ennek.*⁹⁷

Klein Adolf ír arról is, hogy Kolozsváron vasárnaponként a zsidó temetőbe jár és zsidó nyelven írt traktátusokat osztogat. Elmondása szerint a megszólított zsidók között sokan voltak olyanok, akik nagyon ellenszenvesen viselkedtek. Ellenben leír egy esetet arról, amikor kaftános, pajeszes, 19 év körüli fiatalember megszólította: *Úgy szeretnék hallani valamit arról a Messiásról, amely abban a füzetecskében volt, beszélj róla!* Erre Klein szóba elegyedik vele, és beszélni kezd Izráel megvalósult reménységéről. Közben elviszi a vasárnapi iskolába, ahol a gyermekek éppen ezt éneklék: *Kövessd a Jézust, kövesd még ma.*⁹⁸

1931. ápr. 12–13. között Galacon zsidómisszió konferenciát tartottak. A konferenciát a norvég zsidómisszió épületében a *Sala Eben-Ezer*-ben rendezték meg, amelynek

⁹⁵ Ez a csoport a kolozsvári Teológia IKE-tagjaiból állt össze. Tagjai voltak: Babos Sándor, Bencze József, Bedő Béla, Borbáth Dániel, Dávid Gyula, Horváth Jenő és László Dezső, továbbá Imre Lajos teológiai tanár. 1924-ben, amikor a csoport első tagja végzett, elhatározták, hogy megtartják a közösségi kapcsolatot. Horváth Jenő azt javasolta, hogy mindegyikük ugyanazt az ígét olvassa minden nap és naponta imádkozzanak egymásért. – Anne-Marie Kool II., 171.

⁹⁶ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 27. sz. 107.

⁹⁷ *Kis Tükör* 1929. XIX. évf. 35. sz. 153–154.

⁹⁸ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 41. sz. 163–164.

vezetője Isac Feinstein volt. Romániának szinte minden része képviselve volt: Bessarábiából Kupferstein, Bukarestből Pasteur Odeney, H. Corn, Iași-ból B. Britz, Erdélyből Klein Adolf volt jelen. Az első előadás témája: *Miért hiszek Jézusban?* A következő előadás, amelyet Prágából prof. Vladimír Marzinkonesky tartott, ezt a címet viselte: *Mi nekem Jézus?* 14-én a konferencia résztvevői közül néhányan a besszarábiai Reni-be mentek, ahol Klein Adolf magyarul tartott előadást, amit héber nyelvre fordítottak: *Mit jelent Jézus a zsidó népnek?*

1936. márc. 11-én Kádár Géza zilahi esperes meghívására Zilahon tartott előadást Coulter Thomas skót zsidómisszionárius. A zsidó misszió lelkésze sokat beszélt a zsidó keresztyének hitre térítésének feladatáról. Azt a kérdést is feszegette, hogy mit tegyen a zsidó, ha elfogadja Krisztust Megváltójának. Belépjen-e valamelyik ismert felekezetbe? Ha ezt teszi, akkor elszakad a zsidó közösségtől és a zsidó nép ősi történelmétől. Az előadó szerint ezt a kérdést úgy próbálják megoldani, hogy megalapítják a zsidó keresztyének egyházát. Végül azzal a figyelmeztetéssel zárta az előadást, hogy ha a keresztyének elmulasztják a zsidókkal szemben az evangelizálás munkáját, ezzel épp-úgy késleltetik Isten gondolatainak és szándékainak megvalósítását, mint a zsidók azzal, hogy nem akarják felismerni Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak Istenét Jézus Krisztusban.⁹⁹

Imaszolgálat

1927-től az EMESZ imaszövetséget indít el, azzal a céllal, hogy egész Erdélyt átfo-gó imaláncot kezdeményezzen, jelszava: *Erdély evangelizálásáért!* Az ébredéseket mindig nagy imatusák előzik meg, így a 30-as és 40-es évek közti erdélyi lelki ébredést is ezek az imádságok készítették elő. Minden héten két-két erdélyi vagy parciumi település volt kijelölve, amelynek gyülekezete imádkozott Erdély megújulásáért. A *Kis Tükör* minden hónap végén kihirdette a következő hónapi imaszolgálatos közösségeket. Az imaszövetség teljes listája azért figyelemre méltó, mert azon települések kapcsolódtak bele leginkább, ahol CE-szövetség működött. Az imaszövetség listája, a közösségek bekapcsolódási sorrendjében, a következő: Gyorok, Pankota, Lupény, Vulkán, Aninósza, Kolozsvár, Kardosfalva, Válaszút, Bonchida, Torda, Tordaszentlászló, Kraszna, Ráton, Zilah, Szilágyballa, Szilágynagyfalva, Büргеzd, Nagyvárad, Érabrány, Nagyszalonta, Tenke, Csomaköz, Bere, Belényesújlak, Kisnyégerfalva, Magyarfodorháza, Kide, Szinérváralja, Kibéd, Alsóvárad, Parajd, Siklód, Szakadát, Bibarcfalva, Nagybacon, Marosvásárhely, Székelykakasd, Mezőcsávás, Folyfalva, Mezőpanit, Fintaháza, Egres-patak, Szilágypanit, Lippa, Arad, Teke, Marosújvár, Nagyenyed, Sófalu, az ún. Szász-diaszpóra, Brassó, Zabola, Déva, Resica, Csomaköz, Szatmár, Bodros, Makfalva, Sóvárad, Alsósófalu, Kőrispatak, Temesvár, Magyarókerke, Józsefháza, Ákosfalva, Vérvölgy, Nyüved, Marosszentkirály, Mezőpanit, Arad-Mikelaka, Kispereg, Marosnagylak, Dicsőszentmárton és Kendilóna. 1932-től a *Kis Tükör* már nem közli az imaszövetség imalistáját, ami nem feltétlenül vonja maga után az imaszövetség megszűn-tét. Valószínűleg azért, mert ebben az évben már nagyon rendszertelenül jelenik meg a lap.¹⁰⁰

⁹⁹ Keresztyén Élet 1936. XXX. évf. 3. sz. 7–8.

¹⁰⁰ Ez az évfolyam először a lap történetében már nem hetente jelenik meg, hanem csak kéthetente. Ez a tény már előrevetíti a lap következő évi (1933) megszűnését.

Evangéliumi folyóiratok

A *Kis Tükör* 1892-ben jelenik meg először Szóts Farkas és Kecskeméthy István szerkesztésében, eleinte Budapesten.¹⁰¹ Miután Kecskeméthy 1894-ben Kolozsvárra telepedik át, a *Kis Tükör* is átkerül Erdélybe, és azon túl végig Kolozsváron adják ki. A lap 1892–1907 és 1926–1933 között jelenik meg. Körülötte szerveződik a *Kis Tükör* olvasók evangéliumi egylete, melynek feladata, mint általában minden belmissziós egyletnek, a *Kis Tükör* terjesztése és népszerűsítése. A Nagy-Magyarország egész területén van megrendelője, de ezen kívül a megrendelők között találunk amerikai,¹⁰² kanadai, bázeli, westfáliai, kiew-i, bridgeporti, clevelandi, New York-i, south-norwalki (1900-ban pl. 22 db!), lethbridge-i, hammondi, londoni, mentoni, bécsi, derscai, edinburghi, bukaresi, brailai, ploiești-i, korszakunskzojei, tescheni-i stb. előfizetőket is. A lap szándékát, szerepét és hivatását az 1899. évi 1. szám vezércikke fogalmazza meg leghitelesebben: *Könnyet törölök, mosolyt hintek, vigasztalást szólok. Országszerte, palotában és kunyhóban egyaránt örömmel várnak engem, mert én vagyok a Kis Tükör újság [...], nem a magam portékáját árulom, nem emberi bölcsesség mécsénél világítok: a mindenható Úr Krisztus követe vagyok én.* Az 1924. november 24. számban pedig ezt vallja: *Nem a szokványos kegyességet, imamorzsolást és énekdúdolást szolgálja, hanem a tisztá, diadalmas, egyént és társadalmat újjászülő, keresztyén életnek harcosa.* Az 1932. évi jan. 2. száma pedig így mutatta be a lapot: *A Kis Tükör egészen egyedülálló lap a maga nemében. Mi nemcsak olvasmányt akarunk adni, nemcsak kegyes érzelmeket ébreszteni és táplálni, mi Jézus élő igazságát akarjuk a sokmindenféle vallásosság sokmindenféle kegysszerei közül kiszabadítani és mind a magán, mind a közéletben érvényre juttatni és hatóerővé tenni.* Kecskeméthy kezdetben felelős szerkesztő, később laptulajdonos, és volt idő, amikor munkatársak hiányában minden rovatot ő szerkesztett.¹⁰³ 1907-ben részben a személyét ért sérelmek, részben anyagi gondok és nehézségek miatt beszüntette a lap kiadását. 1907. december 28-án az 52. számban, a vezércikkben (*Búcsúzó*) jelentette be, hogy a lap nem jelenik meg többet. 1926. február 20-án mégis újraindult: *Életünk 33 évében, működésünk 16-ik évfordulójában ismét bemutatjuk magunkat – írja a Bemutatkozás és ismerkedés c. cikkben –, mi vagyunk a Kis Tükör. Akik voltunk, azok leszünk, 18 évig nem szüneteltünk, nem is aludtunk, csak álmokat álmodtunk. És felébredtünk, hogy tovább lássunk álmokat és csodákat.* A lap állandó rovata a vezércikk, melyet többnyire Kecskeméthy ír. Ebben szólnak meg az evangéliumi, tudósító és hitvalló írásai. Az *Egyház és iskola* c. állandó rovatban az egyházi eseményekről tudósít, a *Mi hír a nagyvilágban?* c. rovatban külföldi híreket közöl kormányváltásokról, építészeti újdonságokról, természeti katasztrófákról, humoros eseményekről, de főleg a külmisszió eredményéről. Külön rovatban foglalkozott a hazai eseményekkel *Mi hír az országban?* címmel. Ez a rövid rovat foglalkozott az országgyűlési tudósításokkal, a képviselőválasztások értesítőjével, egyházi eseményekkel, a kultusztörvényi javaslatokkal, valamint azokkal az eseményekkel, amelyek árfolyamokról, valutaingadozásról, időjárásról, büntényekről és általános mezőgazdasági tudnivalókról szóltak. A sajátos, úgymond a más folyóiratok hozzáállásától különböző hangneme az volt ezeknek a hírrovatoknak, hogy mindig

¹⁰¹ Rendszeres teológiát tanított a Budapesti Református Teológián 1879–1918 között.

¹⁰² 1901-ben 68 előfizető csak Amerikából!

¹⁰³ Nem mindig írta cikkei alá a saját nevét. Gyakran rövidítéseket, monogramokat vagy általa kitalált álneveket használt. Pl. Ky. Cso. In., Yón, yn, K, talmudista, mtrgm, titkár testvér, jelenvolt, névtelen, publikánus, Aleph, Alfa-Tau, Magyar Jeremiás, Református, Absens, Tanítvány, Fizikus, sőt van úgy, hogy nevelt lánya, Kecskeméthy-Máthé Erzsébet neve alatt jelenik meg az írása.

a keresztyén ember szemével láttatta a hétköznapi eseményeket. *A költemények és tárcák* rovatban verseket és tárcákat közölt, melyeket a századforduló vallásos irodalmából válogatott. *A Kis Tükör regénytára* rovatban pedig folytatásos elbeszélések jelentek meg. Ezt a rovatot időnként kiegészítette a lap könyvismertetése, melynek célja az újonnan megjelent vallásos irodalom népszerűsítése volt. Az újság hátlapján külön rovatot alkotott a heti bibliaolvasmány: *Útmutató a Biblia naponkénti olvasásához* címmel, amely exegetikai és gyakorlati érzékről tanúskodó rövid bibliamagyarázatokat közöl. Az *Életnek kenyere* rovatban rövid prédikációk jelennek meg, amelyek elmélyítik és alkalmazzák a textust.

Az Erdélyi CE Szövetség életéről szóló híradás inkább a lap második, 1926-tól kezdődő korszakában jelentkezik nagyobb súllyal. Mindenféle előzetes bejelentés nélkül a *Kis Tükör* 1934-től már nem jelenik meg. Előre várható volt a megszűnése, mert már 1932-ben is csak 25 szám jelent meg, 1933-ban pedig csak 8. Ez azért meglepő, mert előtte rendszeresen, hetente, mégpedig minden szombaton az olvasó kezébe került a lap. Az 1933-as számok azt sejtetik, hogy a gazdasági válság a lap működésére is kihatással volt. A Szövetség úgymond hivatalos lapja volt a *Kis Tükör*, 1933-tól, a lap megszűnésétől kezdve, ezt a feladatot a Kádár Géza zilahi esperes által szerkesztett *Keresztyén Élet* veszi át.¹⁰⁴ Ez 1936-tól hivatalosan is a CE Szövetség lapja.

1921–1922 között az *Evangéliumi Munkás* c. belmissziós, kézírásból sokszorosított lap az EMESZ hivatalos lapja.¹⁰⁵ Ennek a szerkesztését K. Tompa Artúr látja el. Ugyanő szerkeszti az 1924-ben elindított *Vasárnapi Iskola* c. evangéliumi gyermeklapot is.¹⁰⁶ A Szövetség lapterjesztésének a szempontjából még jelentős az is, hogy 1932 novemberétől napvilágot lát Máthé Elek és Dávid György szövetséges lelkészek szerkesztésében az *Egyház és Papság*, 1933-tól az *Erdélyi Református Ifjúság* c. lapok.

¹⁰⁴ Havilapként jelent meg 1907-től Zilahon Kádár Géza szerkesztésében, majd miután Kádár Géza Kolozsvárra kerül az alsóvárosi gyülekezetbe, a lapot is Kolozsváron szerkeszti. A szerkesztést tőle átveszi Mezey Mihály, rövid időre Bibó Lajos, végül 1944-ig, a lap megszűnéséig Köblös Endre.

¹⁰⁵ Nagy Géza: *A Kolozsvári Református Theológiai Fakultás története*. Kolozsvár 1995. 141.

¹⁰⁶ Monoki István: *Magyar könyvtárművelés a román uralom alatt (1914–1940)*. II. kötet, Hírlapok és folyóiratok. Budapest 1941.

Iratmisszió

Kolozsváron a Trefort utca 13. szám alatt működött az EMESZ iratterjesztése K. Tompa Artúr irányításával. Ezt az üzlethelyiséget az EMESZ iratterjesztéseként nyitották meg 1923-ban. Az evangéliumi kiadványokat árusító üzlethelyiség neve az *Evangéliumi Misszió* nevet viselte. Ez az iratmisszió egész Erdély területére kiterjedően terjesztett bibliát, énekeskönyvet, kottás halleluját, bibliai képes albumokat, bibliai mondásos faliképeket, bibliaolvasó kalauzokat, vallásos építő könyveket, füzeteket és traktátusokat igen gazdag választékban.¹⁰⁷ A könyvkereskedés megrendelés alapján elküldte a kért kiadványokat a megrendelőnek, sőt azt is vállalta, hogy az addig megjelenő bármilyen vallásos tárgyú irodalmat kérésre beszerzi. 1929-ben¹⁰⁸ a misszió meghirdeti a *Szegények bibliája* akciót, amelynek keretében a Skót Bibliatársulat jóvoltából szegények számára féláron teljes Bibliát, díjmentesen pedig Újszövetséget vagy bibliai részeket kínáltak megrendelésre.

Az *Evangéliumi Misszió* könyvkereskedésének volt egy nagydisznódi (Szeben megye) üzlete is, amely többnyire a szász olvasóközönséget látta el evangéliumi kiadványokkal, nemcsak német nyelven, hanem magyar és román nyelven is. A könyvkereskedés a *Bethel* nevet viselte, vezetője pedig Kolle Victor volt. 1924-ben ez a könyvkereskedés kiadott egy német nyelvű, képes alkoholelleses evangelizáló kiadványt, amely 10 000 példányban kelt el.¹⁰⁹

Kádár Géza, az erdélyi traktátusirodalom egyik legbuzgóbb népszerűsítője a *Traktátusok kiadása*¹¹⁰ című írásában két javaslatot tesz a traktátusok terjesztésére: 1. *A népies kiadványok az egyház szellemében és érdekében írássanak, hogy valósággal a református nép könyvtára lehessenek.* 2. *A népies kiadványok tárgyai, ha nem is kizárólagosan, de leginkább a magyar nép életéből valók legyenek.* E két követelmény tisztázása után, az anyagi kérdés tekintetében indítványozza a nyomdai viszonyok drágasága mellett is, célként a traktátusok minél gyorsabb kiadását és terjesztését.

EMESZ vezetői tanfolyam

1929. december 29.–1930. január 5. között az EMESZ Marosvásárhelyen vezetőképző tanfolyamot szervezett.¹¹¹ A tanfolyam célja az volt, hogy evangéliumi munkásokat képezzenek az ifjúság eredményesebb szolgálatára a vasárnapi iskolák, bibliakörök, ifjúsági egyletek, CE Szövetségek munkásai és vezetői közül. A tanfolyam főbb tárgyai voltak 1. *Bibliáismertetés,* 2. *A protestáns egyházi sákramentumok és a konfirmáció jelentősége,* 3. *A mai keresztyén üdvbizonyosság, hittudata és missziói felelőssége,* 4. *A CE szövetségi szellem pedagógiája: a) a CE Szövetség pásztori munkája a gyermekek, b) a serdülők, c) a betegek, elesettek, hitetlenek és visszaesők között,* 5. *A mai keresztyén egyházi és közéleti feladatai,* 6. *A karénekes és karéneket vezető nélkülözhetetlen elméleti és gyakorlati zeneismeretei.*

¹⁰⁷ Az iratterjesztés hirdetési megjelentek egyházi és evangéliumi folyóiratokban, pl. *Egyházi Figyelő* 1923. III. évf. 2. sz. 12.

¹⁰⁸ *Kis Tükör* 1929. XX. évf. 20. sz. 96. Ekkor már az Evangéliumi Misszió könyvkereskedése Kolozsváron a Rákóczi út 100. sz. alatt működött (román nevén Grigorescu).

¹⁰⁹ *Hajnal* 1924. X. évf. 1. sz. 16.

¹¹⁰ *Egyházi Figyelő* III. évf. 8. sz. 9–10.

¹¹¹ *Kis Tükör* 1929. XIX. évf. 47. sz. 202.

Leányszövetség

1930. márc. 12-én a Fecske utcai lánybiblikör *Ifjú Leányszövetsége* alakul. A biblikör tagjai csatlakoznak a CE mozgalomhoz, és vezetői testületet választanak. A nyilvántartó bizottság előadója Kósa Margit, a misszió bizottság előadója Szabó Erzsébet, a társadalmi bizottság előadója Orbán Valéria és a titkár Klein Adolf lett. Összejöveleik színhelye minden szombaton este 7–8-ig a Fecske utca 3. szám alatt volt. Minden hónap első szombatján fogadásmegújító órát is tartottak.

IV. Hűség

Ez volt a legkényesebb kérdés, amellyel mindig szembesülnie kellett mind a CE Szövetségnek, mind a hivatalos egyháznak. Egyfajta „Achilles-ina” a CE Szövetségnek, sajátos szervezeti formája miatt, mert az egyházban végzett munkája ellenére függetlenül, önálló jogi személyként kellett működnie. Még a trianoni döntés előtt elhatározta, hogy *Evangeliumi Munkások Erdélyi Szövetsége* néven tömöríti az addig magyarországi *Bethánia Szövetség*hez tartozó erdélyi szövetségeket. 1923-ban állami kormányhatározat engedélyezte az EMESZ jogi személyként való működtetését. Ugyanazon év november 24-én azonban az Erdélyi Egyházkerület, Nagy Károly püspökkel az élén, kimondta, hogy *egyházi tisztviselőknél a hivatalos egyházi szervezetek keretén kívül eső, de az ő hivatalos teendőiket érintő, bármily elnevezésű egyesületben való tömörülését károsnak és így meg nem engedhetőnek tartja.*¹¹² Az indok ez: *Mint kisebbségi egyháznak, arra kell törekedniünk, hogy összes erőinknek minél szervezettebb egyesítése által fokozzuk Anyaszentegyházunk erejét. Az egyletekre való széttágulás pedig az egyházszervezet lazítását, szétforgácsolását eredményezi, s küzdelmeinket megbénítaná.* Az EMESZ ezek után is működhetett, mivel jogi személy volt. Talán ez is egyik oka annak, hogy olyan sokszor a szemére vetették a református egyházzal szembeni, vélt vagy valós hűtlenségét. Az alábbiakban olyan eseteket láthatunk, melynek során a CE Szövetségnek az egyházzal fenntartott kapcsolatát támadják meg a hűség tekintetében. Éppen a támadások közepette fogalmazza meg a CE Szövetség az egyházhoz való hűségét és az ebből fakadó hitvallását.

Vásárhelyi János és az EMESZ

1924-ben a *Keleti Újság* című lap szenzációként tárgyalta, hogy a református egyház vezetősége a jóváhagyott alapszabályokkal rendelkező EMESZ-t protestáns népszövetséggé óhajtja kifejleszteni, és a cél elérése érdekében meginduló szervezkedés vezetésével Vásárhelyi János kolozsvári esperest bízta meg. Vásárhelyi János a *Református Szemle* oldalain válaszolja meg a felröppent hírt, és három pontban csoportosítja a felmerülő kérdésekre a választ. 1. Az EMESZ célja az alapszabályának 3. és 5.§-a szerint, hogy közös munkára szervezze azokat a lelkeket, akik feltétlen meggyőződéssel vallják, hogy mind az egyéni, mind a közélet valóságainak gyógyítására egyetlen hatalom a Jézus Krisztus evangéliuma. Az EMESZ munkásokat akar nevelni és adni az Anyaszentegyház, népünk, az Isten országa javára. E cél érdekében az EMESZ alapszabályának 5.§-a szerint előírja az ifjak és felnőttek számára bibliamagyarázó, evangelizáló, hitméllyítő összejöveleik megtartását. Évenként egy vagy több evangelizáló, hitméllyítő tanfolyamot rendez a szövetség székhelyén vagy vidéken, szövetségi lapot ad ki, állandó

¹¹² Nagy Géza: *A Kolozsvári Református Theológiai Fakultás története*. Kolozsvár 1995. 174–175.

levelezésben áll tagjaival, a Bibliát és vallásos iratokat terjeszti. Ezeket a célokat és feladatokat Vásárhelyi János szükségesnek és áldásosnak tartja. 2. Arra a kérdésre, hogy milyen szerepre vállalkozott az EMESZ-szel kapcsolatban, azt válaszolja, hogy az egyház, és különösen a lelképásztorok azt illetően, hogy támogathatják-e az EMESZ-t, határozott igennel felel. Hozzáteszi azonban, hogy az EMESZ az egyház részéről csak akkor számíthat támogatásra, ha előbb bizonyóságot tesz arról, hogy tevékenységével nem követ egyházellenes célokat, ha teljes bizalommal részt vesz az egyes gyülekezetek hitépítő munkájában. Erre nézve az EMESZ két évvel ezelőtt (1922) azzal felelt, hogy feladatok kijelölését kérte a gyülekezeti munkában való odaadó részvételre elkötelezte magát. A Kolozsvári Egyházközség felkérte és elfogadta az EMESZ tagjainak közreműködését a vasárnapi iskola, szegények gondozása, iratterjesztés, betegek látogatása és más pasztorális tevékenységekben. Itt jegyzi meg Vásárhelyi János, hogy eddigi tapasztalatai alapján meggyőződött arról, hogy az EMESZ készségesen és önzetlenül kíván részt venni az Anyaszentegyház munkájában. Végül a 3. pontban Vásárhelyi arról beszél, hogy a püspök (Nagy Károly) az egyház közvetlen felügyelete alatt álló és jóváhagyásával működő egyházi egyesületeket feloszlatta, mert lehetetlennek ítélte, hogy ezek egyidejűleg állami, politikai ellenőrzés alá essenek. Ez a körülmény nem zárja ki, hogy az egyházon kívülálló, államilag előírt formák között létesült társadalmi egyesületek fel ne ajánlhassák támogató munkájukat az egyház javára és azt az egyház el ne fogadja mindaddig, amíg a támogatás jóhiszeműségében és áldásosságában kételkedni oka nincs. Ezért ha az EMESZ ezt a támogatást az egyháznak, lelki és anyagi érdekeinek önzetlen szolgálatával felajánlja, semmi oka sincs az egyháznak visszautasítani ezt a szolgálatot, sőt az EMESZ-t ebben az irányban támogatni kötelesség is.¹¹³

Nagy Géza állásfoglalása a CE Szövetség munkájával szemben

1928. február 1–5. között a kolozsvári Teológián teológus konferenciát szerveztek melynek, a *Református Szemle* szerint,¹¹⁴ egyik legnevezetesebb megbeszélése *A liberális gondolkozással és a CE Szövetség munkájával szembeni állásfoglalás* című előadás kapcsán bontakozott ki, melyet dr. Nagy Géza teológiai tanár írt meg.¹¹⁵ Már az elején hangsúlyozta, hogy az építő CE sokkal értékesebb a tudományos liberalizmusnál. Egymás mellé állítása mai egyházi életünkben való domináns voltukért van. A liberalizmus történeti ismertetése után eredményképpen foglalta össze, hogy e tudománnyal kacérkodó mozgalomból kiesett az, ami a keresztyénségben a leglényegesebb: a kegyelmes Istennek a Krisztusban való megtapasztalása. E lényegét elvesztő büntudattalan és Isten ígését nem ismerő liberalizmus hiányait jött pótolni a CE Szövetség. Eszközeivel, a Szentírással, imádsággal és a testvéri közösséggel Krisztusért az egyházban akart munkálkodni. Nagy Géza a CE érdemeit elismerve, kénytelen néhány fogyatékoságára is utalni. A szövetség erdélyi lapja, az *Evangéliumi Munkás* is bevallja, hogy nem tud célja szerint az ifjúság közt munkálkodni és ezért idősebb emberek közt talált támogatásra.

¹¹³ *Református Szemle* 1924. július 18. 258–260.

¹¹⁴ *Református Szemle* 1928. február 17. 104–105.

¹¹⁵ Nagy Géza már 1925-ben reagált a Református Szemle oldalain sorozatban megjelenő CE Kiskátéra *Az Evangéliumi Munkások és az egyház* c. cikkében. A Kiskáté egyes pontjait görcső alá veszi és megcáfolja azokat, de van köztük olyan pont is, amelyet méltat. Ld. *Református Szemle* XVII. évf. 1925. okt. 30. 715–715. A CE Kiskáté pedig megtalálható a dolgozat függelékében.

A lap ennek okát a polgári társadalom közönyösségében látja, de az előadó szerint főleg az, hogy a CE nem tudott úgy beilleszkedni az egyházba, amint azt elvárták volna. Egy másik fogyatékossága, hogy magán viseli kongregacionalista eredetét. Mi nem békülhetünk ki azzal a tanításával, amely szerint minden egyházban, a reformátusban éppen úgy, mint a római katolikusban, egyformán üdvözülhet az ember a CE támogató-sával. Ezzel szemben némi megnyugtatót nyújt a CE Kiskáté 7. pontja, mely az egyház iránti hűséget az istentiszteletek támogatásában, buzgó szolgálatban és engedelmességben látja. Az egyházi szolgálatnál és az egyházépítő munkánál van egy másik veszedelmes tanítása. Az, hogy helyet ad a laikusoknak is az egyházépítő munkában. Ez a reformátori gondolat helyes, de mikor a laikus háttérbe akarja szorítani a lelkipásztort és megbízás nélkül, önkényesen munkálkodik, az már nem felel meg egyházunk szellemének. A *II. Hevét Hitvallás* 18. részében, az *Institúció* IV. Könyvének 1. és 3. fejezete 1Kor 12,28–30 alapján mutatja ki Nagy Géza, hogy az eklézsia törvényes megbízása nélkül nem szabad ilyen munkát végezni. Az isteni elhívás mellé ez is szükséges. *Az erdélyi református egyház földjén a CE érdemeivel már a történelemé, mert az evangéliumi munkát már az egyház végzi* – véli előadása zárógondolatában Nagy Géza.

Dr. Kecskeméthy István nem késik válasszal. A *Kis Tükör* márciusi 3. számában *A hevesebb szövetségesekhez* című cikkével válaszol a teológus konferencián elhangzott előadásra. Tulajdonképpen nem is Nagy Gézának válaszol, hanem a szövetségi tagokat keresi meg vele. Mindjárt a cikk elején megjegyzi, hogy a hevesebb szövetségesek, kivált a fiatalabbak, nagyon rossz néven vették a támadást a CE ellen, és nagyon elégedetlenek a vezetőség szóltan türelmével, ezért harcias választ sürgetnek. Nagyon kéri a heves szövetségeseket, hogy ne szomorítsa őket a támadás, főképp pedig fegyverbe ne szólítson senkit. Először is, mert kellő helyen kellő felelet adatott rá. Másodsor, mert szerinte nem szándékos támadás volt, csak őszinte aggodalom őszinte feltárása a CE-vel szemben. Akinek aggodalma van a CE-vel szemben, abból lelkesebb munkás válhat, mint abból, akinek még aggodalma sincs, ezért a CE nem legyőzni, hanem meggyőzni akarja ellenfeleit. Ez után Kecskeméthy megismétli a CE-nek azt a régi megállapítását, hogy munkáját sikeresnek, sőt egyáltalán valamit érőnek csak úgy tudja elképzelni, ha önállóságát és függetlenségét fenntartja. Tudniillik a CE az egyházának, ki-ki a saját felekezetének hú és alázatos: de a szövetséget nem szoríthatja felekezeti korlátok közé. Ezért van szükség önállóságra és ezért olyan hajlékony és finom a szertet tüzeben szinte felolvadó szervezet. *A lehetőség szerint pakolás nélkül való só, kovász és gyertya akarunk lenni gyülekezetünkben. De úgy, hogyha a kerítésen túl is cseppen valami, az se ártson. Minden földi érdek nélkül való a célunk, melyért minden földi korlátra való tekintet nélkül küzdünk. Hogy az evangélium újjászülő ereje minden faj és felekezet szívébe eljusson, s így ez a korhadt és gonosz világ a Krisztusban megújíttassék. Ki meri mondani, hogy ez nem református cél? Aki ezt a célunkat nem osztja és ebben a munkában nem vesz részt, az az ő dolga, de kijelentjük, hogy ez még nem jogosítja fel őt arra, hogy a mi becsületes szándékainkat meggyanúsítsa és minket minden lépten-nyomon leigazoltsasson. Bármily divatban vannak is mostanság a leigazoltságok. Ellenben, aki osztja és érte munkálni kész, az ne felejtse, hogy csendességünkben van a mi erősségünk. A mi királyunk töviskoronát visel* – írja Kecskeméthy.¹¹⁶

Mezey Mihály magyarlaposi CE Szövetséges lelkész sem késlekedett tollat ragadni a válaszára. Válaszát a *Kis Tükör* lapjain *Képzelet és valóság* címmel tárta az olvasókö-

¹¹⁶ *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 9. sz. 33–34.

zönség elé.¹¹⁷ Leginkább Nagy Gézának azt a mondatát kifogásolja, hogy az Erdélyi Református Egyház földjén a CE érdemeivel már a történelemé, mert az evangéliumi munkát már az egyház végzi. Válaszában kihangsúlyozza, hogy a CE Isten akaratának alázatos munkása és nem tanokat vagy tudományt hirdet, és nem külső megszervezését tekinti feladatának, de példaadással segíti a kegyelem után áhítózó szíveket az újjászületésre, sokszor éppen akkor, amikor az egyház csak „tanít” és adminisztrál. Mezey szerint a CE Szövetség tagjai az üdvösséget a legközvetlenebb módon a kálvini egyházban élhetik meg. Ez az egyház mindenki számára megszentelt drága értéket jelent, de az Egyház maga, és nem a keretein elhelyezkedett egyének vagy csoportok sajátlagos törekvései.

A nagyváradi eset

Az alábbi eset olyan lelkipásztorral történt meg, aki sokáig tagja volt a CE-nek, azonban az általa kirobbantott botrány előtt rég megszűnt a CE tagjának lenni.¹¹⁸ Gyenge Jánosról van szó, aki a Nagyváradi Zsidó Líceumban tanári állást töltött be lelkipásztorként. 1924-ben *A Református Szabadegyház története* címmel könyvet jelentetett meg Webster J. McDonald edinburghi lelkésznek, a *Skót Presbiteriánus Egyház* titkáranak, a *Presbiteriánus Világszövetség* keleti szekció vezetőinek ajánlva. Ebben a 41 oldalas füzetben ismerteti a skót, holland, svájci, amerikai és francia református egyházak történetét. A címzett skót lelkész levélben elhatárolódott a könyv szellemétől, mert úgy ítélte meg, hogy rá, mint tekintélyre hivatkozva zavart kelthet Gyenge. A nagyváradi egyház 1927. jan. 8-án tartott presbiteri gyűlésén 16 presbiterrel együtt Gyenge János javasolta hivatalosan a nagyváradi-réti parokiális kör felállítását. Lemondott tanári állásáról és március 15-én Sulyok István püspök kinevezte nagyváradi-réti segédlelkésznek. Itt 1928-ban összetűzésbe kerül a presbitériummal és az egyházi vezetőséggel, ezért Sulyok István püspök azonnali hatállyal áthelyezte segédlelkésznek Szatmárhegyre. Gyenge megtagadta az engedelmességet. A Bihari Egyházmegye elnöksége állásából felfüggesztette s a fegyelmi eljárást beindította. Gyengét ez nem zavarta, s közleményben jelentette be a presbiteri egyház megalapítását: *Vasárnap alakul meg a Presbiteri Szabadegyház Nagyváradon*. Ezek után vasárnap délután 4 órakor a nagyváradi-újvárosi gyülekezethez tartozó Szeretetházban mintegy 500 fő előtt (az utcán több százan voltak kíváncsiak) istentiszteletet tartott református papi ornátusban. Kijelentette, hogy az új egyházi alakulat hitelveiben az ősi kálvinista egyház alapjain áll, és vezetője a három évre megválasztott moderátor. Presbitériumát két évre választják, a tagok kétharmada férfi, egyharmada nő. Felszólította a jelenlevőket, hogy kézfelemeléssel szavazzanak, majd járuljanak a beiratkozást iktató személyhez. A korabeli napilap, a *Nagyváradi Napló* szerint mintegy ezren iratkoztak be.¹¹⁹ Az egyházi vezetőség erre úgy válaszolt, hogy Gyenge lelkészi oklevelét semmisnek nyilvánította, ám ő továbbra is palástban és a református egyház liturgiája szerint szolgált.¹²⁰ Ezután Gyenge a román kormányhoz fordult vallási felekezetének elismeréséért, de a vallás- és művészetügyi miniszter Sulyok István királyhágómelléki püspökhöz intézett levelében

¹¹⁷ Uo. XVIII. évf. 10. sz. 37–38.

¹¹⁸ Az esemény részletesen fel van dolgozva: Molnár János: *A Királyhágómelléki Református Egyházkerület története 1920–1942*. Nagyváradi 1999. 123–130.

¹¹⁹ *Nagyváradi Napló*, 1928. jan. 31.

¹²⁰ 1928. végére a „Szabad Egyház” létszáma mintegy 300-ra nőtt.

elutasította a felekezet elismerését.¹²¹ Ezzel olyan botrány tört ki, melytől nemcsak a Királyhágómelléki Kerület visszhangzott, hanem az Erdélyi Egyházkerület is. Vásárhegyi János a *Református Szemle* oldalain támogatásáról biztosította a Királyhágómelléki Kerület vezetését.¹²² Tavasz Sándor a *Kálvinista Világ* lapjain ugyancsak elítéli a jelenséget: *Ez egy olyan veszedelmes eset, amellyel mind a két romániai egyháznak és az egész magyar reformátusságnak nyíltan szembe kell néznie, komolyan le kell számolnia s azt a szellemet, amely Gyenge János hitéből és gyöngye jelleméből felszínre jutott, mint pusztító penészt alaposan ki kell irtania.*¹²³ Pállfy István berei lelkész ellenben következetesen kiállt Gyenge János mellett, még akkor is, amikor Sulyok püspök színvállásra készítette lelkészeit. Pállfy nemcsak hogy a lelkészek közül egyedül csatlakozott Gyenge mellé, hanem még a gyülekezetét is fellázította, azt bizonygatva, hogy az egyházi szervezet és intézmények fölöslegesek, csak kidobott pénz. Nemsokára ki is lépett az EMESZ-ből, ezt a döntését a *Kis Tükör* nyilvánosságára is hozza.

A CE Szövetség sem késlekedett véleményének hangot adni Kecskeméthy István személye által a *Kis Tükör* oldalain.¹²⁴ Kecskeméthy sérelmezi, hogy a botrányt a CE Szövetség ellen kísérlik meg fegyverül felhasználni. Leszögezi, hogy a kísérlet kissé elhamarkodott, mert Gyenge már régen nem tagja a szövetségnek. De ha tagja volna is, akkor sem következnek tetteiből semmi a szövetségre nézve, mert nem a szövetség elvei szerint cselekedett. Közte és a CE közt mindig nyilvánvaló volt az eltérés: míg a szövetség egyedül a belső élet megújulását akarta munkálni és minden külső egyházpolitikai mozgalomtól távol állott, addig Gyenge a hangsúlyt mindig a külső, szervezeti, egyházpolitikai kérdésekre helyezte. Mostani harca is ilyen természetű. Végül Kecskeméthy összegez: mindezt csak azért mondta el, hogy a szövetségen belül és kívül mindenki legyen tisztában azzal, hogy a CE élete a harc, célja a világ legyőzése, de fegyverei nem testiek.

Néhány lapszámmal később Máthé Elek bonchidai CE szövetséges lelkész is kifejti véleményét Gyenge botrányáról. A következő tanulságokat vonja le az esetből: nem hiszi, hogy Gyenge János hívei át lennének itatva az evangélium szellemétől, mert ha valaki igazán az evangélium szellemében működik, akkor nem vezeti híveit szakadásra és egyházbontásra, hanem sokkal inkább a bűnbánat könnyeit hullatva áldozza egész életmunkásságát azért az egyházért, melyért eleink vérüket hullatták. *Éppen ezért nem az evangélium kell eszköz legyen a mi kezünkben, saját céljaink elérésére, hanem mi kell az evangélium eszközei legyünk, hogy általa Isten akaratából terjesszük az ő országát e földön. Az evangélium nem rombol, hanem épít. Nem rombolja, hanem építi az egyházat, megmenti, élteit, üdvözíti az örökérvélőságra teremtett lelkeket* – vallja Máthé Elek.¹²⁵

Későbbiekben is támadják a CE Szövetséget a Gyenge-ügy kapcsán egyházbontás vádjával, és azzal, hogy egy kézre játszik a nagyváradi mozgalommal, de Kecskeméthy ismét válaszol: *A mi szövetségünk félreérthetetlen célja az, hogy hitre és új életre segítse az egyháztagokat, és a felébredt lelkeket egyesítse anélkül, hogy az egyház keretéből kiemelné őket. Bent üdítő*

¹²¹ Hivatkozással 2270–1928. sz. táviratára, van szerencsém értesíteni, hogy a miniszter úr megtagadta a Gyenge János által meghirdetett vallás elismerését. Gyenge János úgy tekintendő, mint egyszerű magán-előadó, aki köteles alkalmazkodni az előadásokra és gyűlésekre vonatkozólag érvényben levő törvényekhez. Zeno Păclișanu miniszter – *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 9. sz. 36.

¹²² „Szabad Egyház” mozgalma Nagyváradon. *Református Szemle* XX. évf. 1928. febr. 10. 82–86.

¹²³ A nagyváradi eset. *Kálvinista Világ* 1928. II. évf. 2. sz. 21–24.

¹²⁴ *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 6. sz. 22–23.

¹²⁵ A nagyváradi egyházbontás tanulsága. *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 12. sz. 45.

vizek gyűlbelye, kifelé vonzóerő akar lenni. Tehát nemcsak bomlasztani nem akarja az egyházat, hanem éppen építeni és növelni akarja azt. Az egyháznak, mint külső szervezetnek, mint testnek belső erejét, lelkét akarja erősíteni, élénkíteni, hogy ezáltal a test is erősödjék. Mert itt nem úgy van, hogy „ép testben ép lélek”, hanem úgy, hogy „ép lélek által ép test”.¹²⁶

1931. január 7-én Gyenge perújítási kérelmet nyújtott be a Bihari Egyházmegye bíróságához.¹²⁷ Ebben beismerte, hogy vétkezett és állította: azért szakította el a híveket a református egyháztól, nehogy a szekták karmaiba kerüljenek. A perújítási eredményként oklevelét visszakapta, ám segédlelkészi állásából elmozdították és 1800 lej perköltség kifizetésére kötelezték. Az ítélet pontot tett a Gyenge-féle kísérletek végére az új egyház alapítása terén. Megbánó magatartása eredményeként Gyenge Jánost 1932. február 20-án a Bihari Egyházmegyéhez tartozó Szalárdra helyezték segédlelkésznek, majd sikeres választás után május 15-től az 1600 lelkes gyülekezet rendes lelkésze lett.

A dévai CE Szövetség és a helyi lelkész összetűzése

Bitay Béla dévai református lelkész kezdeményezésére a gyülekezet kebelében 1925 nyarán megalakult a *CE Evangéliumi Szövetség*, amelynek titkára Klimstein Vilma postatisztviselő lett. Alig 4 esztendő alatt a szövetség tucatnyi tagja a helyi gyülekezetből elszigetelődött és önállósulási gondolatokkal foglalkozott. 1929 márciusában a Szövetség és a gyülekezet addig lappangó ellentéte nyílt harcban tört ki. A Szövetség 1929. március 24-én tartott tisztújító közgyűlésen Bitay Béla lelkész hat pontba foglalta össze a CE ellen intézett vádakokat, amelyek többnyire helyi és adminisztratív jellegűek voltak, kivéve a 6.-at, amely azt veti a Szövetség szemére, hogy biblia- és imaóráit anabaptisták vezetése alatt tartották, akiket számos esetben hívtak meg s tartottak nagy előszeretettel körükben a lelkész tilalma ellenére, heteken keresztül – hangzik a válasz f. alpontja.¹²⁸ A meg hasonlítás akkor válhatott veszélyessé a helyi református egyházra nézve, amikor 11 CE tag beadvánnyal hozta a lelkész és a presbitérium tudomására, hogy jogi személlyé kívánja tenni a Szövetséget, ami azt jelentette, hogy kiválik a református egyházból. A helyzet kényelmetlenül érintette nemcsak az EMESZ titkárát, K. Tompa Artúrt, akinek dévai előadásorozata előtt fogalmazták meg nyilatkozatukat, de ugyanígy Kecskeméthy Istvánt is. A *Kis Tükör* érdekes módon ezzel a kérdéssel nem foglalkozik, csak az említett tisztújító közgyűlést megelőzően a korábbi év 1928. szeptember 22–25. közötti, Herbeth István marosvásárhelyi szövetséges lelkész általi látogatásáról számol be a dévai és csángótelepi szövetségnél, ahol evangelizáló és hitmélyítő órákat tartott. A tudósításban Dónáth Sámuelné helyi szövetségi tag semmi jelét nem adja egy esetleges feszültségnek a helyi CE és a gyülekezet lelkésze között.¹²⁹ A viszony a Bitay Béla lelkész és Klimstein Vilma közt a *Belmissziói munkanapló* szerint rendeződhetett, mert Klimstein Vilma 1930 februárjától a gyülekezetben több alkalommal is ifjúsági bibliaórát vezetett.¹³⁰ Ezt véli megerősíteni az EMESZ titkárának, K. Tompa Artúrnak

¹²⁶ Nyilatkozat. *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 16. sz. 64.

¹²⁷ Molnár János: *A Királyhágómelléki Református Egyházkerület története 1920–1942*. Nagyvárad 1999. 130.

¹²⁸ A Dévai Egyházközség Belmissziói munkanaplója 1928. Forrás: Buzogány Dezső: *Az Erdélyi IKE története 1930-ig*. Kolozsvár 2000. 166–167.

¹²⁹ *Kis Tükör* 1928. XVII. évf. 42. sz. 166–167.

¹³⁰ BuzogányIKE 166. 1930. február 2, március 16, május 18, szeptember 28, október 12, november 9, december 7. stb. Belmissziói munkanapló 1928.

1930 november 20-i dévai és csángótelepi látogatásáról írt úti jelentése,¹³¹ melyben arról ír, hogy Bitay Béla lelkész fogadta és felkérésre még ígét is hirdetett a helyi bibliakörben.

A „Bogyisták” támadása a Zsil-völgyében

K. Tompa Artúr EMESZ-titkár ugyanakkor beszámol a Zsil-völgyi szövetségeknél 1930-ban tett látogatásáról is, amelynek során Vulkán és Lupény szövetségeseit kereste fel.¹³² A beszámolóban arról ír, hogy az ottani szövetségeseket négy oldalról éri támadás: a baptisták, a szombatos adventisták, millenisták és a Zsil-völgyi tájszólással „bogyisták” részéről. Az utóbbiak Bogya József vezetőről elnevezett újdárbysta¹³³ irányzatú mozgalom, amely külön úrvacsorázó és a történelmi protestáns egyházakat támadó táborhoz tartozik, s amelynek dr. Kiss Ferenc¹³⁴ szegedi orvostanár a vezetője. Tompa megjegyzi, hogy a támadók közül a legádázabbak az utóbbiak, vagyis a „bogyisták”. Ez a szekta leginkább azért támadta a CE Szövetségeseket, mert azok a helybeli református egyházhoz ragaszkodnak és amellet hűségesen kitartanak. Tompa ottjártakor fájdalmasan tapasztalta, hogy Vulkánban, és különösen Lupényban néhány régi szövetségese a „bogyisták” hálójába került. Fájdalmasan veszi tudomásul mindezt a szövetség titkára, mivel a Zsil-völgyi szövetségek nagy nyomorban és szegénységben sínylődnek, csak a kocsmásosok és italmérők gazdagodnak a munkás éhezõ és nyomorkodó családtagjai rovására.¹³⁵

A dialektika teológia és a CE

Mindenképp ehhez a fejezethez tartozik a címben megjelölt kérdés, hiszen tudjuk, hogy az erdélyi református egyház az elsők között üdvözölte a barthiánus dialektika teológiát, amely a hosszú liberális korszak után végre az Isten ígét állította ismét a középpontba. A mai közvélemény az, hogy Kecskeméthy István és a mögötte felsorakozó CE-tábor fenntartással fogadta a dialektika teológia erdélyi népszerűségét. Hivatalos állásfoglalást sem a CE, sem Kecskeméthy nem adtak ki, azonban az alábbi írások nagyon sokat elárulnak az újreformátori teológiához való viszonyulásról. 1931-ben íródtak, hat évvel Barth Károly nevezetes kolozsvári látogatása előtt. Az *Isteni tudomány* című írás megállapítja, hogy mi tagadás, a CE-sek hadilábon álltak a teológia tudományával. A cikk írója (Kecskeméthy) önmagát is ide érti. A liberális teológia áldatlan hatása közepette szegény, lesajnált CE-sek, mi mást tehettek volna, mint állandóan imádkoztak azért, hogy Isten Szentelke hassa át és szentelje meg a teológiát, úgy is, mint tudományt, úgy is, mint papneveldét. Egyszerre pedig csodálkozással lehetett megállapítani, hogy elébb az akadémiai istentiszteleteken, majd sorra a templomokban is elhangzó prédikációk mind építőbbek, evangéliumibbak, határozott bibliai szellemtől áthatottabbakká váltak, és ez az áramlat, főleg az ifjú lelkésznevedék révén, vidéken is kezdte éreztetni a hatását. Végre nyilvánvalóvá lett ennek a megújulásnak a titka:

¹³¹ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 52. sz. 205.

¹³² *Kis Tükör* 1930. 4. sz. 13–14.

¹³³ John Nelson Darby angol igehirdető, aki Benjamin Wills Newtonnal Plymouthban (Anglia) kezdte el a szabadkeresztény egyházat szervezni Plymouth Brethren néven (Plymouthi testvérek). Innen nevezik magukat ma is a szabadkereszténynek testvérgyülekezeteknek.

¹³⁴ A magyar szabadkereszténynek vezetője.

¹³⁵ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 4. sz. 13–14.

új tudomány, új teológia jött divatba, amely olyan régi, mint a Biblia. A neve különösen hangzik, és mint komoly tudományhoz illik, eléggé homályos: *dialektika teológia*. A lényege pedig az, hogy míg eddig a racionális vallástudományok a vallást az emberi élet olyan szellemi megnyilvánulásának hirdették, amely az emberi lélekben évezredek át alakult, fejlődött és tisztult a legeszményibb keresztyénségig, addig ez az új teológia azt vágja oda keményen az embereknek, hogy a vallás mindig válasza, felelete, reakciója az emberi léleknek Isten megelőző kijelentésére. Amíg kijelentés nem történik, addig nincs vallás, amíg Isten magát az embernek egy általa megszabott bizonyos időben ki nem jelenti, addig az ember hasztalanul csigázza fel magát, vagy mélyed el önmagába, vallást létrehozni nem tud. A vallás tehát úgy jön létre, mint a vizsgálóbíró előtt a vádolomlás: a bíró szól, kérdez, a delikvens pedig felel és vall. Az örök bíró szól lélekben az emberhez, és amint az ember erre válaszol, amint vall, olyan az ember vallása. Mert a vallás ilyen lelki párbeszéd: kijelentés és viszontválasz útján jön létre, azért nevezi az új teológia magát dialektikainak, és mert ez a tudomány a vallásban nem az embert, hanem az istenit teszi első helyre. A túlhaladott CE-sek örülhetnek, hogy az Úr, aki magát a tanulatlanoknak és a kisdedeknek szokta kijelenteni, végre ez egyszer a tudós teológusoknak is kijelentette a dialektika teológiában.¹³⁶

Két lapszámmal később Kecskeméthy visszatér a témára és *Jézusi tudomány* címen a következő gondolatokat fejtegeti: Bocsánatot kér azért, amiért előbbi írásában azt állította, hogy Isten a dialektika teológiában jelentette ki magát, holott a CE-sek meggyőződése szerint Istent egyedül csak Jézusban lehet megtalálni és megismerni, tehát a CE teológiája csak jézusi tudomány lehet. A racionális teológia sem felejtette el és nem tagadta meg Istent, hanem ésszel akarta keresni mindenütt és megérteni mindenben. A dialektika teológia sem tagadja Jézust, de mivel nem az ő személyében keresi az Istent, hanem az elvont igében, így Jézust bizonyos értelemben félretolja, és bár tanait tiszteletben tartja, őt magát nem követi. Hiszen ha követné, akkor tudná azt, hogy ki az Isten, és hogy kiben jelentette ki magát. A racionális teológia elvben és látszólag távol állott a CE-től és nem is akarta, és nem is tudta megérteni, de azért vele szemben a gúnyolódással beérte, mert nemesebb pillanataiban elismerte, hogy ő azokat sehogyan sem képes megtenni és elérni, amiket a CE megtesz, ennél fogva, bensőleg, bizonyos tisztelettel adózott neki. Ezzel szemben a dialektika teológia látszólag közelebb van a külső jelszavak szintjén, de valóban bensőleg messzebb van, mert fellépése óta a CE gúnyoltatása bizonyos üldöztetéssé vagy bojkottá erősödött. Aminek egyedüli oka az, hogy a CE soha nem fog az élő Jézus személye helyébe semmilyen tudományt vagy teológiát helyezni, vagy elismerni. Ezért amíg Jézust kerülgetni fogja a tudomány, akár racionálisan, akár dialektikusan, addig sohasem fogja a CE teológiáját megérteni, ami a Jézus teológiai tudományán, az Isten által kijelentett szereteten nyugszik egyedül.¹³⁷

Mit vall a CE az egyházhoz való hűségéről?

Kecskeméthy István, talán amikor CE Szövetség a leghevesebb támadásnak volt kitéve a református egyházhoz való viszonya és hűsége tekintetében, fogalmazza meg álláspontját. Hadd álljon itt, szó szerint, a maga tömör célratörő megfogalmazásában:

Mi, református CE szövetségesek indítatva érezzük magunkat tudomására adni mindenknek, akiket illet, amint következik:

¹³⁶ *Kis Tükör* 1931. XXI. évf. 34. sz. 134.

¹³⁷ Uo. 36. sz. 142.

Hogy mi nem azért maradunk benne az egyházban, mert benne születünk, hanem azért, mert ezt parancsolja tiszta, öntudatos és megdönthetetlen elvünk. Mi elvből vagyunk és maradunk reformátusok.

Hogy mi a református egyházat nem azért emeljük minden más egyház fölé, mint ha fogyatékoságait nem látók, hanem azért, mert a tiszta keresztyénségnek ez idő szerint legteljesebb kifejezőjét és hordozóját látjuk benne. A múlt szenvedései és dalai, szép emlékei és hagyományai, jelenlegi nemzeti és kulturális erői és gazdasági mind emelik és izzóvá teszik iránta való szerelmünket: de igazi értéke mégis keresztyénségében áll.

Hogy ennél fogva mi a keresztyénség központi tartalmát, az újjászülő Igét egyházunkban nem engedjük meghígítani, sem semmi emberi bölcsességgel megegyíteni. És nem engedjük elhomályosítani azt a tényt, hogy e tekintetben pusztá létezésünknek is van valamilyen jelentősége.

Hogy egyházunk széles, végtelen látókörét szűkkeblű felekezetieskedések által nem engedjük korlátozni és nem szűnünk meg arról vallást tenni, hogy csak egyetlen egy egyház van, mert egy főnek csak egy teste lehet.

Hogy egyházunknak Jézus által kitűzött felséges végcélját, a világ legyőzését nem engedjük önző alkalmazkodások, nagyképű nyárspolgári célkitűzések által alászállítatni. És aki a közelmúltat a jelennel elfogulatlanul összehasonlítja, az kénytelen elismerni, hogy e tekintetben is van valamilyen jelentősége pusztá létezésünknek is. Mennyivel más célkitűzések a maiak, mint a néhány évtizeddel vagy évvel előbbiek!

Akinek van füle hallani, hallja. És felelje meg az Úr előtt, vajon bölcs dolog-e a CE Szövetséget az egyház testéből kioperálni?¹³⁸

Kecskeméthy egy másik, *A „viszonyok” általános tisztázása* című cikkében a következőképpen ítéli meg a CE és az egyház viszonyát: A gyülekezetekben az egyesületek oázisok, amelyek megakadályozzák, hogy az élet vizének csörgedező patakjai a homokban eliszaposodjanak, azért gyűjtik össze a kis erecskéket, hogy virágozzanak és gyümölcsözzenek általuk. Ez határozza meg az egyháznak a szövetségekhez való viszonyát és vizont. Továbbá Kecskeméthy két okot hoz fel annak magyarázatára, hogy a CE viszonyát az egyházhoz és a lelkészekhez miért tartják sokan gyanúsak. Az egyik ok, hogy a CE a református egyháznak az újjászületésről szóló tanát szigorúbban fogják fel, mint általában a mai egyházi közvélemény és, bár furcsa, épp emiatt kerülnek a szektásodás gyanújába. És emiatt érzik kellemetlennek a velük való viszonyt a lelkészek közül különösen azok, akik az újjászületést a mai iskolás értelemben csak emberi elhatározásnak, a jóra való törekvésnek tartják. Ami pedig a szövetségeseiket illeti, tartsák tiszteletben a lelkészsüket, és ne kívánjanak olyan szolgálatokat tőle, amely a lelkész gondolkodásával nem egyezik. A másik ok pedig, amiért a CE Szövetségnek az egyházhoz való viszonya gyanús, az, hogy a CE a hiszekegynek a szentek egyességére vonatkozó tételét is komolyan veszi és a gyakorlatban is megvalósítja. Ezzel esnek az egyháziatlanság gyanújába. A kérdést pedig az egyetemes egyház szempontjából kell megítélni, mert, ha valamely felekezet nem úgy érzi, hogy az egyetemes keresztyén egyházért van, az lassan-lassan megüresedik, vértelenné lesz és elvilágiasodik. Minél nagyobb tehát a felekezeti öntudat, annál öntudatlanabb és üresebb mellveregetéssé lesz, ha nem az egyetemes egyház öntudatában gyökerezik. A CE itt is nagyon értékes szolgálatot tesz a felekezeteknek: nincs tehát szükség arra, hogy közigazgatási paragra-

¹³⁸ *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 6. sz. 21.

fusok láncával biztosítsuk felekezeti hűségét. A CE maradjon a felekezetek szabad karja, melyet egymás felé nyújtanak, hogy Jézusban egy testté ölelkezzenek.¹³⁹

Máthé Elek bonchidai szövetséges lelkész *Egyháztagság és CE szövetségi tagság* című cikkében fogalmazza meg azt, hogy szövetségesnek mindenkinél jobban kell szeretni egyházát, híven ragaszkodnia kell hozzá, buzgón kell forgolódnia, és alázattal kell szolgálnia abban. Ha fordulnak elő olyan esetek és körülmények, amelyek megbotránkoztatók, a lelkünkben támadó kétségek és nehézségek között, mindenkor különbséget kell tennünk az egyház és annak méltatlan képviselői között, mint ahogy a jó édesanyát nem lehet elítélni könnyelmű gyermekeinek hibáiért, rossz cselekedeteiért. A szövetséges hű egyháztagsága azonban nem zárja ki, hogy szeressen másokat is, hogy megismerje Jézusnak más akolból való juhait is és velük minden egyéb elválasztó korlátok fölött a Lélek egysége folytán vallja a keresztyén testvériséget, anélkül, hogy vizsgál-nánk, zsidó-e vagy görög, román-e vagy magyar, lutheránus-e vagy református az illető.¹⁴⁰

Végül pedig hadd idézzük még egy rövid írását Kecskeméthynek (*A szekták*), amelyben a szó rövid történeti értelmezése után sérelmezi, hogy újfent már a CE-t is leszektázzák. Véleménye szerint a CE sehonnan nem szakadt ki, ezért a szektázás mögött az a jámbor óhajtatik, hogy bárcsak kiszakadna. Ez azonban alaptalan óhaj és hiú reménység, mert a CE a történelmi egyházakat megbecsüli, bár egy felekezetet sem becsül le, a református egyház pedig éppen nagy kincs előtte. Zászlajára különben is nem a szakadozás van írva, hanem a tömörülés: *ragaszkodjatok a Főhöz, aki a Krisztus!* – zárja az érvelését Kecskeméthy.¹⁴¹

V. Közösség

Az út a világ legyőzéséhez a lelkek újjászületésén át vezet: tehát olyan alakulatokra van szükség, amelyek az egyházban az újjászületésnek meleg, puha, kedves fészkei. E tekintetben már kész tapasztalatok bizonyítják, hogy elsősorban a CE szövetségek jöhetnek tekintetbe – állítja *A „viszonyok” általános tisztázása* című írás szerzője, Kecskeméthy István.¹⁴² Egy másik írásában, amelyben a CE-szövetségek rendeltetéséről beszél, megállapítja, hogy a CE-szövetségek két ponton sietnek az egyház védelmére: eleve-nebb hitéletet és melegebb testvéri közösséget teremtenek. Evégre pedig teljesen az egyháznak kell áldoznia magát, de függetlenségét meg kell tartania. Mert ha nem áldozza magát önként és szabadon az egyházért, akkor arra a sorsta jut, amire az új felekezetalapítások. Ha pedig feladja függetlenségét, akkor megszűnik só és kovász lenni, és nem lesz egyéb, mint valamely felekezet jelentéktelen fölöslege és sallangja. A történelmi egyház nem nélkülözheti, sem más hivatalos munkával nem pótolhatja, ha élni és virágozni kíván. A szövetségek pedig csak a történelmi egyházban teljesíthetik rendeltetésüket, és pedig csak függetlenségük és önállóságuk teljes megőrzésével. Az ő munkájuknak csak akkor van értéke és sikere, ha az szabad és önkéntes szolgálat.¹⁴³

Hogy a fenti megfogalmazások mennyire valósultak meg, azt korábbi fejezetek tárgyalták, ahol a szolgálat és hűség kérdéséről volt szó. Mégis e hitvallásszerű gondola-

¹³⁹ *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 37. sz. 145–146.

¹⁴⁰ Uo. 1929. XIX. évf. 19. sz. 89.

¹⁴¹ Uo. 1932. XXII. évf. 19. sz. 76.

¹⁴² *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 37. sz. 146.

¹⁴³ A CE-szövetségek rendeltetése. *Kis Tükör* 1927. XVII. évf. 42. sz.

tok jelen fejezetünk esetében azzal a jelentőséggel bírnak, hogy megválaszolják az önkéntelenül adódó kérdéseket abban a tekintetben, hogy mi szükség van a gyülekezetek kebelében létrejött helyi szövetségeknek, melyeket legtöbbször éppen a gyülekezetben szolgáló lelkész hoz létre. Az alábbiakban láthatjuk konkrétan, a kutatás eredményei szerint, hogy melyik erdélyi gyülekezetben mikor alakult helyi szövetség (ahol erre nézve adattal rendelkezünk), hogyan és miben fejtette ki tevékenységét. Kutatásunk főleg a korabeli sajtóban megjelent tudósításokra, az utazótitkár beszámolóira, emlékirásokra, és ritkább esetben szemtanúk visszaemlékezésekre támaszkodik.

Adorján. Az utazótitkár 1930. június 20.–július 10. közötti látogatásában említi a helyi gyülekezetet. A leánybiblikörnek Hallelujah éneket tanított. A lelkész kéri az utazótitkár segítségét a vasárnapi iskola és biblikör beindítására, melyet az utazótitkár készséggel elvállal.¹⁴⁴

Alsósófalva. 1928. február 18–27. közötti utazásáról számol be a Szövetség elnöke, Kecskeméthy.¹⁴⁵ Ottjártakor a helyi lelkész, Balogh Ferenc vallásos estélyt szervezett, amelyre a közeli Parajdról is átjöttek néhányan. Ugyanabban az évben a marosvásárhelyi szövetségesek is tiszteletüket teszik Alsósófalván, de látogatásukról nem közölnek részleteket. Klein Adolf Pál missziói munkás 1931. június 6-i látogatásából azt tudhatjuk meg, hogy Balogh Ferenc és családja igazi magyaros vendégszeretettel fogadta a vendéget és a beszélgetés kapcsán Balogh Ferenc sérelmezte, hogy a felelősségérzet hiányzik a CE munkájából.¹⁴⁶ Ugyanaznap este a biblikör termében missziói estét rendeztek, amelynek keretében, ének és ima után, Nagy Árpád parajdi kántor szólóéneket adott elő, Kacsó Mancika pedig szavalt. Ezután következett a vendég előadása a külmisszióról, a zsidómisszióról és a belmisszióról. Befejező beszédet és imát a helybeli lelkész mondott. 1932. december 17-én ugyancsak Klein Adolf Pál tett látogatást, melynek keretében a helyi önképzőkörben szolgált. Szóbeli visszaemlékezés szerint, a Balogh Ferencet szolgálati helyén követő Boros Árpád lelkész és családja elkötelezett tagja, híve és támogatója volt az Alsósófalván már beindult szövetségi munkának. A visszaemlékező megjegyzi, hogy a házi istentiszteleteket mindig laikus egyháztagek vezették, ahol a lelkész megfigyelőként vett részt, és csak akkor szolt hozzá a beszélgetéshez, ha a Szentírástól idegen hozzászólások hangzottak el.¹⁴⁷ Ezen az alkalmakon többnyire az asszonyok vettek részt, mivel a férfiakat lekötötte a mezei munka. A visszaemlékező legkedvesebb élménye ezekkel az alkalmakkal kapcsolatban: *Addig nem mentiünk háza a bibliaóráról, amíg ki nem bontottuk a „testust”. Az ígérez pedig sokan hozzászóltak.* Fontosnak tartja még elmondani, hogy a lelkész nagyon sokat foglalkozott a gyerekekkel.

Apahegy. Az 1930. június 20-án kelt utazótitkári jelentésből szerzünk tudomást arról, hogy a vadregényes Apahegy csekély számú leányegyháza Szinérváraljának, ahol az utazótitkár a kicsiny imaházban hirdette az ígét, kevés, de lélekben buzgó gyülekezet előtt. Ezután a gyülekezet teljes számban részt vett az iskolateremben tartott evangeli-

¹⁴⁴ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 30. sz. 119.

¹⁴⁵ Uo. 1928. XVIII. évf. 10. sz. 39.

¹⁴⁶ Uo. 1931. XXI. évf. 35. sz. 140.

¹⁴⁷ Károly Anna alsósófalvi lakos (szül. 1916) visszaemlékezése a 30-as és 40-es évek helyi szövetségeinek eseményeiről. (Szóbeli forrás)

zációs istentiszteleten. *Igyekeztem lelkiismeretüket felrázva a megtérésre felhívni őket, és amint utóbb az egyházzogondnok elűjságoita, az emberek még az utcán is arról beszélgettek, hogy mi mindenben érzik magukat bűnösnek – állapítja meg az utazótítkár.*¹⁴⁸

Arad. Az 1930. december 1-én kelt utazótítkári jelentés szerint Aradnak Mikelaka nevű külvárosában vendégeskedett. A következő nap délutánján a városban magánháznál tartottak összejövetelt, a háziasszonynál összegyűlt három szomszédasszony jelenlétében. Ez után a helybeliek elhatározták, hogy ezentúl minden vasárnap délután bibliaórárt fognak tartani váltakozva, Mikelakán és Aradon.¹⁴⁹

Bibarcfalva. A *Kis Tükör* Kecskeméthy István 1927. szeptember 10–17. között tett bibarcfalvi látogatásáról ad hírt. A helyi szövetség vezetője Borbáth Irén. *A szövetség sok belső megpróbáltatáson és viszontagságon ment már át, de végig megtartotta gyermeki hitét, üdeségét, erős szövetségi öntudatát, a testvéri közösség bensőségét és a szeretet lobogását. Különös jellegzetessége neki, hogy szinte csupa házastársakból áll, és a felnőttek csoportját a vasárnapi iskolások kedves, növekvő serege veszi körül – jellemzi a szövetséget Kecskeméthy. E látogatás alkalmával bibliaórárt és szeretetvendégséget tartottak, amelynek keretében a helybeli lelkész, Borsay László, igen szép felszólalást tartott. Ezután Kecskeméthy kifejtette a szövetségi munka jelentőségét az egyház életére nézve. 1930. szeptemberben, négy héten keresztül, az utazótítkár tartott a helyi CE Szövetségnek biblia- és imaórákat.*¹⁵⁰

Bürgezd. Péter András helybeli lelkész alapította meg a helybeli szövetséget. Az utazótítkár, K. Tompa Artúr, 1930. június 20-tól július 10-ig tartó körútja során keresi fel a gyülekezetet. Háromnapi tartózkodása alatt a bibliakör tagjainak minden este hitmélyítő órákat tartott, Jakab József helyettes lelkész közreműködésével. Vasárnap, június 13-án két templomi igehirdetést és az iskolateremben evangelizációt is tartott. *Főlhívtam azokat, akik az Úr Jézust követni és életüket neki átadni akarják, hogy jöjjenek az utóösszejövetelre, a parókia tanácstermébe, hogy teljes bizalommal tárják föl egyenként előttem lelküket. Sorra jöttek lelki nehézségeikkel, amelyeket meghallgatva s megfelelő tanácsot adva, végül a gyülekezet előtt összefoglalva, még egyszer megvilágítottam a lényeges teendőket. Végül a hívő Isten gyermekeit hívtam föl imádkozásra, akik leborulva buzgó imádságban adtak hálát eme lelki halfogás eredményéért és könnyörögtek kegyelmet az újonnan megtértekre – összegzi beszámolóját az utazótítkár.*¹⁵¹

Déva. A szövetség 1925-ben a helyi lelkész, Bitay Béla kezdeményezésére alakul meg a gyülekezet kebelében, melynek titkára Klimstein Vilma postatisztnő lett. Négy év múlva, 1929 márciusában nyílt ellentét kezdődik a lelkész és Klimstein Vilma között, utóbbit még 11 szövetséges támogatta.¹⁵² 1930 februárjától Bitay Béla több alkalommal is ifjúsági bibliaóra vezetésével bízta meg Klimstein Vilmát, ami a viszony rendezésére utal. 1928. szeptember 22–25-én Herbeth István marosvásárhelyi szövetséges lelkész tesz látogatást Déván és a közeli Csángótelepen. Evangelizáló és hitmélyítő órákat tart. *Olyan jó nekünk együtt lenniünk, az Úr küldje, hozza el kedves testvéreinket*

¹⁴⁸ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 30. sz. 118.

¹⁴⁹ Uo. 52. sz. 206.

¹⁵⁰ Uo. 1927. XVII. évf. 39. sz. 157.

¹⁵¹ *Kis Tükör* 1930 XX. évf. 30. sz. 118.

¹⁵² BuzogányIKE 167–168.

még gyakran, hogy együtt felbuzduljunk, s lelki ajándékokat vehessünk – nyugtázza ily módon a látogatást egy helyi szövetséges, Dónáth Sámuelné.¹⁵³ 1930. november 20-án Kecskeméthy István keresi fel a helyi szövetséget,¹⁵⁴ akit Bitay Béla lelkész lát vendégül. Még aznap este igemagyarázatot tart a bibliakör felkérése folytán, a Márk 9,43–48 alapján. Másnap először a Gerei-telepen, utána a Csángótelepen tart evangelizáló órát. Vasárnap az ifjúsági körben az ifjakkal és a vasárnapi iskolásokkal foglalkozik, míg a többi napokon minden este más és más magánháznál tart evangelizáló összejöveteleket és imaórákat. 1931 karácsonyán a helyi szövetség karácsonyi ünnepet szervez, az ifjúsággal karöltve. A szeretetvendégség keretében adták elő a *Ferike álma* című színdarabot a vasárnapi iskolások.

Dicsőszentmárton. A helyi CE szövetségi munka 1923 őszén kezdődött el 4 lélekkel (1 férfi és 3 nő).¹⁵⁵ Az előkészítő munkát csak szűk mederben és lassan folyt. Az akkori körülmények még nem engedték, hogy az egyház keretén belül a nyilvános szervezőmunka elkezdődhessen, ezért evangelizációt és bibliaórákat csak háznál tarthattak. Ugyancsak háznál tartották a vasárnapi iskolát is 1925 májusától 10–12 gyerekekkel. A felnőttek óráján már 14–18 lélek is részt vett. A munka szélesebb körben elterjedt a következő hónapban, amikor Hegyi Károly lelkész, nyugdíjas esperes megengedte, hogy a református egyház keretén belül megkezdődjön a munka mind a felnőttek, mind a vasárnapi iskolás gyermekek között. Eleinte a templomban voltak az órák, szeptember hónap folyamán viszont már a református polgári iskola termeit bocsátották rendelkezésükre. A vasárnapi iskola ekkor már annyira megnépesedett, hogy három csoportra kellett osztani a mintegy 70–80 gyerekből álló csoportot. A felnőttek számában is több és lélekben erősebb gyarodást tapasztaltak. Az *Örömbúr* havi folyóiratot többen megrendelték, de voltak olyanok is, akik az egyes számokat külön megvették.¹⁵⁶ Hegyi Károly esperes nyugdíjba való vonulása után Adorján Gábor lett a lelkész, Ady László pedig a segédlelkész. Velük kezdődött el a munka kibővítése és ők hozták létre az ifjúsági egyesületet (IKE).¹⁵⁷ A vasárnapi iskolákat Ady László és Nagy János tartották délelőtt, délután pedig Adorján Gábor. Evangelizáló órát a felnőtteknek Ady László segédlelkész tartott, de bibliaórát is minden csütörtökön és szombaton. Az ifjúsági evangelizáló órákat Adorján Gábor, az imaórát pedig Nagy János tartotta. A karácsonyi ünnepek alkalmával több szegényebb sorsú gyermek ruhát is kapott. Ezenkívül minden vasárnap este Adorján Gábor lelkész az őskeresztény hitvallóiról és vértanúiról tartott ismertetést nagyszámú közönség előtt. 1930. január 5-én Klein Adolf Pál missziói munkás számol be látogatásáról, mely alatt a Nitrogéngyár telepén tartott bibliaórát.¹⁵⁸

¹⁵³ *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 42. sz. 166.

¹⁵⁴ Uo. 1930. XX. évf. 52. sz. 206.

¹⁵⁵ Uo. 1926. XVI. évf. 10. sz. 77.

¹⁵⁶ A Marosvásárhelyi szövetség folyóirata Filep Béla szövetséges lelkész szerkesztésében.

¹⁵⁷ Ld. bővebben BuzogányIKE 173–174.

¹⁵⁸ *Kis Tükör* 1932. XXII. évf. 4. sz. 16.

Felsősófalva. 1931 júniusában Klein Adolf Pál látogatta meg a gyülekezetet, ahol Fekete János¹⁵⁹ lelkész szolgált. 1930-ban választották lelkésszé, és 1934-ig teljesített szolgálatot. Az evangéliumi nevelés mellett a népművelésben is fáradhatatlanul tevékenykedik. Korondon népművészeti találkozókat szervez. *Igazi keresztyén lelkületű lélek, aki a szegényt tűzvészszel és nyomorúsággal megpróbált népnek mindenkor kész, segítő lelkipásztor. Hívei a legnagyobb szeretettel veszik körül* – állapítja meg a látogató. Klein az iskolában bibliaórát tart a Jn 3,1–7 alapján. Vasárnap a templomban ígét hirdet a Mal 3,1–2 alapján, *Jézus Krisztus tudománya tisztítóútz* címmel. Délután a község mellett lévő hegyen hirdet ígét az 1Móz 32,24–26 alapján (címe: *A keresztyén élet tusakodásai a bűnnel szemben*). Este az iskola nagytermében a missziói est témája a külmisszió, a zsidómisszió és a belmisszió volt.

Ipp. Kabai Sándor vezetésével minden héten kétszer tartottak bibliaórát az állami iskola nagytermében. Farkas Márton, a gyülekezet presbitere elmondta, hogy egyházi előljáróként eleinte szégyellt az összejövetelekre menni, de a Lélek hajtotta őt, és menni kellett, ezért ő most boldog és nem szégyelli a Krisztus evangéliumát.¹⁶⁰

Józsefháza. K. Tompa Artúr utazótítkár 1930. június 20. és július 10. közötti utazása során egy egész hetet töltött a helyi szövetségnél. Két vasárnap templomi istentiszteletet tartott délelőtt és délután, ezenkívül vasárnapi iskolát és a serdülő ifjúságnak bibliaórát az iskolában. Délutánonként evangélizáló, este hitmélyítő órákat tartott.¹⁶¹

Kibéd. 1928. február 18–28. közötti körútján a CE Szövetség missziói bizottságának két tagja látogatott el a szövetséghez. Egyikük, Kecskeméthy István a következő megjegyzést tette: *A kibédiek bátran előre mennek, mint akik az eke szárvára tették a kezüket.*¹⁶² 1931. júniusi körútja alatt Klein Adolf Pál missziós munkást a helyi lelkipásztor, dr. Dániel György látja vendégül. A látogatót lenyűgözi a vendéglelkész teológiai és más munkásságairól szóló kéziratjai, amelyek bekötve álltak íróasztalán. A belmisszió munkáiról pedáns pontossággal készített feljegyzéseket. Egy szövetséges testvérnő felkérésére bibliaórát tartott nagyon sok résztvevő jelenlétében. 1932-ben ugyancsak a fent nevezett missziói munkás tesz látogatást, ahol január 3–4-én az imahét programja szerint tart bibliaórákat.

Kraszna. 1924. február 2-án alakul meg a CE Szövetség. A fogadalmat az ottani bibliakör 18 tagja tette le, Kádár Géza zilahi esperes, szövetséges lelkész jelenlétében. A gyülekezet lelkésze testvéröccse az esperesnek és ő vezeti a helyi szövetséget. 1927 augusztusában konferenciát szerveztek itt, amelyre, a helybelieken kívül, mintegy 80 szövetséges jött el.

Kolozsvár. A kolozsvári szövetség tulajdonképpen az elsők között alakul, lévén, hogy a mozgalom lelki atyja, Kecskeméthy István, már jóval a szövetség megalakulása

¹⁵⁹ 1958-ban a CE Szövetségben kifejtett tevékenysége miatt Karácsonyfalván, ahol lelkészi szolgálatot teljesít, letartóztatják és koncepció perben 10 év börtönbüntetésre ítélik. 1964 júliusában amnesztiával szabadul, 1965 novemberében elhunyt. *Bilincseket és börtönt is* – dokumentumkötet. Kolozsvár 1997. 49–52.

¹⁶⁰ *Kis Tükör* 1927. XVII. évf. 51. sz. 205.

¹⁶¹ Uo. 1930. XX. évf. 30. sz. 118.

¹⁶² *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 10. sz. 39.

előtt hűségesen irányította és végezte a különböző szolgálatokat a belmisszió mezején. A szövetség elnökén és titkárán kívül, nagyon sok laikus vette ki részét a szövetségi munkából. 1923-ban a város minden iskolájában beindították a vasárnapi iskolai oktatást. A Teológián, Imre Lajos tanár vezetése mellett, a teológus ifjúság segítségével végezték a vasárnapi iskolai oktatást. Ebben az évben megnyílt a Trefort utca 13. szám alatt az evangéliumi könyvkereskedés, melynek cégtábláján az *Evangéliumi Missió* felirat áll. 1924-ben a Belvárosi Egyházközségben megalakul az egyházközség belmissziói bizottsága, mely tagjainak legnagyobb része az EMESZ tagjai közül kerül ki. Az új belmissziói bizottság a kórházi betegeknek könyvtárat létesített, melyet Deák Ferenc lelkész kezelt.

Egy 1926. évi feljegyzés szerint az EMESZ munkástagjai a következő belmissziói munkákat végzik: Minden vasárnap délután 4 órától a református Teológia I. számú tantermében evangelizáló bibliórát tart Kecskeméthy István. Péntek este 7-től közösségi imaóra Erdély evangelizálásáért, melyet K. Tompa Artúr vezet. Szerda este 6-tól 7-ig a Farkas utcai református templom melletti toronyszobában serdülő lányok számára bibliakört vezetnek felváltva Keiser Ilona, Szabó Erzsébet és dr. Gergely Jenőné. Szombat délután 6-tól 7-ig háromszólamú női énekkar ugyanott, vezeti K. Tompa Artúr. Bálint Géza szövetségi tag lakásán, a Crișan utca 31. szám alatt a környékbeliek számára bibliamagyarázó órát tart csütörtök délután 6-kor K. Tompa Artúr. Szerda délután fél 6-tól bibliórát vezet a Pata utca 20. szám alatt, Fülöp Ákosné szövetséges tag lakásán özv. Radnótfáy Gyuláné. A Magyar utcai kórházban vasárnap délelőtt fél 9-től bibliórát tart Kecskeméthy Istvánné. Szövetségi munkaórák vannak a Kossuth Lajos utca 30. szám alatt Gergely Antalné lakásán, kedd délután 6-tól 8-ig. A Kornis utca 8. szám alatt hétfő délután 7-től 8-ig, Serdülő lányok számára bibliakör az unitárius kollégiumban és a monostori református iskolában vasárnap délelőtt 11-től 12-ig, Weinrich Lujza és dr. Gergely Jenőné vezetésével. Vasárnapi iskolája van a szövetségnek a monostori református iskolában, a Petőfi utcai állami iskolában és a Református Teológián vasárnap reggel 9-től 10-ig. Vasárnapi iskolai előkészítő órát tart K. Tompa Artúr a vasárnapi iskolai vezetők számára a hétfői munkaórával kapcsolatosan. A Mária-Valéria leányárházban szerda délután 3-tól 4-ig a református gyermekek számára bibliórát tart Keiser Ilona. Kardosfalván Csáky János református teológus, Farkas Lázárné lakásán szombat délután gyermekek számára és vasárnap délelőtt 11-kor felnőtteknek bibliórát tart.¹⁶³

1926. június 27-én a kolozsvári CE Szövetség szeretetvendégséget szervezett a református kollégium konviktusán. A programot Vásárhelyi János püspökhelyettes imája nyitotta meg, Turák Irén szép szavalata után K. Tompa Artúr felolvasása következett, melyben kifejezte háláját a brit és külföldi bibliatársaság iránt. Ezt követte Filep Ákosné, K. Tompa Artúrné és Orbán Valéria terce, Szabó Erzsébet szavalata és tanulmányos jelenete *Élet és iskola* címmel. Az ünnepélyt bibliamagyarázat és ének zárta. A szeretetvendégségre hivatalosak voltak és meg is jelentek az összes kolozsvári református bibliakör, amelyek nem mind a CE kötelékébe tartoztak.¹⁶⁴

1925-ben a Fecske utca 3. szám alatt özvegy Váradiné és Váradi Juliska magánházában állandó bibliakör és vasárnapi iskola fejlődött ki. A bibliakör résztvevői a kolozsvári szövetség tagjai, akik az ottani városnegyedben önálló munkát igyekeznek ki-

¹⁶³ *Kis Tükör* 1926. XVI. évf. 7. sz. 53–54.

¹⁶⁴ Uo. évf. 19. sz. 150.

fejteni. 1928. november 13-án rendezték meg első szeretetvendégségüket, amelynek keretében a perselyes gyűjtés, a vasárnapi iskolások karácsonyfa ünnepélyén, néhány szegény gyermek ruhasegélyben való részesítése érdekében történt.¹⁶⁵

Az 1929-es VII. országos EMESZ-konferencia keretében adták át a Csákány utcai napközi gyermekotthont.¹⁶⁶

1929. október 11-én, imaóra keretében tartanak beszámolót a szövetség munkás-tagjai az 1928–1929 közötti tevékenységükről. Erről rövid beszámolót tart Radnótfáty Gyuláné.¹⁶⁷ Gergely Anna a háztartásbeliakkal foglalkozott vasárnaponként délután 5 órától. Fülöp Ákosné a Magyar utcai kórházban tartott vasárnaponként áhítatot, amit a kórház vezetőse szívesen vett. Legtöbbször az ideggyógyászati osztályon mennek el az áhítatokra. A Csákány utcai házban Szabó Sára körül sereglenek a gyermekek. Klein Adolf a Csákány utcában és a Fecske utcában tart rendszeres összejöveteleket. Köszönetet mondanak az unitárius kollégium igazgatóságának, amiért már harmadik éve készséggel bocsátja rendelkezésre az egyik tantermet, ahol Weinrich Lujza a serdülőkkel foglalkozik. Keresztesné házanként gyűjti össze a gyermekeket vasárnapi iskolába. Szabó Erzsébet, Váradi Juliska és Orbán Valéria a református kollégium növendékeinek tart rendszeresen bibliaórát. Mindezeket a munkásokat táplálják és gondozzák a K. Tompa Artúr titkár által vezetett ima- és bibliaórák.

1930. január 26-án a Fecske utcai bibliakör szeretetvendégséget rendezett a Csaba utca 4. számú házban, ahol a terem zsúfolásig megtelt. A Fecske utcai leánybiblikör énekkara kísérte végig a programot, K. Tompa Artúr szövetségi titkár bibliamagyarázatot tartott (Jn 2,1–11 alapján), Vásárhelyi János püspökhelyettes néhány szívből jövő lelkesítő szót mondott a szeretetvendégségen részt vevőknek, felvázolva a világ hitetlenségét, végül buzdító szavakat intézett a bibliakörhöz. Február 2-án a Csákány utcai Napközi Gyermekotthonban volt szeretetvendégség, amit a Csákány utca és a Koncz telep együtt rendeztek. A gyermekek szavalatai után itt is K. Tompa Artúr hirdette az ígét, és végül pedig Weinrich Lujza tett bizonyosságot megtéréséről, kérve az Úr kegyelmét a bibliakör munkájára.¹⁶⁸ Július 20-án, ugyancsak a Csákány utcai Napközi Gyermekotthonban tartottak szeretetvendégséget. Szabó Sára közel 300 gyermeket vendéglelt meg, közöttük a Mária-Valéria árvaházat is. Körülbelül 40 gyermek szavalata után K. Tompa Artúr tartott bibliamagyarázatot. Vásárhelyi Boldizsár református lelkész is szólott a gyermekekhez, igyekezett megértetni velük, hogy milyen boldogok ők, amiért ismerik Jézust, és milyen borzasztó azoknak helyzete, akik nem ismerik őt.¹⁶⁹ Hadd álljon itt egy elgondolkodtató történet a Csákány utcai gyermekekről: A Csákány utcai Napközi Gyermekotthon egyik kis látogatójának a kommunista gyermekek azt mondták: *Ha van Isten, hát mondd neki, hogy vegyen neked kabátot.* Erre a gyermek mély meggyőződéssel felelt: *Hát vesz is! Most még más viseli, de majd meglátjátok, hogy lesz neked kabátom.* Szomorúan jegyezte meg erre Sára néni a körülötte álló gyermekeknek: *Látjátok gyermekeim, ezek a kommunisták így kapkodják ki szívetekből az elbintett magot.* Mire az egyik gyermek ragyogó arccal felelt: *Sára néni, az enyémből már nem lehet: már kicsirázott!*¹⁷⁰

¹⁶⁵ *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 47. sz. 187.

¹⁶⁶ Ld. a *Szolgálat* című fejezetnél.

¹⁶⁷ *Kis Tükör* 1929. XIX. évf. 44. sz. 190.

¹⁶⁸ Uo. 1930. XX. évf. 7. sz. 28.

¹⁶⁹ Uo. 31. sz. 124.

¹⁷⁰ Uo. 1932. XXII. évf. 11. sz. 44.

1932. október 30-án a Kolozsvári CE Szövetség a református kollégium konviktusi termében szeretetvendégséget tartott. Ez az ünnepség a reformáció ünnepségének is szólt. A programnak 24 pontja volt és este 11 óráig tartott. Annyian voltak, hogy mozogni is alig lehetett.¹⁷¹

Lippa. A gyülekezet szövetséges lelkésze, Pálúr István hozza létre a helyi szövetséget. 1930. december 3-án ide látogatott Kecskeméthy István, akit a lelkész nagy szeretettel fogadott. Érkezése előtt a lelkész megpróbálta összeszedni a lippai és a közeli radnai gyülekezet nagy részét, hogy minél többen vegyenek részt Kecskeméthy evangelizációján. A gyülekezetnek nem volt temploma, csak imaháza, amely várakozáson felül megtelt, sőt egy egész padsor római katolikus résztvevő is kíváncsi volt az evangelizációra, amelynek keretében a helyi 8 tagú énekkar szolgált; összetétele református és római katolikus hívekből állt, baptista karvezető irányításával. Még ez év nyarán Kecskeméthy kéthetes evangelizációs alkalmat vállalt a gyülekezetben.¹⁷²

Lupény. 1929 végén a helyi kis létszámú szövetséget is meglátogatta az utazótitkár.¹⁷³ Fájdalommal veszi tudomásul, hogy erős támadásnak van kitéve a baptisták, adventisták, millenisták (Jehova tanúi), de leginkább a szabadkeresztyének részéről. Ez utóbbiakat helyi elnevezés szerint „bogyisták”-nak neveznek vezetőjük, Bogya József után. A támadások ellenére, a kevés szövetséges mégis kitart a CE célkitűzése mellett: *Krisztusért és az egyházáért!* Munkájában a helybeli református egyházra támaszkodik, és mellette hűségesen kitart. Az utazótitkárt egy Lidia nevű szövetséges fogadta, aki ötödmagával tagja a helyi szövetségnek. 1930. év végén történt Zsil-völgyi látogatása során az utazótitkár nem tudja felkeresni a szövetségeseket a leesett hó miatt, mivel azok messze fent az István bányatelepen lagnak. Ennek ellenére örömmel nyugtázza mégis, hogy a helyi szövetség jó kezekben van Babos Sándor helybeli lelkész irányítása alatt.¹⁷⁴

Marosújvár. 1930 végén tett utazótitkári látogatás beszámolójából szerezhetünk tudomást a helyi szövetség életéről. Az utazótitkárt Varga Árpád szövetséges fogadja, minekutána az felkeresi a helybeli lelkészt, akivel beható eszmecserét folytat a folyamatban levő belmissziói munkákról. Este bibliakört Varga Árpád szövetségesnél, másnap ugyanez a bibliakör római katolikus családnál gyűlt össze, ahol az utazótitkár beszámolt az EMESZ tagsággal kapcsolatos tudnivalókról. Örömmel nyugtázta, hogy az egyik szövetséges tag vasárnapi iskolát működtet, amelyen több felekezethez tartozó gyermek is részt vesz, sőt a görög katolikus esperes unokája is ebbe a vasárnapi iskolába jár. Végül buzdította a szövetségeseket a vasárnapi iskolai munka minél hatásosabb fejlesztésére és új vasárnapi iskolai csoportoknak a rendelkezésére álló munkások számának megfelelő arányban való szaporítására.¹⁷⁵

Marosvásárhely. 1904-ben indult el az evangéliumi munka, melynek keretében számos bibliakör alakult. A kis tábor folyton növekedett és beindultak a vasárnapi iskolák is. Nemsokára nincs Vásárhelyen elemi iskola, melynek osztályaiban ne lennének

¹⁷¹ *Kis Tükör* 1932. XXII. évf. 19. sz. 74.

¹⁷² Uo. 1930. XX. évf. 53. sz. 206.

¹⁷³ Uo. 4. sz. 13–14.

¹⁷⁴ Uo. 49. sz. 193–194.

¹⁷⁵ Uo. 49. sz. 193–194.

vasárnapi iskolás gyerekek. Hamarosan a próbatétellel is szembe kell néznie a közösségnek, ugyanis a gyerekeket kitiltással fenyegetik az iskolából, ha a vasárnapi iskolába mernek járni. Közben a felnőttek közt lévő munka is bővül. A szövetség 1914-ben alakul meg. Az első világháború alatt a város árvái és özvegyei között végez szolgálatot a szövetség. 1916-ban hontalanná vált menekültek árja özönli el a várost és a CE Szövetség csakhamar felismeri teendőit: felkeresi és összegyűjti a különböző helyeken elhelyezett embereket, akiken nem segített egyetlen, magát máskor hangosan reklámozó jótékonyági intézmény sem. Meghallgatja panaszukat, figyel rájuk, és új reményt ad munkájával a kétségbeesett szívekbe. Istentiszteleteket tart közöttük a város különböző pontjain és füzeteket, traktátusokat oszt szét nekik. A szenvedésekben elgyötört, a veszteség miatt lesújtott nép szíve megnyílt és fogékony lett az evangélium békességet hirdető szavára.¹⁷⁶

Halmen József marosvásárhelyi szövetséges feljegyzései fontos adatokkal szolgálnak a szövetség életéből. A szövetség vezetője Herbeth István lett, aki a CE 1947. évi felozlatásáig vezetője volt a közösségnek.¹⁷⁷ A bibliórákat a református leányiskolában tartották. A felnőtt szövetség tagjai: Herbeth István és felesége, Nagy Gábor és felesége, Nagy János és felesége, Nagy Károly, Nagy Ödön kollégiumi tanár, Filep Béla, Korbelek Andor, Aizenhut Anna, Bakó Mózes és felesége, Benő János és felesége, Nyíri Sándor és felesége, Nagy Lajos, Nagy Sándor és felesége, Kron Ernő és felesége és még sokan mások. Később kapcsolódtak be: Árus József, Fazakas István, Horváth György és Birtalan Sándor. Hamarosan megalakul a leányszövetség is Derzsiné vezetésével, melynek tagjai: Filep Béláné Truca Irénke, Bisztrai Sándorné Truca Margit, Csiszér Piroska, Nagy Juliska diakonissza, Gergely Béláné Halmen Erzsébet, Halmen Béláné Bodó Ágnes. Később kapcsolódnak be: Nagy Jucika, Nagy Anna, Benke Rozália, Csiszár Anna, Csiszár Lujza, Herbeth Márta, Bodó Anna, Besenyei Ida, Maroscher Ella, Csáki Jánosné Pap Irénke, Hegyi Józsefné Pap Rózsika, Rác Anna és Fekete Gyuláné Bodó Ilonka.

¹⁷⁶ Filep Béla: *Tíz év a Marosvásárhelyi Keresztény Szövetség életéből*. Kolozsvár 1924.

¹⁷⁷ Jelenleg is tagja a Marosvásárhelyi CE Szövetségnek feleségével együtt. 1941-ben evangélikus ifjúként kapcsolódik a szövetség ifjúsági alakulatához.

A 20-as években megalakul a fiúk szövetsége is a következő tagokkal: Csegedi Márton, Fülöp Sándor, Krizbai László, Nagy Albert, Várbeli Béla, Csiszér Árpád, Kacsó Béla, Nagy Árpád, Bakó István és mások. Ezt a fiúszövetséget 1935-ben feloszlatta a szövetség, mert nem a lelki dolgok kerültek előtérbe, hanem a sport és egyéb szórakozások.

A szövetség tagjai minden vasárnap délután a református leányiskolában 3–4 óráig vasárnapi iskolát tartottak kicsiknek és nagyoknak, illetve serdülőknek külön. 4-5 óráig ifjúsági órát tartottak külön a fiúknak és a lányoknak. 5 órától evangelizáló órát rendszerint Herbeth István vezette, ritkábban Nagy Ödön és Filep Béla. Csütörtökönként este bibliaórát tartott a szövetség, ahol lehetőség volt a hozzászólásra és az alkalmat közös imádság zárta. Ezekon az alkalmakon felváltva a fentiekén kívül Nagy János, Árus József, Nagy Lajos, Benke Rózsika, Nagy Juliska, Nagy Jucika, Halmen Erzsébet és Halmen Béláné szolgáltak. A vasárnapi alkalmakon 80–100 személy, míg a csütörtökön 50–60 személy vett részt. Szombat esténként került sor a szövetség tagjainak közös imaórájára, melynek keretében volt a havonkénti szövetség megújító óra is. A szövetségnek rendes tagja lehetett valaki egyévi próbatagság után. Voltak pártoló tagok is. A szövetséget egy 7 tagú választmány vezette. A tagok születésnapját rendszerint megtartották igei szolgálat és éneklés keretében. A szövetség minden évben kétszer-háromszor szeretetvendégséget rendezett, ahol igei szolgálatok, bizonyágtételek, szavlatok, ének és zenei szolgálatok hangzottak el. Ezekon az alkalmakon rendszerint részt vett Tóthfalussy József vártemplomi esperes és Beyer Fülöp evangélikus lelkész is. Nyaranta kirándulásokat szerveztek, melyet az igehirdetés, éneklés, beszélgetés és társasjátékok tettek színessé. A szövetség tagjai minden héten bibliaórát tartottak a város szélén levő Besében a Vállaskútnál és Meggyesfalván. A börtönben Nagy Juliska és Filep Béla tartottak rendszeresen bibliaórát.

Minden év szeptemberében megtartotta a szövetség a Vártemplomban évi konferenciáját, amelyre a környéki falvakon kívül jöttek a Sóvidékről, Kolozsvárról, Zilahról, Nagyenyedről, Déváról és Szatmárról is. Ezekon az alkalmakon rendszerint 250–300-an vettek részt. A nagy ünnepeken rendszerint kalácsot és tésztát osztottak a szegények között, amiből vittek a szegényházba és a börtönbe is. Karácsonykor rendszerint ünnepélyt rendeztek a vasárnapi iskolások, ahol a gyerekek szeretetsomagot kaptak. A szövetség folyóirata az *Örömhír* volt, melyet Filep Béla szerkesztett.

A 30-as években a szövetség tagjai rendszeresen látogatták a vidéki szövetségeket, ahol bibliaórákat tartottak Árus Lajos, Halmen Erzsébet és Halmen Béláné vezetésével. A leggyakrabban látogatott közösségek közé tartoztak: Kibéd, Sóvárad, Parajd, Alsósófalva és Felsősófalva.

1941-ben újraalakult az ifjúsági szövetség 5 taggal: Nagy Jenő,¹⁷⁸ Nagy István, Szócs Lajos, Bakó István és Halmen József. Később a leányszövetség is: Kászoni Erzsébet, Kretovits Erzsébet, Halmen Mária, Halmen Irén és Máté Irénke tagokkal. Ez

¹⁷⁸ Foglalkozása szerint cipész. Vasárnapi iskolai vezetőként szolgált, majd az ifjúság között is munkálkodott. Evangéliumi iratokat, traktátusokat vásárolt a körzetében lakó családok számára. Ezeket a családokat rendszeresen látogatta és vitte számukra az evangéliumot. 1944 őszén, amikor a háború miatt több lelkész elmenekült a Maros és Nyárad menti falvakból, Farkas Jenő esperes megbízta, hogy mint gyülekezeti presbiter-diakónus, rendszeresen kijárjon a pásztor nélkül maradt falvakba istentiszteletet tartani. Miután az elmenekült lelkészek hazajöttek, azután is igényt tartottak a szolgálataira. Vallási tevékenységéért 1958. április 10-én az állambiztonsági hivatal letartóztatja és koncepció perben 13 évi börtönbüntetésre ítéli. 1964. június 24-én szabadul általános kegyelmi rendelettel. 1973. december 27-én hunyt el.

az ifjúsági szövetség komoly szolgálatot végzett: traktátusokat osztogattak utcán, vendéglőkben és iskolákban. Szikszai Béni *Ákán bűne, Jób, A tékozló fiú, Jákób kútja* című színdarabjait adták elő Marosvásárhelyen és a környező falvakban. A szövetség az 1947. évi állami feloszlátásakor kb. 50 tagot számlált.

Az 1936. évi konferencia

1921 decemberében a szövetség meghívására Kecskeméthy István Marosvásárhelyre látogatott és részt vett a szegény gyermekek felruházását előkészítő vasárnapi iskolai rendezvényen, szövetségeselek szokásos összejövetelén és szeretetvendégségén. A református kollégium zsúfolásig megtelt nagytermében vallásos estélyt tartott, a reakövetkező napon pedig istentiszteletet a Vártemplomban.¹⁷⁹

1924. szeptember 6–8. között a szövetség 10 éves fennállásának és a Vártemplom felújításának alkalmából konferenciát szerveznek, melyen az EMESZ megtartotta rendes éves közgyűlését. Ez alkalomra a szövetség megjelentette Filep Béla írását a 10 éves fennállásról *Tíz év a Marosvásárhelyi Keresztény Szövetség életéből* címmel.

1927-ben a szövetség újjáalakult és hat pontban összefoglalt hitmélyítő írást adott ki tanulmányozásra: I. *Gyűlölködés*, II. *Megbocsátás*, III. *Szeretet*, IV. *Egység*, V. *A nyelv bűnei*, VI. *Fegyelem*.

1931. november 1-én megalakult az ifjúsági szövetség 20 taggal, melyből 11 fiú és 9 leány, a hírt Herbeth Márta közölte a *Kis Tükör* olvasóival. A fogadástétel után Herbeth István szövetségi vezető bibliamagyarázatot tartott az 5Móz 7,9 alapján.¹⁸⁰

Herbeth István, a szövetség lelkész vezetője 1931-ben szövetségi beszámolót jelentetett meg a *Kis Tükör* lapjain. 12 szövetségi órát tartottak minden hónap első hétfőjén. 52 alkalommal minden vasárnap délután evangelizáló óra volt, 63 alkalommal pedig közös imádkozásra gyűltek össze. 52 csütörtök estén bibliatanulmányozó órát tartottak, melyet felváltva 12 személy vezetett. Nyár végén egy konferencia és egész évben 2 szeretetvendégség volt. A fiúk részére vasárnap délutánonként 47 bibliaórát szerveztek, melyeket felváltva 4 személy vezetett. A lányok részére szintén 47 biblia-

¹⁷⁹ *Egyházi Figyelő* III. évf. 1. sz. 6.

¹⁸⁰ *Kis Tükör* 1930. XXI. évf. 48. sz. 191.

órát vasárnap délutánonként, azonkívül számukra volt még 42 női kézimunkaóra is kedden délutánonként, melynek keretében bibliaóra is volt, közös hozzászólással. Az ifjúság ezenkívül 10 önképzőköri órát is szervezett: karácsonykor előadta Szikszai Béni *Jakób élkútja* című bibliai élképét. A szövetség minden szerdán meglátogatta a város aggmenhelyeit (30 idős személlyel) és az Iparosok aggmenhelyét is (6 idős személlyel), illetve minden szerdán, ősztől pedig pénteken a Nőegylet aggmenhelyét is (11 elhagyott öreg nővel). Itt karácsony, húsvét és pünkösöd alkalmával bibliaórákat tartott és adományt osztott szét. Továbbá hetente látogatták az állami kórházat, ahol a betegek között ígét hirdettek és traktátusokat meg Bibliákat osztogattak. Rendszeres munkát végzett a szövetség minden vasárnap délután a Szabadi úton és a Csángó utcában levő imaházakban, ahol a felnőttek és az ifjúság számára bibliaórákat tartott. Minden szerdán este ugyanott, minden vasárnap délután pedig a Vállaskútnál volt bibliaóra. A gyermekek közötti vasárnapi iskolában a délelőtti 6 csoportnak volt 36 alkalommal órája, a délutáni másik 6 csoportnak pedig, amelyikből 1 fiú és 1 lány csoport volt, 43 alkalommal. Azon kívül minden vasárnap a Szabadi úton és a Csángó utcában volt 1–1 csoport vasárnapi iskola. Végül a Vállaskútnál minden második vasárnap gyűltek össze. A vasárnapi iskolán kívül tanuló serdülő leányok részére volt 33 alkalommal szombaton délután bibliai köri óra. A vasárnapi iskolásoknak 5 karácsonyfa ünnepélyt készítettek elő. A délelőtti csoportokban 251 gyermek, a délutániban 286 gyermek, a Szabadi úton 120 gyermek, a Csángó utcában 50 gyermek és a Vállaskútnál 40 gyermek részesült a karácsonyi csomagból. A szövetség a vidéki bibliaköröket is meglátogatta: a mezőcsávásiakat 5 alkalommal, a mezőpanitiákat és nagykendieket 3–3 alkalommal, Parajd, Alsósófalva, Felsősófalva, Sóvárard, Kibéd, Mezőfele, Marosszentkirály és Folyfalva bibliaköreit 2–2 alkalommal és végül 1–1 alkalommal Szőkefalva, Harasztkerék, Göcs, Meggyesfalva, Székelykakasd és Marosszentanna bibliaköreit. A szövetség ezen kívül igen sok látogatást végzett a városban levő szegények és betegek között, ahol szükség szerint cipővel és ruhadarabokkal látta el és amennyiben tehetett, étellel a szűkölködőket. *Ha mindent megtettünk is, haszontalan szolgálak vagyunk* – zárta e szavakkal a beszámolót Herbeth István.¹⁸¹

¹⁸¹ *Kis Tükör* 1932. XXII. évf. 11. sz. 43.

Mezőcsávás. A helyi szövetséget, még az első világháború kitörése előtt, Bogdán Gyula helybeli lelkész hozta létre. Az első világháború után nem sokkal Konrád György kereste fel a szövetséget. Mikor a helyi iskolába összegyűltek evangelizációra, a háborúból éppen hazaérkezett katonák közbeléptek és megtiltották azt. A szelíd győzködés dacára a katonák rávetették magukat a lelkészre, kivonszolták az utcára, és alaposan helybenhagyták. 1927. november 6-án a marosvásárhelyi szövetséggel karöltve szeretetvendégséget tartottak, melynek keretében a délelőtti alkalommal a szomszéd Mezőfele község lelkésze hirdette az igét. Délután az iskolahelyiségben 160 embernek terítették asztalt, ahol a mezőfelei bibliakör tagjai mintegy 30-an, azon kívül Medgyesfalva és Mezőpanit képviselői foglaltak helyet. Utána a változatos műsor alkalmával három csávási és két vásárhelyi szövetséges szavalt, a vásárhelyi énekkar két karéneke, aztán harmónium- és hegedűkísérettel előadott szólóéneke gazdagította a műsort. Ezt követte a mezőfelei lelkész igei szolgálata Fil 2,2–4 versei alapján.¹⁸²

Nagyenyed. A helyi szövetségnek a 20–30-as években 19 felnőtt szövetséges tagja volt, melyből egy férfi, tíz leány és nyolc asszony. 1930. március 8-án a kolozsvári szövetségből Weinrich Lujza és K. Tompa Artúr szövetségi titkár látogatta meg a szövetséget, hogy családjaik leánytagjait ifjúsági CE Szövetségbe szervezze, sikerrel.¹⁸³ 1932. január 10-én Klein Adolf Pál missziói munkás tesz látogatást a szövetségnél. Marx József szövetséges látja vendégül, és Sarkadi Lajos lakásán tartották a bibliaórákat. Kovács Irén sok megpróbáltatások közepette is híven szolgált.¹⁸⁴

Nagyszalonta. Az első szövetséges Bondár Balázs saját házánál kezdte el összegyűjteni az alakuló szövetséget, a helybeli lelkész Széll Kálmán bátorítására és buzdítására. Kezdetben az erősödő baptista gyülekezettel kellett felvenniük a harcot, amely nagyon sok református hívet hódított el. A szövetség munkáját látva sokan úgy döntöttek, hogy mégsem mennek el a baptistákhoz, mert egyházukban maradván is megélhetik hitüket. Egy Sebők nevű kántorhoz jártak éneket tanulni. Bondár Balázs háza mindig zsúfolásig tele volt olyannyira, hogy sokszor a nyitott ajtón és ablakon át hallgatták a bibliaórákat. Cégéres bűnözők is eljártak ezekre az alkalmakra és elhagyták addigi bűnös életüket, a lopást, paráznaságot és az iszákosságot. A vezetők, Bajó László és Kis Ferenc, perselyes adományokat gyűjtöttek, és azt minden hónap elején szétosztották a szegények között.¹⁸⁵

1930. december 10-én a helyi szövetség vendége Kecskeméthy István volt, akit Kenéz Mihály látott vendégül. Este bibliaórát tartott Balogh Sándor lakásán, amelyen mintegy 25-en vettek részt, másnap Kenézék lakásán ültek össze az ige köré, vasárnap délelőtt pedig a templomban hirdette az igét. Kecskeméthy aggódva állapítja meg a szalontai szövetségről: *A kis CE-szövetség élete sajnos sok szomorú vonást mutat föl, amely a szövetségi élet fejlődésére hátrányos befolyással van és sok áldástól fosztja meg a tagokat. Igyekeztem ottlétem alkalmával az egyetemes testvéri felelősségérzetet fölébreszteni és egymásért való testvéri imádkozásra buzdítani őket úgy a családi ábítatok, mint a szövetségi imaórák alkalmával. Bizony a*

¹⁸² *Kis Tükör* 1927. XVII. évf. 48. sz. 191.

¹⁸³ Uo. 1930. XX. évf. 12. sz. 46.

¹⁸⁴ Uo. 1932. XXII. évf. 4. sz. 16.

¹⁸⁵ Uo. 1926. XVI. évf. 22. sz. 161–162.

*szalontai szövetséges testvérekért kitartóan kell imádkozzunk, hogy az egyéves próbaidővel alakult CE-szövetség hivatásához méltóan meg tudjon állni a sok kísértés között.*¹⁸⁶

Nyárádmogyorós. 1931. december 14-én látogatta meg az ottani szövetséget Klein Adolf missziói munkás, aki missziói előadást tartott. A vendéget Csutak Ferenc, a helybeli lelkész látta vendégül. A község háza nagytermében a nőszövetségi ünnepélyen *Lélek a nőszövetség munkájában* című előadásra sokan eljöttek, minekutána megalakították a helyi leánybibliakört.¹⁸⁷

Nyárádselye. Klein Adolf Pál missziói munkás úti beszámolója alapján, 1931. december 15-én tett látogatást a helyi szövetségnél, akit Péterfi Károly helyi lelkész látott vendégül. A *Kis Tükör* olvasóival való találkozás után bibliáórát tartott, utána pedig fiú bibliakört alapított.¹⁸⁸

Parajd. Özv. Gámán Farkasné a helyi bibliakör vezetője. A helyi római katolikus plébános egyszer a nyílt utcán kitámadta Gámánét, mert úgymond bolondítja az embereket, közöttük néhány hívet is. 1928. február 18–27. között Kecskeméthy István itt is többször evangelizált, amelyeken százakra ment azok száma, akik igen komolyan és vágyakozással hallgatták az evangélium hirdetését.¹⁸⁹ Ugyanabban az évben Gámánné értesítette a kolozsváriakat, hogy az egyház eladta azt a házat, ahol a bibliáórákat tartották, de a vevő kötelezte magát, hogy 3 évre átengedi a termet bibliáórák megtartására. Az új tulajdonos viszont megszegte a szerződésben foglaltakat és italmérést nyitott a házban, a lelkész bosszúságára. A lelkész és a szövetségesek ezek után döntöttek úgy, hogy Gámánné lakásán kerüljön sor ezekre az alkalmakra, ahová 30–40-en is befértek. Így nem történt meg az amitől félték: a hívek átvándorolnak a millenistákhoz. A bibliáórák vezetését a lelkész maga vette át minden csütörtökön este, vasárnap esténként pedig Gámánné. 1931. június 4-én Klein Adolf Pál Parajdra látogatott, ahol Gámánné fogadta. Vele teszi tiszteletét Laár Ferenc helybeli lelkésznel. Este a jegyzői lak nagytermében tartott bibliáórát és imaórát, másnap pedig a sóbányában az alsósófalvi bányászoknak rövid áhítatot. A következő napon reggel házi áhítatot Gámánné lakásán *Mi a kötelességünk Krisztusért tenni?* címmel. Következő hét elején este visszatért és ismét bibliáórát tartott Jn 10,27–30 alapján, míg másnap reggel a vendéglátó Fülöp Imre szövetséges házánál házi áhítatot Jn 14,14–19 alapján.¹⁹⁰ 1932 decemberében Klein Adolf Pál látogatta meg a szövetséget és az ifjúsági önképzőkörben *Az ifjúság válságáról* beszélt.

Sóváradi. 1928. május 17–20. között a marosvásárhelyi közösség látogatja meg a sóváradiakat. A helyi szövetség a legnagyobb megpróbáltatások között van, miután már egy fél éve nincsen lekipásztoruk, sem vezetőjük, és így a millenizmusnak és adventizmusnak igen jó lehetősége nyílt a hódításra. A sóváradiak nehéz helyzetét Kecskeméthy István a püspök figyelmébe ajánlja, mondván, hogy *a mulasztásból kifolyó-*

¹⁸⁶ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 52. sz. 207.

¹⁸⁷ Uo. 1932. XXII. évf. 4. sz. 16.

¹⁸⁸ Uo.

¹⁸⁹ Uo. 1928. XVIII. évf. 10. sz. 39.

¹⁹⁰ Uo. 1931. XXI. évf. 36. sz. 143–144.

lag ne dohassanak követ a CE munkájára, vagy a bibliakörre.¹⁹¹ 1929-ben megválasztják lelkésznek a szövetséges Máthé Eleket. 1931 júliusában Klein Adolf Pál látogatta meg a szövetséget, a templomban Mk 10,46–52 alapján hirdette az igét, utána az iskolában bibliórát tartott.¹⁹²

Sófalva (Beszterce mellet). Itt található gróf Lázár Imréné, Magyarnagysombori Irma kastélya és birtoka. A grófné elkötelezett híve volt a CE Szövetség munkájának. Birtokán sokszor szervezett evangéliumi alkalmakat. Végrendelet útján kastélyát a szövetségre hagyja.

Szilágyballa. A helyi szövetséget Fodor Béla helybeli lelkész vezette. 1926. március 14-én vallásos összejövetelre került sor a templomban Fodor Béla vezetésével. Az egyház férfikara és vegyes kara, Lichtenstein Imre körorvos vezényletével, énekszámokkal szolgált. Igét hirdetett Kádár Imre krasznai lelkész, aki a krasznai hívek kíséretében látogatott ide. Előadást tartott Kádár Géza zilahi esperes *A református ember jellemzőiről és feladatairól*. Szólót énekelt Máthé Elek szilágypaniti lelkész, szavalatokkal, a krasznai ifjakon kívül, Király András, Balla Katalin és Bóné Irma működtek közre. Kisorsoltak egy Bibliát is, amit alkalmi tanácsok mellett adtak át. A ballai hívek elhatározták, hogy 21-én visszaadják a látogatást a krasznaiaknak, és az ott tartandó estére ők is elkísérik a papjukat.¹⁹³

Szilágynagyfalu. A szövetséget Kovács Bertalan helyi lelkész hozta életre. Érdekes története van a helyi szövetségnek 1926-ból: ez év szeptember 13-án néhány szövetséges a templomból kijövet úgy döntött, hogy elmegy a betegen fekvő Kovács tiszteleteshez és megörvendeztetni néhány énekkel. A nagyfalusi csendőrörparancsnok, gyülekezési tilalomra hivatkozva és arra, hogy nem volt köztük román anyanyelvű, feljelentette a csoportot és beidézttette a szilágysomlyói bíróságra. Példaként említi Kecskeméthy István a helyi szövetséget az ünnepek megszentelése tekintetében. Leírja, hogy a pünkösdi ünnepeken Szilágyballáról két református földész és Krasznáról két szövetséges ment át Szilágynagyfaluba, ahol D. I.-né lakásán bibliai összejövetelt rendeztek. Pünkösöd másodnapjának délutánján K. I. szilágyballai szövetséges tett bizonyosságot a Szentlélek hatalmas munkájáról. Ugyanaznap este F. M. lakásán gyűltek össze, ahol előbb K. B. kitűzte a megbeszélés tárgyát: *Szentlélek munkáját az egyéni és társadalmi életben*. Utána Cs. F. beszélt a Szentlélek gyümölcseiről, P. J. pedig a Szentlélek általi örömről, míg végül K. S. nagyfalusi szövetséges összefoglalva az egészet, a Szentlélek mindenekre kiható, tanító és bizonyágtévő erejéről olyan meggyőzően beszélt, hogy a kis társaság éjfél után 1 óráig hallgatta.¹⁹⁴ 1930. június 20. és július 10. közötti körútja során az utazótítkár meglátogatta a nagyfalusi közösséget. Nyolc napot töltött a lelkész és családja imádságos, vendégszerető közösségében. Esténként 10 óra után mintegy 40 főnyi hallgatóság előtt beszélt a lelki ébredés és a Szentlélekkel való beteljesedés körülményeiről. *A nagyfalusi nép hagyományos kegyességre hajlamos lelkülete jó remény-*

¹⁹¹ *Kis Tükör* 1928. XVIII. évf. 23. sz. 91.

¹⁹² Uo. 1931. XI. évf. 36. sz. 144.

¹⁹³ Uo. 1926. XVI. évf. 4. sz. 29.

¹⁹⁴ Uo. 16. sz. 122.

séget nyújt arra, hogy öntudatos hitre ébresztve a szomszédos környékre is áldásos hatást fog szétterjeszteni – jellemzi az utazótítkár a helyi szövetséget.¹⁹⁵

Temesvár. 1930. december 4-i missziói körútján Kecskeméthy István elnök ezt a közösséget is felkereste és meglátogatta a helyi bibliaköröket, vendéglátója Budás Miklósné volt. Első útja a helyi lelkészhez vezetett, akivel elkészítették a szolgálati programot, s ez alapján szolgált. Szombaton este, vasárnap délután és kedden este Budásné lakásán tartott bibliaórákat, melynek keretében 11 új CE-tag tett fogadalmat és ezzel elkezdődött a temesvári szövetség megalakulása, amelynek irányítását Budás Miklósnéra bízta. Elekes Gyula helyi lelkész is megígérte, hogy amennyiben ideje engedi, látogatni fogja a szövetség alkalmait. Kecskeméthyre mély benyomást tett a temesvári gyülekezet példás belmissziói munkája, különösen az ifjúsági egyesület tantermében vasárnap délutánonkénti ún. *erdélyi leányok órája*. A bibliakör tagjait a Temesváron szolgáló nagyszámú erdélyi székely leány alkotta (csak Alsósófalváról 120-an voltak!), akiknek Elekes Gyula lelkész tartott bibliaórát. Ebből a bibliakörből 3 leány iratkozott be a CE Szövetségbe.¹⁹⁶ 1931. december 12-i keltezéssel Budás Miklós és felesége számol be a *Kis Tükör* lapjain az itteni szövetség életéről az egyéves fennállás alkalmából. Elmondták, hogy 12-en tagjai a szövetségnek és van egy idős házaspár, akik mindenütt arról tesznek bizonyosságot, hogy ez az a keresztyén szövetség, amit ők már olyan régóta keresnek. A szövetségi órákat a Kardos és Krisán telepeken tartják. Voltak, akik nemtetszésüket fejezték ki a szövetség munkájával szemben mondván, hogy ha van CE Temesváron, akkor nem lehet református nőszövetség. A helyi lelkész is kitámadták a szövetség miatt azok, akik nem értették, hogy miért kell a fogadalmat tenni a CE-ben.¹⁹⁷

Vulkán. 1929-ben Németh József volt a helyi szövetség vezetője, melynek 16 rendes és 4 kezdő tagja volt. Ugyanő vezette az egyetlen vasárnapi iskolát is Vulkánban. 1929 végén a szövetséget meglátogatta az utazótítkár, és a Kakasvárbán az egyik szövetséges lakásán bibliaórát tartott, ezután pedig a templomi istentiszteleten vett részt, ahol Soó tiszteletes engedelmével az úrasztala előtt újították meg a szövetségesek a szövetségi fogadalmat. Az utazótítkár javasolta Németh Józsefnek, hogy jó lenne az általa vezetett Kék-Kereszt egyletnek néhány újonc munkatársat toborozni, hiszen a Zsilvölgyén igen nagy a nyomor a bányászcsaládok között,¹⁹⁸ és ebből csak az italmérők gazdagodnak. 1930-ban november elején látogat ide K. Tompa Artúr utazótítkár, akit ismét Németh József látott vendégül. Az utazótítkár négy estén át minden alkalommal más-más családnál tartott előadást. A szövetségről azt állapította meg, hogy az állandó munkáselbocsátás miatt a szövetség régi tagjai közül többnek kellett elköltöznie.¹⁹⁹

Zilah. A helyi szövetség vezetője 35 éven keresztül Kádár Géza zilahi esperes volt. 1903. október 31-én tartották Zilahon az első vallásos estét,²⁰⁰ de ezt még nem lehet a helyi CE megalakulásának tekinteni, bár mindenképp annak a hatása, hogy Budapesten

¹⁹⁵ *Kis Tükör* 1930. XX. évf. 30. sz. 119.

¹⁹⁶ Uo. 52. sz. 206.

¹⁹⁷ Uo. 1932. XXII. évf. 5. sz. 19.

¹⁹⁸ Uo. 1930. XX. évf. 4. sz. 14.

¹⁹⁹ Uo. 49. sz. 194.

²⁰⁰ *Keresztyén Élet* 1933. XXVI. évf. 11–12.

ebben az évben megalakult a Bethánia egyesület. Ezen az estén Kádár Géza a reformáció folytatásának fontosságáról beszélt. Rámutatott az elerőtlenedett, elvilágiasodott keresztyén életre és feltárta az új reformáció szükségességét az egyének, családok és az egyház megújítása érdekében. Az első estét a Wesselényi kollégium tornatermében rendezték meg, a következő estét pedig a vármegyeház dísztermében, Török István alispán támogatásával. Mindez 1906. április 1-ig két és fél éven tartott ebben a formában. Itt honosodott meg ez esték nevelő munkája a zilahi gyülekezet életében és ezen a helyen alakult ki az a gyülekezet, mely a vallásos esték látogatását nem mulasztotta el más összejövetelekért. Ebből a közösségből verbuválódott össze a helyi CE Szövetség. 1906-ban megindul az intézményes szeretetmunka. Az állami iskolában a nagyon távolból járó és szegény tanulók részére minden nap ebédet vittek. Mindezt a vallásos esték jövedelméből fedezték. Az ebéd kiosztása mellett volt idő és alkalom arra, hogy lelkileg is foglalkozzanak a gyermekekkel: énekeket és imákat tanítottak, helyes magaviseletre oktattak. Még arra is jutott a vallásos esték bevételeiből, hogy a kisebb szomszéd egyházközség számára 20 kis méretű Bibliát ajándékozzanak. 1910. december 2-től 1920. december 11-ig az állami polgári leányiskola tornacsarnokában tartották a vallásos estélyeket. 1907-ben elhatározzák, hogy árvaházra gyűjtenek. Ebbe a gyűjtésbe a városból is nagyon sokan bekapcsolódtak: neves zenészek (Lukácsy L. Mátyás zene-tanár és Újhelyi Izabella zongorista) koncertet adtak a gyermekotthon javára. A másik terv gyülekezeti terem építése volt. Az első adakozók között a CE Szövetség tagjai vannak többségben, akik minden hónap első pénteki imaórájukon (amelyet fogadástétel órának neveztek) önkéntes adományokat hoztak a gyülekezeti terem céljára. Ugyanakkor kézimunkákat és más ajándékokat ajándékoztak a vallásos estéken kisorsolásra, hogy annak jövedelme kizárólag a nagyterem építési alapjára fordíttassék. 1913 tavaszán az összegyűlt pénzüsszegekből Kádár Géza esperes a Bercsényi utcában házat vett a gyermekotthon számára. Az egyházmegyei tanács nem nézi jó szemmel, hogy a gyermekotthon beindulását a CE Szövetség munkája révén kezdték el. Az ott-hon ettől függetlenül működött.

A román uralomváltás után, a gyülekezési szabadság korlátozása miatt az estélyeket 1919. november 16-tól, 1922. április 2-ig a templomban tartották. 1922. október 31-től, 1929. december 1-ig ismét a kollégium dísztermében rendezték az estélyeket. 1930. december 24-én ünnepélyesen átadták a Kálvin házat, ahol a vallásos estélyek otthonra találtak. A gyülekezet lapja a *Keresztyén Élet* című havilap, mely 1907-től 1944-ig jelenik meg, szerkeszti Kádár Géza. 1936-tól az országos CE Szövetség hivatalos lapja lett.

The Short History of the CE Movement

After the Bethania movement had started its activity all over Hungary in 1903, Kecskeméthy István professor at the Reformed Faculty of Theology in Kolozsvár, as the vice president of the Bethania started also to promote the CE Movement's ideas among the Hungarian reformed people in Transylvania as well. The first nuclei of it, counting various membership numbers, were founded in major cities like Zilah, Marosdvásárhely, Kolozsvár and in the Zsil valley, sometime by local reformed pastors (Kádár Géza, Bácsy Gyula, Erdélyi László, Magyarai Árpád, Konrád György etc.). The local organizations in the first two years have established strong and close relationship with the Bethany Association headquarters located in Budapest, reading and spreading its newspapers in Transylvania too. Every year the Transylvanian CE

Movement membership has participated to the springtime camp events and having been reached the necessary conditions, some of them joined the Bethany Association, building up local Transylvanian Bethany-groups.

During the Great War all these groups in major cities were holding up the orphans and widows of the war, doing pastoral care among them and supporting them in various ways. When the war was over, in the 20th of August 1918 the CE people finally could found officially the CE Association in the festivity hall of the Reformed Theological Seminary (Kolozsvár). When the state government has put pressure on he bishop Nagy Károly to close all the Hungarian Reformed Organization incorporated into the Hungarian Reformed Church district of Transylvania, the bishop had no power on the CE Association because it was founded according to the state law, and not to the church regulations, consequently the bishop could not put it to cease its functioning. This is why later, during the communist era and even after 1989 the extra church status of the CE Association became the core of the dispute among pastors. The fact is that CE people were always loyal to the Hungarian Reformed Church in Transylvania and they did not forced the split for which the separate status could always give a ground.

